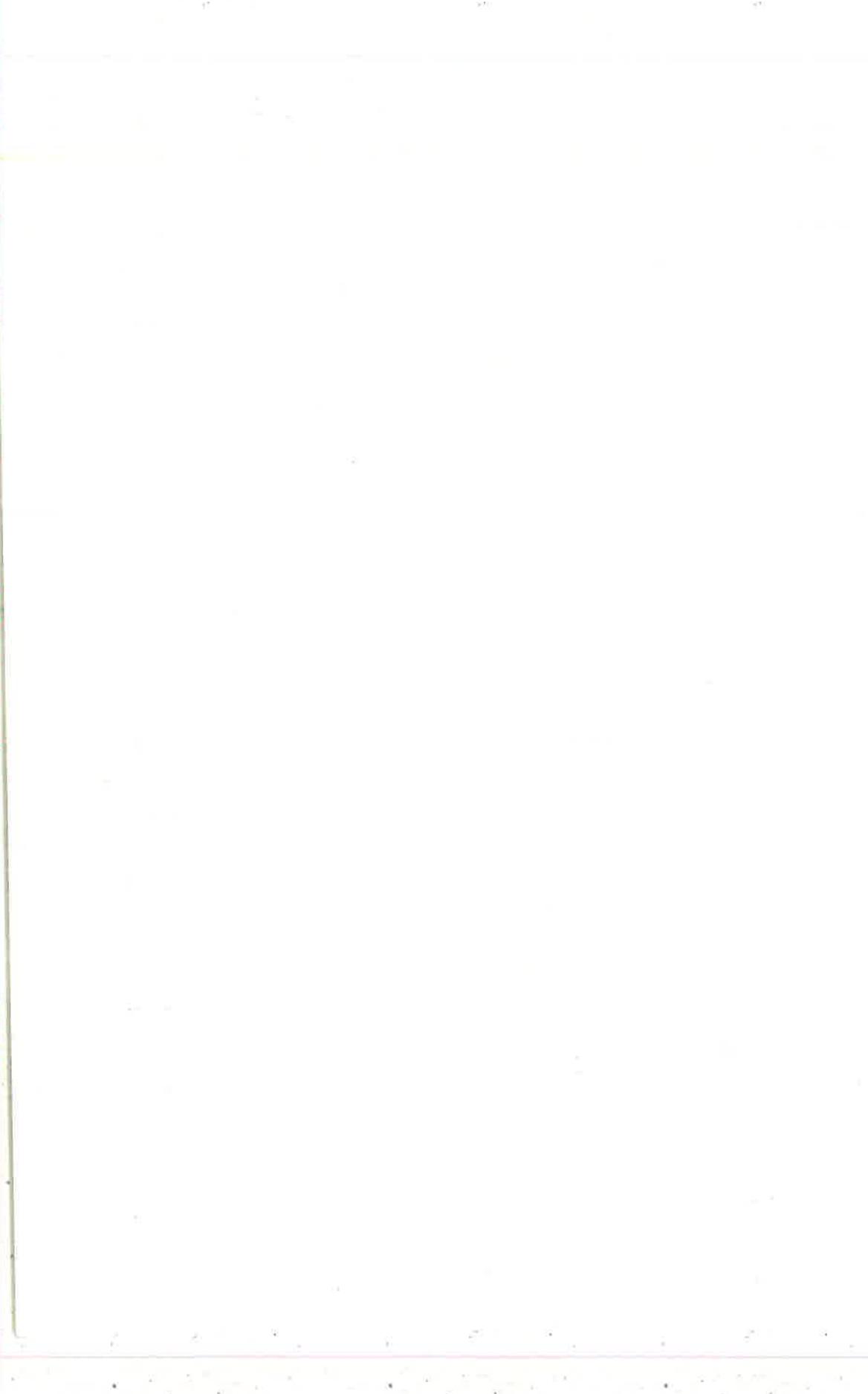

Sabri Tandoğan

GÖNÜL
SOHBETLERİ

Cilt III

2. Baskı

ISBN 92395-2-3

Gönül Sohbetleri Dizisi Kitap No: 3

2. Baskı : 2003 Ankara

Kapak : Rânâ Tandoğan

Dizgi - Baskı : Sözkeseñ Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
Tel: 395 21 10 Fax: 395 61 07

Sabri Tandoğan

GÖNÜL SOHBETLERİ

Cilt III

2. Baskı

Başlarken

Gönül Sohbetlerinin 1. ve 2. cildine göstermiş olduğunuz ilgi 3. cildin de basılmasına neden oldu. Yurdun dört bir tarafından mektuplarla, telefonlarla 3. cildi beklediğinizi söylüyor, beni teşvik ediyordunuz. Nasip oldu, 3. ciltte de beraber olmanın güzelliğini yaşıyoruz. Şükürler olsun...

Gösterdiğiniz yakın ve sıcak ilgiye teşekkürler ediyorum; selâm, sevgi ve saygılarımı sunuyorum...

Sabri Tandoğan

İÇİNDEKİLER

Ahlâk Güzelliği.....	7
Bir Babanın Kızına Mektupları.....	16
Zikir.....	30
Dayanışma	40
Yunus	51
Dini Yeniden Yaşama.....	65
Sağlık ve Huzura Giden Yollar	79
İnsan ve Gönül	87
Kalbin İncelikleri.....	92
Tevazu.....	100
İnsan Bu Meçhul I.....	108
İnsan Bu Meçhul II.....	118
Azize Anne	131
Dua.....	138
Sessizlik Kültürü	148
İnsan ve Şiir.....	157
San'at ve Etkilenme.....	162
Hoşgörü.....	169

Ahlâk Güzelliği

Çalışma masamın üzerindeki hat san'atının en güzel örneklerinden biri olan, Peygamber Efendimiz'in "**Güzellerin güzeli, güzel ahlâktır**" mealindeki hadis-i şerifini okumaya doyamam. Yıllardır beni ürpertir. Her okuyuşta ayrı bir heyecan duyarım. İçimin yıkandığını hissederim. İmânın kemâli güzel ahlâktır. İnsanı insan yapan, insanı hazret-i insan durumuna getiren güzel ahlâkı değil midir? İnsanı o yüce makamdan çıkarıp, dünya ve âhîret musibetlerine uğratan da, içini kötü huylarla kirletmesinden başka nedir? İlâhi ahlâkla güzelleşen bir insanla beraber olmak, onunla sohbet etmek, onu örnek almak bizi de mutlu eder, huzurlu eder, içimizi arıtır, tertemiz yapar. İnsan yaratılış bakımından kâinattaki varlıkların en güzeli, en şereflişidir. İnsanoğlu bu kıymetini ancak, kulluğunun bilincine varmak ve onun gereklerini yapmakla koruyabilir. İnsan, ilâhi güzelliklerin toplamı halinde cihana geliyor. Hayat imtihanına tabi tutuluyor. İyiliğe de, kötülüğü de müsait bir hürriyet içinde kendini buluyor. Tıpkı bir pusula gibi insan. İradesinin ibresi iyilik ve kötülük ku-

tuplarından hangisine dönerse, ona göre bir hüviyet ve kişilik kazanıyor. Âlemde akıllara sığmayan öyle ince bir düzen var ki, yapılan incir çekirdeği kadar bir iyilik ve kötülük, güzellik ve çirkinlik karşılığını buluyor. Buradaki ince bir nüansa dikkatinizi çekerim. Bizler o iyiliğin ya da kötülüğün derhal karşılığını bulmasını istiyoruz. Acele ediyoruz. Onun için de hata ediyoruz. Oysa zaman kavramı bize göre farklı, Allah'a göre farklı. Her şeyin bir zamanı, kendine göre bir nizamı var. Çok ince iplikler halinde, binlerce, onbinlerce, bazen milyonlarca nedenden oluşuyor minicik bir olay. Zekâmız, kültürümüz, deneyimlerimiz, onların izahına yetmeyince tesadüf deyip çıkıyoruz işin içinden. Evet bir tesadüf var. O da lügatlerdeki tesadüf kelimesi. İşte o kadar. Ne olur, şu çok bilmişliğimizi, akl-ı evveliğimizi bıraksak da, edeple, hayâ ile, saygı ile başımızı öne eğip sabır, kanaat, teslimiyet elbisesini bir giyebilsek, olaylara hayretle, hayranlıkla, önyargılardan uzak bakabilsek, birçok sırlar ayan beyan gönlümüze aşikâr olurdu. Fâni nimetler karşısında bâki lezzetleri unutmazdık. Ancak, nefsini temiz tutan kimseler mesut ve bah-tiyar olmaya, huzur içinde yaşamaya lâayık oluyorlar. Mü'minlerin imanca en üstünü, ahlâkça en güzel olanıdır.

Resûlullah Efendimiz, **“Ben yüksek ahlâkı kemâle erdirmek için gönderildim.”** buyuruyor. Bu, üzerinde çok uzun zaman düşünülmesi gereken bir Peygamber sözüdür. Hayatta kuru iddialarla bir yere varılmaz. Yağlı yiyen köpek, tüyünden belli olur, diye bir söz vardır. Bugün insanlar başkalarının sözüne değil işine, yaşantısına bakıyorlar. Yunus, **“Hiç kimse bilmez bizi, biz ne işin içindeyiz”** der. Asıl öğüt, sözle değil, fiil ile gösterilendir. Ancak fiili ile öğüt verene, yaşantısı ile örnek olana uyunuz. Kuru lâfa herkesin karnı tok.

Onlar ki lâf ile verirler dünyaya nizamat

Bin türlü teseyyüp bulunur hanelerinde...

Kur'an-ı Kerim bize, mühürlü, kilitli, perdeli, kaba, kör, katı, hasta kalplerden bahsetmektedir. Mühürlü kalplerin, hakka ve hayra karşı kapıları kapanmış, insanî ve mânevî hayat ile ilgileri kesilmiştir. Kilitli kalpler, ya dünya nimetleri ile azgınlaşmış, şırmarmış ya da bir gönül kırarak hak nurundan mahrum kalmışlardır. Pişmanlık duyup, tövbe edip, özür dileyip, burnu sürtülmedikçe o kilit açılmaz.

İşlenen günahlar, önyargılar, hayat ve insan hakkındaki yanlış tespitler, kalbin perdeleridir.

Efendim, ben yalnız kazanacağım paraya bakarım, hiçbir şey beni ilgilendirmez, boşver gitsin diyenlerin, başına torba bağlayıp, yeminden başka şey düşünmeyenlerin kalpleri gittikçe kabalaşır.

Kalbin körlüğü, hilkat ve hayat tecellilerinden mahrumiyettir. Yunus, **“Taş gönülden ne biter”** der. Katılık, kalbin hastalıklarından biridir. Öyle katılaştır ki bazı kalpler, taş onların yanında yumuşak kalır. Böyle kalpler itaat bilmez, irşattan anlamaz, merhamet ve şefkâtin zerresinden habersizdir. Kalbin katılık hastalığı, Allah'ı hatırlamamak ve uzun bir zaman ilâhi hakikatlerle ünsiyetten mahrum kalmak neticesi gelir. Kalpler Hak nuruna dönmedikçe körelir. Kur'ân-ı Kerim okumak, ibâdet, zikir, Hak sohbeti, doğa güzellikleri kalbin en güzel gıdalarıdır. Dünya ahiretin tarlasıdır. Ne ekersek, onu biçeceğiz. Kur'an-ı Kerim'le daimi bir ünsiyet ve beraberlik içinde olanlar, dünya hayatında da, ahiret hayatında da daimi kazançlı çıkarlar. Burada ne ekmişse herkes orada onu biçecektir. Herkes, yaşadığı gibi ölecek, öldü-

ğü gibi kabirden kalkacak, kalktığı gibi Allah'ın huzuruna varacaktır.

İnsanoğlu, çok defa kendi huyu dolayısıyla hasta oluyor, çok duygusuz bulunduğu için de, hastalığını hissetmiyor. Güzel ahlâkın izinde ve isteğinde ol ki, güzel huylarla, gül yüzlülerle beraber olasın. Adam hamamda kille yıkanyormuş, bakmış ki kilden mis gibi gül kokusu geliyor. Sormuş; sen bir topraksın, nasıl oluyor da böyle mis gibi kokuyorsun. Evet demiş kil. Doğru, ben alelâde bir topraktım ama yolum düştü, Hak nasip etti üç gün gül ile arkadaşlık yaptım. Kokum ordan geliyor.

Ahlâk-ı hamîde ve amel-i sâlihi âdet edinelim ki Allah'ın huzurunda mahcup olmayalım. Güzel ahlâk Allah'ın, Resûlünün ve bilcümle enbiya ve evliyanın sıfatıdır. Bir hadis-i şerifte **“Güzel ahlâk yüce Allah'ın ahlâkıdır”** buyruluyor. İslâmiyet, insanlık âlemine, tevhidden sonra, güzel ahlâklı olun, der. Kur'an-ı Kerim'de Resûlullah Efendimiz için, **“Habibim, sen muhakkak, pek büyük bir ahlâk üzerindesin”** buyruluyor. Hiçbir dinde ahlâk bu kadar mükemmel olarak ele alınmamış, üzerinde durulmamıştır. **“Sizden biriniz tam mü'min olamaz. Ta ki kendi nefsi için sevdiğini, diğer kardeşi için de sevmedikçe”, “Hakiki müslüman, insanların, elinden ve dilinden sâlim oldukları kimsedir”** buyuran bir Peygamber, sade müslümanlar için değil, bütün insanlar için bir nur ve hidayet kaynağı olacak ve o nur kıyamete kadar devam edecektir.

İnsanlar Resûlullah Efendimiz'i örnek ve rehber aldıkları zaman, çileler, ıstıraplar, zulümler bitecek, bütün kâinat iyilik ve güzelliğin, sevginin ve dostluğun pırıl pırıl parladığı bir cennet halini alacaktır. Nerede olursan ol, Allah'tan kork. Bir günah

işledin mi arkasından tövbe et, iyilikte bulun ki onu yok etsin. İnsanlara da, daima güzel ahlâk ile muamele et. Kâinatın Efendisi'ne bir gün sordular; **“Hangi kul Allah’a daha sevgilidir”** diye. **“Ahlâkı en güzel olandır.”** buyurdular. İnsanları ekseri cennete koyan, Allah korkusu ve güzel ahlâktır. Ekseri cehenneme sürükleyen de dil ve fuhuştur.

Dört şey sende varsa korkma, kazançların, kayıplarından daha fazladır. Doğru söz, emaneti muhafaza, güzel ahlâk, helâl lokma. Kim dört şeyi yapmadan, dört şeyi iddia ederse, o yalancılardan sayılır:

1. Cenneti sevdiğini söyler, fakat Allah’a itaat etmez.
2. Peygamberi sevdiğini söyler, O’nun güzel ahlâkına tâbi olmaz.
3. Cehennemden korktuğunu söyler, fakat günah işlemekten çekinmez.
4. Allah’ı sevdiğini söyler, fakat mâruz kaldığı musibetlerden dolayı sızlanır.

Resûlullah Efendimiz, **“Ben sizin içinize ancak sizin ahlâkınızı tamamlamak için gönderildim.”** buyuruyor. İslâmiyetin amacı ahlâk güzelliğidir. Fahr-i Âlem Efendimiz, **“Hud suresi benim saçımı sakalımı ağarttı.”** Bu surenin hangi emri diye soranlara **“Festekim kemâ ümirte/ Habibim dosdoğru istikamet üzere ol”** diye açıklamışlardır. İnsan ömrü kendini ıslaha ancak kâfidir. Yapılacak iş kendi güzelliklerimizin devamına çalışmaktan başka ne olabilir? Biz güzel olduk mu, güzel olmadık bir şey kalmaz.

Yüzyıllarca insanlar nefsi öldürmeye çalıştılar. Bir sonuca varamadılar. Kapatılan bir delikten daha büyüğü ortaya çıktı. Peygamberimiz **“Nefsin senin binek hayvanındır. Onu ıslah et, terbiye et”** diyerek insanlığa ne güzel bir çağır açtı... Önemli olan dengeyi, itidali muhafaza etmektir. Nefis ölmez. Şimdiye kadar da kimse nefsini öldüremedi. Önemli olan onu muhafaza etmek, müslüman etmek, en güzel kıvamı vermektir. En büyük insanlar, her alanda en güzel dengeyi kurabilenlerdir. İfrat ve tefrite gitmek kolaydır. Önemli olan, orta yolu, vasatı, dengeyi bulabilmektir. Duyguların yok edilmesi bize ne kazandırır ki?

Bazen çevremizde duyarız. Efendim, ben böyleyim, beni böyle kabul edin. Ne kadar yanlış bir düşünce. Yani, ben eşek geldim, eşek gideceğim demektir bunun mânâsı. Huylar da değişir, kim ne derse desin. Hayvanların dahi huylarını eğitimle değiştirmek mümkün oluyor. Sirklerde gördüklerimiz insanı hayretler içinde bırakıyor... O koca koca fillere, o aslanlara, kaplanlara ne numaralar yaptırıyorlar. Hayvanlar bile terbiye ediliyorken, güzel huy üzere yaratılmış olan insan neden terbiye edilmesin? Peygamber Efendimiz, **“ahlâkınızı güzelleştirin”** derken, huyların da değişebileceğini, gayret ederse, çaba harcarsa, insanın her gün daha iyiye, daha günele, daha doğruya gidebileceğine işaret buyuruyor.

İslâm'a göre, her doğan çocuk İslâm fıtratında yani İslâm ahlâkını benimseyebilecek vasıfta doğar. Yeter ki İslâmi ölçülere göre eğitilsin. İslâm'ın getirdiği ölçüler, bütün zamanlar ve bütün mekânlar için, yeryüzündeki bütün insanlar için en güzel, en uygun, en mutluluk verici olanıdır. Peygamber Efendimiz, bütün insanlığa sözleriyle, hareketleriyle her zaman için örnek ve rehber olacaktır. Peygamberimizi tanıyıp da onu sevmemek,

ona gönül vermemek, ona hayran olmamak mümkün değildir. Hepimiz için, yeryüzündeki bütün insanlar için Peygamberimizin ahlâkı örnek olmalıdır. Rehber alınmalıdır. O yolda ne kadar yürüyebilirsek, kârımız o olacaktır. Karıncaya sormuşlar: Nereye gidiyorsun? Kâbe'ye demiş. Bu ayaklarla mı? Bu yürüyüşle mi? Evet demiş karınca, bu yürüyüşle, Kâbe'ye varamayacağımı ben de biliyorum. Ama önemli olan o yolda olmak. Gidebileceği kadar gidip, o yolda ölmek.

Merhamet etmeyene merhamet olunmaz. İnsanların en fenası birine ayrı, diğerine de ayrı görünen iki yüzlü insanlardır. Çocuklarınıza hoş muamelede bulunun ve onları güzel terbiye edin. Bedene kolay ve hafif gelen ibadeti size bildireyim mi ? Susmak ve güzel ahlâk sahibi olmak. Bir kimse din kardeşinin ayıbını örterse, Allah da kıyamette onun ayıbını örter. Namaz, insan ile şirk ve küfür arasında bir perdedir. Namazı terketmek, bu perdeyi kaldırmaktır. Bize silâh çeken bizden değildir. Ya âlim, ya öğrenci, dinleyici ya da muhip ol. Beşincisi olma, helâk olursun. Hangi insan kardeşini bir kusur ile ayıplarsa, o kusuru işlemeyen ölmez. Cemaattan ayrılarak ölen kimse, cahiliyet zamanında ölmüş gibi olur. Size ziyaretçi gelirse ona ikram ediniz. Nikâhın hayırlısı, en kolay ve külfetsiz olanıdır. Sizin hayırlınız, kadınlarına ve kızlarına hayırlı olandır. Gelip geçenlere ezâ verecek şeyi yoldan uzaklaştırmak da sadakadır. Kul, mü'min kardeşinin ihtiyacını gidermeye devam ettikçe, Allah da onun ihtiyacını giderir. Nerede olursan ol, Allah'tan kork ve kötülüğün peşinden hemen iyiliği yetiştir ki onu silip yok etsin. Kolaylaştırınız güçleştirmeyiniz, müjdeleyiniz nefret ettirmeyiniz. Kardeşinin kötü günlerinde sevinç gösterme; yoksa Allah ona rahmet eder, seni de o derde uğratar. Sizin en hayırlınız, Kur'an-ı Kerim'i öğrenen ve sonra öğrendir. İnsan sevdiği ile bera-

berdir. Gücün yettiği kadar kalbinde kimseye karşı kötü bir şey olmaksızın sabahlamaya, akşamlamaya çalış. Her iyi iş sadakadır. İyilik, güzel huydur. Günah; vicdanı rahatsız eden, içinde sakladığın ve insanların duymasından hoşlanmadığın şeydir. Kuvvetli kimse demek, güreşte başkalarını yenen değil, ancak hiddet anında kendine hâkim olandır. Su buzu erittiği gibi, güzel ahlâk da günahları eritir. Bedene kolay ve hafif gelen ibadeti size bildireyim mi? Susmak ve güzel ahlâk sahibi olmaktır.

Allah, sizin kalıbınıza ve suretinize değil de, kalplerinize bakar. Güzel söz de sadakadır. Allah'a ve âhiret gününe iman eden ya hayır söylesin veya sükût etsin. Mazlumun beddua-sından sakının. Çünkü onun duasıyla Allah arasında bir perde yoktur. Dosdoğru ol, ahlâkın güzelleşsin. İçinde Allah zikredilen ev diri, içinde Allah zikrolunmayan ev ölü gibidir. Bir kimse, müslüman kardeşinin ihtiyacını yerine getirirse, Allah da ona yardım eder. İki kişi gizli konuşurlarken sen aralarına girme. Fit-ne uykudadır. Uyandırmayınız. Bir kimse din kardeşini severse, sevdiğini o kimseye haber versin. Anne babanıza iyilik edin ve ihsanda bulunun ki, çocuklarınız da size itaat etsin ve saygı göstere. Kardeşini güler yüzle karşılamaktan ibaret bile olsa, hiçbir iyiliği hor görme. Hiddetlendirilip de kızmayan, yumuşaklık gösterip sabreden kimse, Allah'ın sevgisine mazhâr olur. Fuhuş bir şeyde bulunursa mutlaka onu çirkinleştirir. Hayâ da bir şeyde bulunursa onu mutlaka güzelleştirir. Halkın sende görmelerinden hoşlanmadığın şeyi, kendi başına kaldığın zaman da yapma. **“Allah'ım, yaradılışımı güzel yaptığın gibi, ahlâkımı da güzelleştir”**, buyuruyor yüce Resûl. Olgun, kâmil müslüman denince, akla en başta ahlâkı güzel insan gelir. Ahlâkı güzel insan, gittiği her yerde sevgi görür, saygı görür, içtenlikle karşılanır. Edeple uğurlanır... İnsana evrende yücelik kazandıran,

Allah'a olan inancı ve aşkıdır. Zâriyât suresinin 56 ncı âyetinde belirtildiği gibi, insanın yaratılmasının hikmeti Allah'ı tanıyıp ona ibâdet ve kulluk etmektir. Kul olabilmek, kul olabilmenin inceliklerini duyumsayabilmek en yüce makamdır. Korkmayan, ürpermeyen kalpten, kabul edilmeyen duadan, doymayan nefisten, fayda vermeyen ilimden Allah'a sığınmak ne güzeldir. Yarabbi nasip et, gittiğimiz her yere barış götürelim. Bölücü değil birleştirici olalım. Nefret olan yere sevgi, şüphe olan yere ümit, karanlık olan yere ışık, dert olan yere sevinç götürelim. Kusurları gören değil, kusurları örtenlerden; teselli arayanlardan değil, teselli edenlerden; anlayış bekleyenlerden değil, anlayış gösterenlerden; sevilmeyi isteyenlerden değil, sevenlerden olmamızı lütfeyle Yârabbi... Âmin...

Bir Babanın Kızına Mektupları

Sevgili kızım. Artık evlendin, senin için yeni bir hayat başlıyor. İnşallah, bir ömür boyu eşinle beraber, huzur dolu, mutluluk dolu, sağlık dolu güzel bir hayat yaşarsınız. Bütün günleriniz hayırlı çalışmalar, devamlı ibadetlerle birbirinden güzel geçsin. Birbirinize sevgi, saygı duyun. Unutmayın ki içinizdeki sevgi kadar, saygı kadar var olacaksınız. Sevmek devam eden en güzel huyum, deyin. Kıymetli yavrum, eşine karşı her zaman, her yerde, her durumda saygılı ol. Dikkatli ol. Onu uğurlarken, karşılarırken, bir hükümdara nasıl davranılırsa öyle yap. Öyle ince, öyle edepli ol ki, senden ayrıldığı zaman, içi en güzel, en nezih duygularla dolsun. Arkasından hayır dualar et. İyi dileklerde bulun. Allah'a emanet et. Unutma ki bu çağda insanın tek umudu, bu adına hayat denilen fırtınalarla dolu denizde, gideceği tek liman, kendi evi. İster minicik bir gecekonduda otur, ister muhteşem bir sarayda, orayı cennet haline getir. Edebinle, inceliğinle, zarafetinle, temizliğinle, hassasiyetinle evinde hep güzellikleri yaşa. O güzellikleri eşinle paylaş. Mutluluğu, huzuru

parada, eşyada, giyimde arayanlardan olma. Bütün yücelikler senin içinde. Kâinattaki yerini bil. Şeyh Galip, **“Hoşça bak zâtına kim, zübde-i âlemsin sen”** diyor. Kâinatta bir şey kalmadı da sen var oldun. Ağzından çıkan her söze dikkat et. Her zaman, her yerde Yüce Peygamberimizin buyruğunu yerine getir. Ya hayır söyle, yahut sus. Lütfen, elimde olmayarak diye, itiraza başlama. Sen güzel düşünürsen, güzel konuşursun yavrum. Güzel gören, güzel düşünür. Güzel düşünen hayatından zevk alır. Daima olumlu ol. Eksi elektrik üretenlerden olma. Düşün-cemiz neyse biz oyuz. Tek istisna olmadan bütün insanlar için hayır duada bulun. Onları sev. Onlara saygı duy. Yaradılanı hoş gör, Yaradan’dan ötürü... İnsanlarda mükemmellik arayan, sonra da hayal kırıklığına uğrayan gaflet ehlinden olma. Unutma ki hiç birimiz mükemmel değiliz. Her birimizin artı yönlerimiz de var, eksi yönlerimiz de. İdeal insan bir soyutlamadır kızım. Gerçek hayatta yoktur. İnsanları olduğu gibi kabul et. Her ânını değerli bir armağan gibi, her durumu, eşi olmayan değerli bir ders gibi karşıla. Hayat, çevremizdeki bir mucizedir her gün. Karşılaştığın sorunlar karşısında takınılacak en kötü tavır, paniğe kapılmak, kötü kötü söylenmektir. Bu ne biçim iş, neden benim başıma geliyor? Bula bula beni mi buldu? Ben ne yaptım da böyle oldu? Bu mu adâlet? Bunlar gibi daha nice saçma sapan sözler... Arabeskin en kötü örnekleri sıralanır.

Batsın bu dünya. Ölürsem kabrime gelme... Bunlar bizim kafamızı büsbütün karıştırır. Ortaya mariz, hasta ruhlu, sağlıklı düşünmeyen, hayattan korkan, mücadeleden kaçan tipler çıkar. Hayat bir mücadeledir kızım. Unutma. Önemli olan her gün sıfır kilometreden başlayabilmek, kavgayı barışa, karanlığı ışığa, çirkinliği güzelliğe dönüştürebilmek, kabul ettirebilmektir. En büyük başarı kendimizi düşmanımıza bile sevdirebilmek, saydır-

bilmek, ondan bir dost kazanabilmektir. Hayat, her şeye rağmen yürüyenlerindir yavrum. Hayat geriye adım atmaz. Amacımız, her gün daha iyiye, daha güzele gidebilmek, acıyı bal eylemek olmalıdır. Zafer, zafer benimdir diyenlerindir. Yunus, **“Her dem taze doğarız, bizden kim usanası”** der.

Her günün sabahı taze bir başlangıçtır. Her sabah dünya yeniden kurulur. Dün geçip gitti; ama acı, ama tatlı, yarının neler getireceği bilinmiyor. Ama şu an varız. Yaşıyoruz. Seviyoruz. Seviliyoruz. Güzelliğimiz bu yüzden. O halde neden onu en güzel, en hayırlı, en yararlı işlerle doldurmamalım? Neden bugünü bir fırsat, en iyiye en güzele gidilecek bir fırsat olarak karşılamıyoruz? Dün birtakım fırsatları kaçırmışsak, birtakım güzellikleri yaşayamamışsak, bugün onlar için ah-ü vah etmekle aynı aptallığı sürdürmüş olmuyor muyuz? Bugün önümüze açılan hayat sayfasına gücümüz yettiği kadar güzellikler, hayırlar yazmak varken, dövünmekle, ağlamakla elimize ne geçecek? Bir düşünelim... Bakılan bakana bağlıdır. Bakmasını bilen görür. Her şey bir insanı sevmekle başlar. İçi sevgi dolu insanların dünyaya bakış tarzları da bambaşka olur. Sabahleyin aynada kendi yüzüne bakarken gülümse. Bu bir sırdır. Zamanla anlarsın. Mutlu insan, başka insanlara ilişkin yargılardan, beklentilerden ve endişelerden uzak olan kimsedir. Balık denizde yaşar ama, ne denizi ne kendisini bilir. Yaşamak veya sahip olmak, bilmek, anlamak, idrak etmek demek değildir. Farkına varılamayan şey, bizim için yok demektir.

Kıymetli yavrum, mutlu olan, başkalarını da mutlu eder. İnsanlar ve durumlar, ancak, sen izin verdiğin takdirde seni incitebilir. Olgun insan, ne incitir, ne incinir. Aman dikkatli ol, kendini huzursuz ve uyumsuz bulduğun zaman, bir tikanıklık var

demektir. Onu keşfet, ara, bul. Bu halin bir alârmıdır. O anda Allah'tan uzaklaştın demektir. Fazıl Hüsnü Dağlarca "**Çocuğum dua et geceleri; insan uzaklaşabilir Allah'tan**" der. Hiç şüphelen olmasın, ya bir edep dışı hareket, düşünce ya işlenen bir günah ya bir kimseyi kırmak, incitmek, onun hakkını yemek, ya da bencil, kaba bir davranış bizi Yaradan'ımızdan uzaklaştırmıştır. Derhal, en kısa zamanda onu ortadan kaldır, kaldır ki, ilâhi trafik açılsın.

Yine gül yüzünde ilâhi tebessüm dolaşsın. Eğer o engeli kaldıracak gücün yoksa, bir kâmil insandan, bir Allah dostundan yardım iste. Onunla istişare et. Başkalarının mutluluğunu engellemesine izin verme. **Dehr bir bazardır, herkes metain arzeder**, diyor Fuzûlî. Bir güzelliği görmek, bilmek ve değerlendirmek de bir kültür meselesidir. Hayatta, birisini sevmek ve onun tarafından sevilme kadar büyük bir şey yoktur. Peşin hükümlü olmak kadar, insanı tekâmül yolundan alıkoyan ne vardır? Onlar hayatı hem kendilerine, hem çevrelerine zehir ederler. Hele günümüzde, yaşamın, önyargılara hiç mi hiç tahammülü yok. Seni sınırlayan her ne ise, bilinçaltını ondan temizle. Temizle ki, duygusal tıkanıklıklar açılsın. İkilikten geç. Tevhidi seç. Her şeyi birlediğin zaman göreceksin ki, bütün müşküller çözülecek, bütün sorular cevaplanacak. Karanlıklar ışık içinde kalacak. Kendinle, diğer insanlarla, Allah'la barış ve biliş içinde yaşadığın zaman, bu dünyanın da, öbür dünyanın da renk, ışık ve güzellikle dolacak. Cenneti yaşayacaksın. Hiç şüphelen olmasın, bütün doyumsuzlukların nedeni tevhidden uzak yaşamaktır. İnsan ruh ve bedeni ile, zâhiri ve bâtını ile, madde ve mânâsı ile bir bütündür. O bütünü parçalamak, birini tutup diğerine cephe almak bizi hüsrana götürür. Bugüne kadar da öyle oldu. Bundan sonra da öyle olacak. Tevhidi yani insanın gerçeğini bozdu-

ğumuz, parçaladığımız zaman huzurdan, mutluluktan, güzellikten de uzaklaşmış oluyoruz. İnsanın kendine yapacağı en büyük kötülük, akılı ile gönlü arasına fesat sokmaktır. Akıl ve gönül, birbirine zıt değil, bilâkis birbirini tamamlayan iki kuvvettir. İki ilâhi cevherdir. Birini kabul edip diğerine cephe aldığımız zaman, tevhidî düşünceden uzaklaşıyoruz demektir.

Olaylar karşısında aşırı tepki gösterme. Her an hazırlıklı ol. Her an, her şey olabilir. Allah her an yeni bir şe'ndedir. Unutma. Sükûnetle düşün. Rahatlıkla karar ver. Telâş, panik, rahat düşünmemizi önler. Acele şeytandandır. Yeni bir durum karşısında kaldığın zaman, en akılcı, en güzel çözüm nedir diye düşün. Karar ver ve uygula. O olay biter, geçer, başkaları gelir, hayat ne bir doluş, ne bir boşalıştır.

Hayat atının eğeri üzerinde yumuşak ve sâkin otur.

Bu dünyadaki bütün insanların bize anlatacakları, öğretecekleri çok özel, çok ilginç bir şeyleri vardır. Eğer insanların arasında içimiz sıkılıyorsa, bu onların aslında ilginç olmayışlarından ötürü değildir. Bu bizim her bir an içinde, bir çekicilik, bir büyüleyici yan bulma yeteneğimizi yitirmiş olmamızdır. Unutma yavrum, hayatta sevgilerin kadar varsın. Sevginin doldurduğu bir kalp Allah'a daha yakındır. Yunus, **“taş gönülden ne biter”** der. Ancak sevgi ve saygıyla, edep ve incelikle dolu kalpler âlemdeki ilâhi rahmeti ve bereketi görebilirler. İşte o zaman hayat yaşanmaya değer. Mutluluğunu hiçbir şarta bağlama. Şu şöyle olursa, ancak mutlu olabilirim deme. Dersen ne olur bilir misin? Mutluluk adına, huzur adına ölünceye kadar avucunu yalarsın. Bu dünya bir misafirhane. Hepimiz misafiriz. Bir süre sonra hiçbirimiz olmayacağız. Unutmayalım. Misafir

umduğunu değil, bulduğunu yer. Şartlı mutluluk olmaz. Varolmak, görmek, işitmek düşünmek, idrak etmek, konuşabilmek, ibadet edebilmek, hayır yapabilmek mutluluk için yeterli değil mi? Sabahattin Kudret Aksal, **“Kapımın önündeki ağaç, Türkçe'nin güzelliği, mutlu olmam için yeterli”** der. Yavrum, insan hayatını berbat eden vehimleri, üzüntüleri, endişeleri, kuruntuları kirli bir kağıt gibi buruşturup çöpe at... Bir daha hatırlama. Anını yaşa. Her an birbirinden güzeldir. Onu yakalamaya çalış. Gerilimden, stresten uzak kal. Sev. Daha çok sev. Yerdeki bir kum tanesinden gökyüzündeki Samanyolu'na kadar bütün kâinatı sevgiyle kucakla. Öğrenci hazır olduğunda, öğretmen gelir. İnsan sevgiye lâyık olur, sevinecek hale gelirse, muhakkak sevenleri olur. Işık yanmadan pervane gelmez. Seven, sevilir.

İnsan gençlikte Allah'ı terkeder, anmazsa, ihtiyarlıkta da Allah onu anmaz, terkeder. Bu âlem irfan sahibi olanların vuslat ve müşahede yeridir. Rabhani ilhamlar bir kuş gibidir. İnmek için temiz bir gönül, nurlu bir dimağ ister. Kulun söz ve ifade tasarrufuna giren her şey, Rabhani esrarını kaybeder. Cihan bir ibadethanedir. Cümle mevcudat, bilerek bilmeyerek Hakkı zikretmektedir. Ne yana bakarsan bak, Allah'ın vechi oradadır. Zaman konusunda çok dikkatli ol. Dakikalarını bile değerlendir. Gazete ile, TV ile fazla zaman kaybetme. Unutma ki, kültür bir birikimdir, ancak kitap okuyarak, muhakeme, mukayese, idrâk ederek ona ulaşılabilir. Aslanın vücudu yediklerinden ibarettir. Kültür, beşer tefekkürünü bütün zenginliği, bütün nüansları ile tanımaktır. İnsanın içini ısıtır. Onda yüceltici, mutluluk verici bir ışık vardır. Yarım saat veya bir saat için bir başkasının hüviyetine bürünmek bizi dar benliğimizden kurtarır. Başkalarını anlamaya çalışmak, bizi anlayışlı kılar. Sevgi, saygı, ilgi, şefkat ve yumuşaklık, insanın içindeki ilâhi tohumu çatlatır, gözleri ve

gönülleri kamaştıran harikulâde güzellikler, yücelikler ve değerler çıkarır. Her insanın iç varlığında, ruhunun derinliklerinde bir veli, bir âlim, bir sanatkâr gizlidir. İş onu ortaya çıkarabilmekte... Eskiler, düşüncelerini, insana daha yakın gelen duygu ve hayal yüklü sözlerle söylüyorlardı. Sözlerinde incelik, zarafet, edep, hayâ, saygı vardı. Bugün ne yazık ki o nüansları kaybettik. Kabalaştık. Batı geleneğine uyararak, kuru ve soyut bir üslûpla konuşuyoruz. Her çağın insanına, onların anlayabileceği, etkilenebileceği bir sesle hitap etmek lâzımdır. Birçok insan ne söylendiğine değil, nasıl söylendiğine bakar. Bazen yumuşak ve tatlı bir söyleyiş, sımsıcak bir ses tonu, dinleyen insanın bütün dünyasını değiştirir. Onu güzellikler ülkesine götürür. Kur'an-ı Kerim'de Cenab-ı Hak, Hazreti Musa'yı, Firavunu Hak'ka davetle görevlendirirken, **“Ya Musa, Firavun'la konuşurken, yumuşak ve tatlı söyle”** buyurur.

İnsanlar düşünürken, konuşurken, adım atarken, bütün insanlığı içinde taşır. Bütün insanlık, her insanda doğar, yaşar ve ölür. İnsana kolay gelen, en bayağı olandır. Kusur arayan, kimse hünelerini göremez. Bir gün bir kimse, bir veliye gider. **“Efendim”** der, **“Kalbimizin korkulardan, vehimlerden, endişelerden, vesveselerden kurtulması için ne yapmalıyız?”** Cevap çok kısa, çok vecizdir. **“Düşüncenizi düzeltiniz, her şey düzelir”** der. Kalp korkuyu bilmedikçe, korku yoktur. Seni rahatsız eden düşüncelerden, duygulardan kurtulmak istiyorsan, kalbinde ve kafanda Kur'anî duygu ve düşünceler egemen olsun. Işık gelince karanlık gider yavrum. Hak gelince bâtil zâil olur. Karanlık bir eve girince, sopayla, süpürgeyle karanlıkları dağıtmaya çalışmak, sadece zaman ve enerji kaybettirir. Hiçbir netice alınmaz. Elektriğin düğmesine dokunman yeter. Bir anda bütün ev nurla, ışıkla dolar. Kalbimiz ve kafamız da böyledir.

Negatif duygu ve düşüncelerle dolunca, onlardan kurtulmanın en kestirme yolu, kalbimizi ve kafamızı Nûr-u Muhammedî ile doldurmaktır. Kemâl ehli, kemâlâtı sükûtta buldu hep. Konuşmak, insanın aklını kullanma sanatıdır. Konuşmak bir ihtiyaç ise, susmak bir sanattır.

Güzel konuşmanın tek yolu vardır: Dinlemeyi öğrenmek. Bir tek kitap yazmak için, bir kütüphanelik eser okunmalıdır. Güzellik onu görenin gözündedir. İnsanın yüzü kafasının içiyle güzelleşir. Dünya bir pazardır. Herkes, metain arzeder. Hayatı yalnız para, yalnız mal, mülk, makam, mevki olarak görenler için, zevk-ü sefaya meyledenler için hayat, deniz suyu içmeye benzer. İçtikçe susar, susadıkça içer. Hiçbir eşek, çıktığı yolculuktan at olarak dönmez.

Bir sıkıntı mı hissetin? Bil ki kötü bir şey yapmışsındır. Söylemişsindir. Düşünmüş ya da hayal etmişsindir. Lütfen, tevil yoluna gitme. Ne olur kendini aldatma. Bil ki bütün aldatmalar çirkindir. Ama en kötüsü, insanın kendi kendini aldatmasıdır. O sıkıntıyı bir alârm kabul et. Derhal uyan. Derhal tavır al. Bahaneler arama. O anda Allah'tan uzaklaşmışsındır. Güzellikler âleminde ayrılmışsındır. Derhal tövbe ederek dön Rabbine. Gene için ışısın. Renkle, ışıkla, şiirle dolsun... Nasıl dünya hayatında insan sevdiğinin yanında rahat, huzur, mutluluk ve güzellik bulursa, sen de öyle yap. Mânâ âleminde, gönül yurdunda mutluluk her an, her yerde, her zaman Allah'la beraber olmakla, her an O'nun tecellilerini seyretmekle, onları hayretle, hayranlıkla, aşkla müşahede etmekle mümkün olur. Yürürken, otururken, yan üzerinde yatarken, konuşurken, susarken, okurken, ibadet ederken, dua ederken, tespîh çekerken hep O'nunla beraber ol.

En yakın arkadaşın, dostun, sırdaşın seccâden olsun. Seccâde, bütün güzelliklerin toplandığı yerdir.

**“Beni kimsecikler okşamaz madem,
Öp beni alımdan, sen öp seccâdem”**

Kur’an-ı Kerim’de **“Sen O’ndan râzı, O senden râzı olarak gir cennetime”** buyruluyor. Önemli bir nokta da kızım, bir müslüman hanım olarak, her zaman tertipli, düzenli, dikkatli, uyanık, gözü açık, çalışkan, ama çok çalışkan bir insan olman. Her işini dikkatle, özenle, itina ile yap. Sanki bütün hayatın devamı o işe bağlıymış gibi. Sen de lügatından, Japonlar gibi, küçük, basit, önemsiz, sıradan, alelâde kelimelerini çıkar. Bulaşık yıkarken bile, lâboratuarında deney yapan bir bilim adamı ciddiyetinde ol. Japonlar, **“güzellik bir işin yapılışındadır”** derler. Her iş güzeldir. Yeter ki onu yaparken kendimizden, gönlümüzden bir şeyler katalım.

İşimizi aşk ile yapalım. İçtiğimiz bir bardak suyu bile, aşk ile içelim. Allah, aşk ile yapılan işleri sever. Hiçbir kimseyi basit, önemsiz görme. Her insanın ayrı bir varoluş nedeni vardır. Her insan kendi istidadı alanında tek ve mükemmeldir. Yunus, **“Tehi görme kimesneyi, hiç kimesne tehi değil”** der. İnsana saygı duymayanlar şeytana mensupturlar. Bilirsin, şeytan Âdeme secde etmediği için, kibirli olduğu için cennetten kovuldu. Aman dikkatli ol yavrum. Hakkın dostları binbir kisve içinde gizlidir. Herkese karşı saygılı, mesafeli, edepli ol. Hazreti Ali, **“dostlarınıza, bir gün düşmanınız olacakmış gibi, düşmanlarınıza bir gün dostunuz olacakmış gibi hareket edin, itidalden ayrılmayın, ifrata gitmeyin”** der. Yarının neler getireceğini kimse bilmez. Yunus, **“Hiç kimse bilmez bizi, biz ne işin içindeyiz”**

der. İfratların sonucudur sıkıntın. Bunu bil. Daima ölçülü, itidal içinde, dengeli ol. Sırrını kimseye söyleme. İçini kimseye açma. Yan, ama tütme. Allah ve Peygamber varken, neden sırdaş arıyoruz acaba. Niyazi, **“Ben taşrada arar idim, ol can içinde can imiş”** diyor. Sakın çevrende gördüğün bazı kimseler gibi pasif, içe dönük, mücadele gücü olmayan, karamsar, tembel, hayata küskün olma. Gerçek müslüman, iradeli, güçlü, kendinden emin, her şeye büyük bir ilgi duyan, dünyayı daha iyiye, daha güzele doğru değiştirmek isteyen, bilime, güzel sanatlara, doğaya aşık, hayat dolu, cıvıl cıvıl bir insandır. Her çocuk İslâm fitratı üzere doğar. İnsanlar doğuştan iyi veya kötü değillerdir. İçinde buldukları şartlara göre, aldıkları eğitimin şekline göre, iyi veya kötü olurlar. Hayat geriye adım atmaz. Bizden her gün, daha iyiye daha güzele doğru bir fetih bekler. Kendini, ulvî, ilâhî, estetik duygulardan koparan insanlar, yaşamlarının her yönünde sükût ederler.

Kur'an-ı Kerim'de **“Yiyiniz, içiniz ama israf etmeyiniz”** buyruluyor. Ömür boyu temiz ye, temiz giyin, temiz evde otur. Ama dikkat, sakın aşırıya gitme, lükse, israfa dalma. Bunlar insan şahsiyetini kemiren güvelerdir. Gösteriş, çalım satmak insanı insanlıktan çıkarır. Nefsin bataklıklarına götürür. Güzellik, tevâzuda, incelikte, sadeliktedir. İmkân nispetinde sade bir hayat yaşa. Günde bir çeşit yemek, sağlık bakımından da en iyisidir. Asabi iken, hırçın zamanında yemek yapma. Sendeki o hâl, yemeğe de geçer. O yemeği yiyen, farkına varmadan hırçınlaşır. İnsan ruhen ve bedenen o kadar hassas ki... Akla hayale gelmeyen en ufak şeyler bir insanı incitebilir, yaralayabilir. Nefsine ve eşyaya esir olmak kadar insanı küçülten ne vardır? Yemeğin tadını getiren tuzdur. Ama tuz tadını kaybetmişse ne olacak?

Şahsiyet, kendini ve şartlarını olduğu gibi benimseyerek ona derin ve güzel bir şekil vermektir. Gözü yerde olanın gönlü âsmana çıkar. Önemli olan kendimizi ve başkalarını her an yeniden keşfedebilmektir. Unutma ki en hain düşman peşin fikirdir. Her çeşit söz ve duygu, sahibinin kazanç ve sermayesi olduğundan, aynen kendisine geri döner. Kem söyleyen, kem söz işittir. İnsan ektiğini biçer.

Her ne yüzle baksa göz âyinede kendin görür.

Vechini pak eyle kim mir'ata bühtan olmasın.

Yavrum, lütfen aceleci olma. Konuşurken yavaş sesle konuş. Allah yavaş sesle konuşanları sever. Seslerin en çirkinini eşek anırmasıdır. Sessizlik güçlülüğün dile gelmesidir. Sessizlik kişiyi özgür kılar, darağacından bile. O kadar güzel, temiz, nezih yaşı ki, senin gömüldüğün toprak seninle iftihar etsin.

İnsanın insanla karşılaşmasından doğan canlı diyalogun yerini hiçbir şey tutamaz. Bir insan kitap okuyarak çok şey öğrenebilir. Fakat, bir karakter ve şahsiyet haline gelemmez. Karakter ve şahsiyete, bilgi yüküyle değil, ferdî özelliklerin gelişmesiyle ulaşılır. Şunu hiç hatırdan çıkarma yavrum, insanı insan eden, yine insandır. Kimse tek başına ne hakikati bulabilir, ne mutlu olabilir. Bugün, psikologlar, diyalog ve dostluğu bir tedavi metodu olarak kullanıyorlar.

İnsan, ilkin kendini insanlığa ve cemiyete bağlayan temel gerçekleri ve değerleri tanımalıdır. Güzeli, iyiyi, doğruyu bulmadan pislği, adılığı, çirkinliği öğrenmeye kalkmak insanları dejenere eder. Ancak temel değerleri ve gerçekleri bulanlar, sosyal hayatın karmaşık yollarında gideceği istikameti bizzat bulabilirler. Bir meselenin ortaya konulması, çözülmesi kadar önem-

lidir. Bir mesele, açık ve seçik olarak ortaya konulursa, çözülmesi de kolaylaşır. Her meselenin anahtarı kendi içindedir. Eğer çözülemiyorsa, doğru olarak bütün unsurları ile ortaya konulamıyor demektir.

İnsanoğlunu iyi kötü, güzel çirkin bütün tezatları ve karışıklıkları ile bilmek, çelişkileri, bunalım ve sıkıntıları ile tanımak, dünyanın en zor işidir. Dünyada gerçek insan kadar bilinmeye değer başka ne vardır? Varlık binbir sırla doludur. Allah insana akıl ve iradeyi bu sırları çözmek için vermiştir. Bu mânâda dünyayı hakir görmek, güzelliklere sırt çevirmek, her şeye boş vermek, her duruma bana ne demek, akıl ve zekâyı geliştirmemek en büyük günahlardan değil midir? O zaman emanete ihanet etmiş olmuyor muyuz? Buna hakkımız var mı?

Yaratılışın bir mânâsı var. İnsana düşen en büyük görev bu mânâyı araştırmak ve bulmaktır. Bu da hayat ve kâinat karşısında aktif bir davranışı gerektirir. İslâmiyet, hayat ve kâinata en derin mânâyı vermiştir. Onu anlayabildiğimiz, farkına varabildiğimiz gün, bütün varlık pırıl pırıl aydınlık bir mâbet haline gelecektir.

Gören bir göz, işiten bir kulak, hisseden bir kalp, düşünen bir insan için, hayatın her ânı bir mucizedir. Her an düşüncelerini olumsuzdan olumluya çevir. İstirap çekmekten vazgeç, seni üzen, ıstırap veren her ne varsa bırak onları. Kayıtsız şartsız Allah'a teslim ol. Kader oluşu altında uyu. Mutlu olmak isteyen, daha çok şükretsin. Mutluluk, içinde bulunduğumuz koşullarda değil, bizzat kendi içimizdedir. Allah'tan gelen her şeyin bir hikmeti vardır. Allah kimseye taşıyamayacağı yükü vermez. Çözüm bekleyen bir sorunla karşılaştığımızda, bağırpıp çağırmak,

üzülüp ağlamak bizim henüz olgunlaşmadığımızın, ham ve çiğ olduğumuzun en güzel göstergesidir. Sosyal statümüz, ekonomik durumumuz ne olursa olsun... Önemli olan karanlığa küfretmek değil, bir mum ışığı ile de olsa, o karanlığa aydınlık bir kapı açabilmektir. Bazen bir tebessüm dünyayı dolaşabilir, bir insanı ölümden döndürebilir. Sükûnetle içimize döndüğümüz zaman yalnız olmadığımızı anlarız.

Kâmil insan, halktan biri iken hükümdar gibi olan, hükümdarken halktan biri gibi olandır. İnsan gözdür, gerisi posttan ibarettir. Göz ise dostu görendir. Dostu gören göz için hayatını yaşamak büyük bir aşktır. Başını nereye çevirse, Hak'kın cemali ile yüz yüze gelir. Şekil ve madde, ışığın akislerine göre her an değişir. Allah bize yeter. O ne güzel vekildir. Yunus **“Cümle yerde Hak nazır, göz gerektir göresi”** der. Güzellik insanın içini ısıtır, aydınlatır. Onda yüceltici, mutluluk verici bir ışık vardır. Seviyoruz. Hayatımızın güzelliği bu yüzden...

Sevgi bedenimizdeki hücreleri yeniler ve bizleri dünyanın kesafetinden çıkarır. Letâfet âlemine götürür. Yunus, sevgisi olmayan insanlara, taş gönülde ne biter diye seslenir. Kabahati kimsede aramayalım. Şâd olmuyorsak nedenlerini düşüncelerimizde, yaşantımızda bulmaya çalışalım. Her şey çok ince bir hesap üstüne kuruludur. Mesele her şeyin yerini, değerini, rolünü kavramadadır. Her şey küçük başlangıçlarla olur. Dağ diye görünen, birleşen atomlardır. Irmaklar, nehirler, barajlar da birleşen su damlaları... Gerçeği insanların ölçüsü ile değil, insanları gerçeğin ölçüsü ile tanı. Âlim ölü olsa bile diridir. Cahil diri olsa bile ölü... Hiçbir şey görüldüğü gibi değildir. Bazen kurt en güzel meyvenin içinde gizlenir. Sabır acıdır ama meyvesi güzeldir. İnsan şükür kapısından geçmeden, sabırda yükselmez. Ne

yazık ki insanların çoğu, şükretmenin sadece zannı ile yaşıyorlar. Kıymetli yavrum, kini kinle değil, sevgi ile temizle.

En muktedir insan, eline fırsat geçtiği halde, kinleri unutup bağışlayıcı olandır. Yunus, **“Düşmanımız kindir bizim”** der.

Huzur, içte sağlanan dengenin meyvesidir. Düşünebilmek için ruh sükûnet ister. Gerçeği seyretmek isteyen kimse, ilk önce kendinde sükûnu tesis etmeli, zihni, bir gölün durgun suları halini almalıdır. Sessizliği güzelleştirmedikçe konuşmamak gerektiğini öğren. Kartallar yalnız uçar, kargalar sürü halinde... Sana bir kötülük yapıldığında verebileceğin en güzel karşılık unutmaktır. En güzel mânâ gülleri, sessizlik içinde açılır. Her günü en önemli gün olarak yaşa. Her işi, yapılacak en iyi iş olarak yap. Her insanı, en değerli insan olarak karşıla. Söylediğin her sözü, en önemli söz olarak söyle... Her gün daha iyiye, daha güzele gidebilmek için, son nefesine kadar elinden gelen bütün gayreti göster. İki günün birbirine eşit olmasın. Mutlu ve çalışkan ol yavrum...

Zikir

Allah'ı zikretmek her mü'mine farzdır. Bir ayet-i kerime'de **"Allah-ü Teâla'yı çok zikrediniz"** (El-Ahzap, 41) buyruluyor. **Mü'minler öyle kimselerdir ki, Hak Teâla'yı ayakta, otururken ve yaslandığı halde zikrederler ve düşünürler.** (Â-i İmran, 191). Zikir üç mertebedir. 1- Dille yapılan zikir, 2- Gönülle yapılan zikir, 3- Hem dil, hem gönül, hem de bütün âzâ ile yapılan zikirdir. Dil ile yapıp da gönlün haberi olmayan zikir için, **"Gafillerden olmayın"** buyruluyor. (El A'raf, 205) Gafletle Allah'ı anmak insana ne kazandırır ki? Huzursuz kılınan namazın, sünnete uymadan getirilen salâvatın, bize getireceği nedir? Vaktiyle, bazı zevat, **"Sadece dil ile zikir laklakadır"** demişlerse, üzerinde düşünmek gerekmez mi? Resûlullah Efendimiz, **"Lâ ilâhe illâllah kelimesi azim ve kerim bir kelimedir. Kim muhlis olarak bu kelimeyi söylerse Allah-ü Teâla o kimseyi mutlaka cennetine koyar"** buyuruyor. Gafil, dil ile söylediğine, gönülden katılmayan, sadece papağan gibi birtakım kelimeleri bilinçsizce tekrarlayandır. Ney, kendinden çıkan sesleri ne bilsin... **"İman edenlerin kalpleri Hak Teâla'nın zikri ile mut-**

main olur.” Dikkat ile, Hak Teâla’nın zikri, kalpleri mutmain mertebesine yükseltir. (Er-Ra’d 28)

Zikretmek, gönül âleminden, karanlıkları giderir. Basiret gözünü açar. Peygamberimiz, **“Her şeyin bir parlatıp cilâ edeni vardır. Gönüllerin parlatıcısı ve cilâlayıcısı da Lâ ilâhe illâlah, Muhammedün Resûlullah’dır.”** buyurur. **“Zikretmek, sadaka vermekten hayırlıdır”** diye ilâve eder. **“Size öyle bir hayırlı işten bahsedeyim ki, o bütün günahları eritir. Derecelerinizi yüceltir. Altını gümüşü sadaka olarak vermekten daha hayırlıdır. Kâfirlerle karşılaşp siz onların, onların da sizin boynunuzu vurmasından daha hayırlıdır. O, Allah-ü Teâla’yı zikretmektir”.** Zikretmek insana öyle sevap kazandırır ki, yazmaya ne mürekkep yeter, ne de kağıt. Vecde devamlı zikir ile ulaşılır. Kur’an-ı Kerim’in üzerinde ısrarla durduğu konulardan biri de zikirdir. Allah ile kul arasında bütün perdelerin kalktığı an zikir ânıdır. Hadis-i şerifte **“Zikirle Allah arasında perde yoktur”** buyruluyor. Tefekkür ve zikir daimi olunca insan ruhu arınır, temizlenir, güzelliklerle dolar. Mârifetullaha engel olan perdeler ortadan kalkar.

Hakikatte zikir, kalbin her şeyden temizlenerek Allah’ı anması ve bu anmayla huzura kavuşmasıdır. Ancak huzurda olanlar huzuru tadabilirler. Kudsî hadiste **“Kulum beni anınca, zikredince, zikrimle dudakları oynadıkça onunla beraberim”** buyruluyor. Kim cennet bahçelerinde gezmek istiyorsa mutlaka Allah’ı lezzetle zikretsin.

- Ya Resûlullah, amellerin hangisi daha faziletlidir?
- Lisanın Allah’ın zikriyle diri olduğu halde ölmendir. Zikir kelimesi iki türlü hatırlamaya işaret eder:

1. Unutulan şeyi hatırlamak.
2. Unutmamak için sürekli hatırdâ tutmak.

Zikirde ulaşılmak istenen birinci mânâ olup, ikincisi buna yardım eden bir unsurdur. Misaktaki halimize dönmeye çalışmak, zikrin esas unsurudur. Misakta Allah'a verdiğimiz söze, bu dünyada ters düşmeye, Kur'an, ahdi bozmak diyor. Bir gönül dostu diyor ki: Özbenliğinin Allah'ı müşahedededen bir an sapsması bile, ahdi bozmak cümlesindedir. Elest gününü yani misakı hatırlama, az veya çok bütün insanlarda mevcuttur. Münafıklarda bile... **“O münaфіklar Allah'ı çok az anarlar”** (Nisa, 142).

Kur'an, bütün insanları çeşitli vesilelerle, esas kimliklerini hatırlamaya çağırıyor. **“Hatırlat, zikre davet et. Çünkü hatırlatma mü'minlere fayda verir.”** (Zâriyât, 55). Zikrin gaye edindiği hatırlatma veya zikirden gaye olan hatırlama gerçekleşince insan aslî varlığı ile beraberliğe ulaşıyor. Kalp zikrin rayihasıyla ıtırlanır, nuruyla ışıklanır, ateşle yanar, hararetiyle pişer, rengiyle ifadelenir, sıfatıyla sıfatlanırsa, bütün beden uzuvları Allah Allah diye zikre koyulur. Yıldırımlar, mü'min, gayri mü'min herkese isabet eder. Bunun tek istisnası Allah'ı zikreden kimselelerdir. Hadis-i şerifte, **“Kişi, ölüm anında olduğu hal üzere diriltilir”** buyrulmuştur. Bu yüzdendir ki sürekli zikrederek ölümün bizi o hal içinde yakalamasını sağlamak gerekir. **“O, gönül gözü sahipleri öyle insanlardır ki, ayakta iken, otururken, yanları üstüne yatarken... Hep Allah'ı zikrederler ve gökler ve yerin yaradılışı hakkında derin derin düşünürler.”** (Âl-i İmran 191).

“Öyle erler vardır ki, onları ne bir ticaret, ne bir alışveriş Allah'ı zikretmekten, namazı hakkıyla kılmaktan, zekâtı ver-

mekten alıkoymaz. Onlar kalplerle gözlerin döneceği günden korkarlar.” (Nur, 37).

“Ey iman edenler, sizi ne mallarınız, ne de evlâdınız Allah’ın zikrinden alıkoymasın.” (Münafikun, 9).

Gerçek zikir, “çoklukta birlik”, “kalabalıkta uzlet” sırrına ermiş ulvî insanların zikridir. Bizim önderimiz, rehberimiz Resûlullah Efendimizdir. O halde, O’nu zikrine örnek alanlar, kalabalıkta uzlet sırrına ermek zorundadırlar. Dağ başında, evin bir odasına çekilerek, hayattan ve insanlardan kaçarak zikre koyulmak, herkesin yapabileceği bir iştir. Mesele, aynı işi hayata ve hadiselere karışarak yapabilmektedir.

Kur’an-ı Kerim, kendisini bir zikir olarak tanıtır. **“İşte bu Kur’an da bizim indirdiğimiz, feyz kaynağı bir zikirdir. Şimdi siz mi bunu inkâr etmektesiniz.” (Enbiya 51).** Zikirde en kestirme ve en erdirici yol Kur’an’dır. Onu okuyup üzerinde tefekküre dalmak en mükemmel zikirdir. Kur’an-ı Kerim aynı zamanda bizi, sorunlarımızı çözmeye **“zikir erbâbına”** danışmaya davet eder. **“Eğer bilmiyorsanız zikir erbâbına sorun.” (Nahl 43, Enbiya 7).** Zikir erbâbı, akıl üstü bir bilme ve kavrama gücü olan, ledün terbiyesi görmüş mânâ erleridir. Gönül sahipleridir.

Her kim günde yüz kere **“Lâilâhe illallâhu vahdehu lâ şerike leh... Lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey’in kadîr” (Allah’tan başka mabud yoktur. Yalnız O vardır. Onun eşi ve ortağı yoktur. Mülk Onundur. Hamd Onundur. O her şeye kadirdir.)** derse, bu dua, o kimse için on köle azatlamak sevabına eş değerde olur, yüz iyilik sevabı yazılır, yüz musibet ondan giderilir. Akşam erişinceye kadar şeytan şer-

rinden emin olur. **“Lâ ilâhe illâllah cümlesi ile şeytan kalpten kovulur. Allah’ı zikreden bir topluluğu mutlaka melekler çevreler, rahmet kuşatır, onların üzerine ilâhi sekinet iner”** buyuruyor Resûlullah Efendimiz. Zikir meclisleri gönüllere şifadır.

Abdülvahid b. Zeyd, ölüm döşeginde başına toplanan dostlarına dedi ki:

– İki şeye hasret duyacağım. Zikir meclisleri ve o meclislerde zikredenler.

Allah’ı anış, gözler kapalı, dilini damağına bitıştırıp hareketsiz kalarak kalben, **Allah** diye yapılır. Tıpkı güneş ışığını pertavsızla bir noktada toplamak gibi, ruhsal melekeler bir noktada toplanır, zihin dağınıklıktan kurtulur.

İslâm tasavvufunda Beyâzid-i Bestami’den sessiz, Cüneyt Bağdadi’den sesli zikir usulleri intikal etmiştir.

Kalp ve lisan ile yapılan zikrin efdal olanı, beraber yapılmasıdır. Eğer sadece biri ile zikredilmek isteniyorsa, kalp ile yapılması efdaldir.

“Rabbini kendi içinde tazarru ile (titreyerek) ve korkarak zikret.” (Araf, 205). **“Rabbimize tazarru ile ve gizli olarak dua ediniz.”** (Araf, 55). **“Ben kulumun zannına göreyim. Beni zikrettiği zaman onunla beraberim. Eğer beni kendi içinde zikrederse, ben de onu kendi kendime zikrederim. Eğer beni topluluk içinde zikrederse, ben de onu ondan daha hayırlı bir topluluk içinde zikrederim”** buyruluyor. Zikrin hayırlısı hafî olanı, rızkın hayırlısı kifâyet miktarında olanıdır. Kulun yapacağı en doğru iş, kalbini temizlemenin çaresini aramaktır. Kalp tas-

fiyesinin yolu ise, zikre yapışmak ve ünsiyet peyda etmektir. Zikir kalplerin reyhanıdır. Mahbupla ünsiyet, ancak zikrin devamlı oluşuna bağlıdır. Kalpler ancak zikrullah ile huzura erer. Kalplerimiz, Cenab-ı Haktan gaflet etme tehlikesinden, ancak zikrullah ile korunabilir. Kalpleri zikrullah ile cilâlamak gerekir. Çünkü orası Cenab-ı Hakkın nazargâhıdır. O sâlih olursa, bütün vücut sâlih olur.

Kul Allah'a kalben bağlanmadıkça, mü'min olamaz. Hangi ibadet olursa olsun, niyetsiz yapılamaz. Niyet ise, kalp ile yapılır. Kalbin iştirak etmediği hangi amelin kıymeti var? Bütün ibadetlerin sıhhati, kalbe bağlıdır. Kulun başına gelebilecek en büyük dert, kalbin Allah'tan kopmasıdır. Kalp Allah'tan irtibatını kestiği anda orayı gaflet kaplar. Her an Allah'la ol. Gaflet sana yol bulamasın. Mevcûdatın zikrini duymaya çalış. **“Kâinatta hiçbir şey yok ki, onu zikretmesin.”** (İsra, 44) Allah'ın zikri, kalplerin şifasıdır.

Hazreti Ali, Hazreti Muhammed'e sordu:

– Allah'a giden en yakın, kullar için en kolay ve Allah indinde en efdal olan yol nedir?

– Ya Ali, gizli ve açık olarak zikrullahı devam et. Benim ve benden önceki enbiyanın söyledikleri en hayırlı kelime “lâ ilâhe illâllah” sözüdür.

Allah'ı anmak elbette en güzel ibadettir.

Kalbin sarayın eyle pak

Şayet gele sultan sana

Niyazi

“Ey Resûlüm, görmedin mi ki, gökte olanlar, yerdekiler, havada kanatlarını çırparak uçan kuşlar, gerçekte hep Allah’ı tesbih ediyorlar. Bunların her biri duasını da, tesbihini de bilmıştır. Allah da bütün yaptıklarını bilir.” (Nur, 41) İşte, yaratılış hikmetinin zikir sırrı ile ifade edilişi...

Tevhidin aklî boyutu, kelimenin tam anlamıyla, olayları Allah’a bağlayarak izah eden tefekkür sistemidir. Buna aklın zikri de diyebiliriz. İbâdet, âzâların zikridir. Zikir sırrı, kâinatın, fıtratın, hayatın ve hatta topyekün her şeyin sırrıdır. Mahlûkatın ortak lisanı ve şifresidir. Bezm-i Elest, zikri anlatmaktadır. Ruh, yapısı gereği, zikre âşıktır. Gıdası Allah’ı zikirdir. Gaflet, yaratılışın hikmet ve gayesine aykırıdır. İnsandaki buhran ve bunalımın asıl sebebi, gaflet nedeniyle, insanın Rabbinden uzaklaşmasıdır.

Dinle neyden kim hikâyet etmede

Ayrılıklardan şikâyet etmede

Mevlânâ

Zikrin yerini gaflet alınca, ruh da safiyetini kaybediyor. Karanlığa, esarete sürükleniyor.

Çocuğum dua et geceleri

İnsan uzaklaşabilir Allah’tan

Yaradılışın gayesi kulluk, kulluğun esası da zikrullahtır. Eğitimin amacı, insanı temiz fıtrî yapısı istikametinde yönlendirmek ve onu nefsin egemenliğinden kurtarmak olmalıdır. Her an Allah’la beraber olmak, O’nun adına iş yapmak, O’nun adıyla işe başlamak. O’nun rızasını kazanmaya çalışmak... Varoluşumuzun amacı başka ne olabilir? Mâsiva, insanı Allah’tan uzaklaştıran, hakikate perde olup, ruhun safiyetine zarar veren her

şeydir. Hakkı görmeye engel olan bir perdedir. Gayenin unutulması, kulluk bilincinden uzaklaşılması, en tehlikeli gaflettir. Gaflet mâsiva ile beraberdir. Zikir geldiğinde mâsiva yok olur.

İnsanı yaratılış gayesinden uzaklaştıran mâsivanın izâlesi en önemli olaydır. Bu da zikrullah ile mümkündür. Zikir, mâsivayı, günah ve isyan kirlerini yakar, yok eder. Ruhu safiyetine, ilk şekline, temizliğine, berraklığına ulaştırır. Her insan doğuştan temiz, masum, günahlardan uzaktır. Peygamberimiz, **“Her çocuk İslâm fıtratı üzere doğar. Sonra çevrenin, ailenin etkisiyle mecûsi, nasranî, putperest olur.”** buyuruyor.

Günahlar ve olumsuz etkiler, ruhun safiyetini bozmakta, onu esarete sürüklemekte, gayesinden alıkoymaktadır. İmtihan dünyasında yaşayan biz insanlardan istenen kulluktur. Kulluğun amacı Hak'ka dönüştür. Bu dönüşün mutmain olmuş bir kalp ile olması istenmektedir. Sen O'ndan razı, O senden razı olarak dön Rabbine. İnsan şeytandan her an Allah'a sığınmalı, Allah'ı zikretmeli ki, kurtuluş yolu açılsın. Allah'a sığınmak ifadesi olan Eûzü Besmele ise, zikrin ta kendisidir.

Arif, Allah'ı bilen, eşyanın tabiatına vakıf olan, hikmeti kavrayandır. Bir günah işleyen kimsenin kalbinde, izi kaybolmayan bir leke oluşur. Onu vakit kaybetmeden, derhal, bir hayra dönüştürmek gerekir. Kur'an'da zikirle tefekkür bütünleşiyor. Tefekkür eden zikreder, zikreden tefekkür eder. Zikirle Allah arasında perde yoktur. Zikrullah gönülde sevinç husule getirir. Allah'ı zikir, zikirsiz olan her ibadetten üstündür. **“Malın da, evlâdın da fayda vermeyeceği bir günde, yalnızca Allah huzuruna tertemiz bir kalple gelenler kurtulacaktır.”** (Şuara, 81) Rabbimiz, nurumuzu sen tamamla. Bizi bağışla. Sen her şeye kadirsin...

Ufacık bir tohumda koskoca bir ağaç gizlidir. Dünya bir ormandır. Görebilene, sezebilene... Bir tohum, bir ormana gebe- dir. Bir söz bir insanı, bir toplumu âbad da edebilir, berbat da... Sâkin ol. Öfkelenme. Öfke gelir göz kızarır. Öfke gider yüz kızarır. İnsan saf ve temiz yaratılmıştır ve temiz olarak da ömrünü tamamlaması, emanete hıyanet etmemesi gerekir. Allah cümle- mize iman ile çene kapamayı nasip etsin. Şükür, hamd, sabır, tevekkül, edep ve tevâzu içinde yaşayanlar, daha dünya haya- tını yaşarlarken cennet nimetlerini tatmaya başlarlar.

Kimsenin iç âlemine karışma, kimseyi iç âlemine karıştırma. Kimseye iç âlemini açma... Gizli tut. Yan ama tütme. Allah'la se- nin aranda gizli kalsın. Nedenini sorma. Geçen yıllar nasıl olsa öğretecek. Dost bildiğine fazla açılma. Düşman bildiğine fazla yüklenme. Bir gün bakarsın, devran değişir. Dostlar düşman, düşmanlar dost olur. Her an, her yerde, uyanık, dikkatli, tetikte ol. İşler yolunda gidince şımarma. Burnun büyümesin. Onu her an sürtmeye memur gizli görevliler vardır. Tarih, ne oldum ben diyenlerin, bir süre sonra kopardıkları çığlıklarla, feryatlarla do- ludur. Her zaman saygılı, efendi, ince, zarif ve edepli ol. Bugüne kadar edepli olup da kaybeden kimse olmadı. Hepimiz, her an, her yerde, sınav içindeyiz. Varlıkla, yoklukla, ikbâlle, idbarla, sağlıkla, hastalıkla... Aman dikkatli olalım. Dikkatsizce sarfedil- len bir tek kelime, bir insanın, bir ailenin, bir toplumun mahvına sebep olabilir. Ağaca dayanma kurur, duvara dayanma yıkılır, insana dayanma ölür. Allah'a dayanan ne kurur, ne yıkılır. Her an, her işte Rabbiyle beraber olmak, her yerde onun cemâlini müşahede etmek, O'nun varlığını vücudunun bütün hücrelerin- de duymak, her an daimi zikir içinde olmak ne güzeldir. Sevmek devam eden en güzel huyum diyenler ne bahtiyar insanlardır. Bedeni ile bu dünyada, gönlü ile sonsuzlukta olanlar, her ikisinin

de hakkını verenler, birbirine tecavüz etmeden iki âlemi de uyum, huzur ve mutluluk içinde götürerler ne güzel insanlardır. Birinden birini öne çıkarıp, diğerini hakir görenler, yok sayanlar, hiçbir zaman manevî neşeyi tadamayacak, tevhid âleminin güllerini deremeyeceklerdir. Bir kuşun iki kanadı vardır. Birini koparırsanız, kuş uçamaz. Madde ve mânâ, ikisi de Allah'ın nurunun iki farklı tezahürü ve tecellisidir. Madde nurun kesafet hali, mânâ nurun letâfet halidir. İkisi de birbirini tamamlar, tevhid eder. Madde ve mânâ, sonsuz güzellikteki nûrun, birbirini tamamlayan iki unsurudur, ancak o zaman kompozisyon meydana geliyor. İnsanoğlu tevhidi parçalamaya çalıştıkça, başını taştan taşa vurdu. Acılar, ıstıraplar içinde kaldı. Ne olur, yetsin bu çile. Önümüzde yeni açılmış beyaz bir gül gibi duran günler var. Ne olur, onların hakkını verelim. Hayatı bir özsu gibi damarlarımızda hissedelim. Etrafımızdaki güzelliklerin farkına varalım. Ne yana bakarsan bak, Allah'ın vechi oradadır. Güzel, çok güzel, inanılmayacak kadar güzel, rüya gibi bir dünyada yaşıyoruz. İçimizde eğer hayatı çirkin, karanlık ve korkunç görenlerimiz varsa, ışığın ve rengin ve sevginin değil, karamsarlığın türküsünü söylüyorsak, kabahati biraz da kendimizde arayalım. Kimse görmek istemeyen kadar kör değildir. Suçu hep aynada arayacağımıza biraz da kendimizde arayabilirsek... Yunus gibi...

Gelin tanış olalım

İşi kolay kılalım

Sevelim sevilelim

Dünya kimseye kalmaz, diyebilirsek...

Dayanışma

Geçenlerde bir ziyaretçim geldi. Asabi bir ses tonuyla, size kırıldım dedi. Nedenini açıkladı. Siz dedi, TV'deki bir sohbetinizde, herkes kendine göre başkalarına yardım yapabilir dediniz. Çok öfkelen dim. Ben emekli bir insanım. Çok zor şartlarda yaşıyorum. Nasıl başkalarına faydalı olabilirim? Mümkün mü? Ben ne Vehbi Koç, ne de Sakıp Sabancı'yım, dedi. Baktım sözle olmayacak. Gelin dedim. Karşıda bir simitçi var. Oraya gidelim. Gittik. Simit tablasının iki yanında iki çocuk, iştah dolu bakışlarla, gözlerini dikmişler, sanki kendilerinden geçmişlerdi. O öfkeli zata döndüm. Lütfen bir simit parası verir misiniz dedim. İstemeyerek eli cüzdanına gitti. Çıkarıp verdi. Simitçiden o parayla aldığım simidi ikiye böldüm. Yarısını bir çocuğa, yarısını diğer çocuğa verdim. Çocuklar simidi görünce sevinçten çılgına döndüler. Havaya sıçradılar. Güldüler. Neşelendiler. Öylesine mutlu olmuşlardı ki... Yan gözle emekli zata baktım. İki damla gözyaşı, göz pınarlarından yanaklarına süzülüyordu. Birden ellerini uzattı. Sabri Bey, çok teşekkür ederim, hayatımda hiç bu kadar mutlu olmamıştım, dedi. Bir simitle nasıl güzel sonuçlar

alınmıştı. Ben de o gün çok mutlu oldum. Tatlı, sıcak bir heyecan yaşadım. Demek ki dedim, insanları sevindirmek, hayır işlemek için ille Vehbi Koç, ya da Sakıp Sabancı olmaya gerek yoktu. Bir simit alacak paramız olmasa dahi, bir sıcak tebesüm, içten gelen, yürekten kopan bir selâm, bir hatır sorma, sıkılmış, bunalmış, daralmış bir insana göstereceğimiz yakınlık da aynı şekilde sadaka hükmünde idi. İlle büyük şeyler peşinde koşmayı bıraksak da minicik, küçük yardımlarla birbirimize mânen ve maddeten destek olabilesek... Yardımcı olabilesek... Ben, yerine göre, bir tebesümün bir insanı intihardan döndürebileceğine inanıyorum. Bazen omzumuzu konan sımsıcak bir dost eli, bizi bedbinliğin, karamsarlığın uçurumlarından kurtarabilir. Hepimiz, tek istisna olmadan hepimiz, içtenlikli bir sevginin, saygının, ilginin özlemi içinde değil miyiz? Gülten Akın, bir şiirinde şöyle der:

Bir büyük oyun kardeş yaşamak dediğin.

Beni ya sevmeli, ya öldürmeli.

Hassas, ince ruhlular için sevilmemek, saygı görmemek ölümle eşdeğerdedir. Sevgisiz büyüyen çocuklarda çeşitli kişilik bozuklukları görülmektedir. Sağlıklı bir ruh halinin görülebilmesi için sevmek ve sevilme, ekmek ve su kadar lâzımdır. Gönül kapıları sevgi ile açılır, sevgisizlikle kapanır. Sait Faik, ***“her şey bir insanı sevmekle başlar”*** der. Önemli olan, o bir insanda başlayan sevgiyi, bütün kâinatı içine alacak kadar büyütüp genişletebilmektir. Hayatta her şeye bir ilk adımla başlanır. Onu diğerleri takip eder. Vehbi Koç’a sormuşlar, “bu kadar servete nasıl sahip oldunuz” demişler. Gülmüş, “çok basit” demiş. “İlk bir lirayı kazanarak”. Önemli olan ilk adımı atmaktır. Arkasından öbürleri kolayca, hatta koşarak gelir. Her şey diğer

şeylerle oluşan bir bütündür. Barajları dolduran, o minicik su damlalarıdır. En büyük dağlar bile atom zerreciklerinin bir araya gelmesiyle oluşur. Allah kimseye göstermesin, kanser hastalığı, bir tek hücredeki dejenerasyonla başlar, diğer hücrelere yayılır. Bünyeyi yer, bitirir. Her şey önce küçüktür. Ağacın, o dalları göklere yükselen dev ağacın başlangıcı, bir küçük tohumdur. Rahmetli Asaf Hâlet Çelebi **“Koskoca bir ağaç görüyorum, ufacık bir tohumda”** diyordu. O ne ağaç, o ne tohum. Her şey her şey için, her şey bir şey için vardır. Bir çivi bir nalı, bir nal bir atı, bir at bir orduyu kurtarır. Bir kum tanesini küçük görür, önem vermezseniz, o milyarlarca kumun bir araya gelmesiyle oluşan kum olayı olmadan inşaatınızı yürütemezsiniz. Her şeyin her şeyle ilgisi bilinirse, küçük şeylerin önemi daha çok anlaşılır. Hardal tanesi büyüklüğündeki insan belleği, beyinden koparılsa karanlıklar içinde kalırız. Bir gram balın oluşumunda binlerce çiçeğin katkısı vardır. Günlerce aç kalan bir insan için bir dilim ekmek ve bir bardak su, ne büyük nimettir. Sibiryâ'da ölüme mahkum bir sürgündü Dostoyevski. Uyuz bir köpekle, kanadı kırılmış bir kartal yegâne dostlarıydı. Asıl görüş, küçük şeyin bütünde aldığı yeri görmektir. Bir kimse ne için yaratılmışsa, o şey insana sevdilir, kolaylaştırılır. Mukayeseler ne kadar yanlıştır. Eşyanın tabiatını bilmemekten doğan vahim bir hatadır. Bir şey yerini buldu mu, sonsuz değer kazanır. Güzellik, bir insanın ne yaptığında değil, onu nasıl yaptığındadır. Dünyanın her tarafından Japonya'daki elmas ustalarına iş gönderilir. İşlenmesi aşırı hassasiyet, dikkat ve incelik isteyen bu işi, dünyada en iyi Japon ustalar yapmaktadırlar. Sabır, dikkat ve itina bir Japon için insan olmanın en güzel vasıflarıdır. Zaten bu güzelliklerle bezenmeyi pek adamdan saymazlar.

Bir insan bir işi en güzel şekilde yapıyorsa, dağın başında da olsa, onu arar bulurlar. Unutmayalım ki, daha yüce bir yaşam için, bir ön hazırlıktır hayat. Hayatta her şey ince bir hesap, dikkatli bir denge ve ahenk üzerine yaratılmıştır. Hayatın her ânı, insanı dengeye çağırır. Huzur, iç dünyamızda sağlanan denge- nin meyvesidir. İnsan zihni, bir gölün durgun suları gibi sessiz, sâkin ve rahat olmayınca, gönül çiçekleri açılmaz. Çiçeği fazla sularsak, çürütür; ilâcı fazla verirsek hastayı öldürürüz. Aşırı tuz doldurulan çorba içilmez. Her şeyin bir ölçüsü vardır. Söz de ilâç gibidir. Azı faydalı, çoğu zararlıdır. Resûlullah Efendimiz, **“İşlerin hayırlısı vasat olanıdır”** buyuruyor. Bazen bir bakış, bir jest, sevgi ve incelik dolu bir ses tonu, içimizde yıllardır uyuyan gerçekleri uyandırır. Bazen bir simit, iki yavrucağı sevinçten çılgına döndürebilir. En uzun yolculuk küçük bir adımla başlar. Japonlar, tasarruf terbiyesine girebilmek, edepli yaşayabilmek için, gelirleri ne kadar az olursa olsun, sembolik olarak, birkaç kuruş tasarruf ederler. Öbür aya intikal ettirirler.

Kâinatın Efendisi, **“Veren el, alan elden üstündür”, “İnsanların en hayırlısı, insanlara en çok faydalı olanıdır.”** buyurur. Bu emirlerdeki inceliği insanoğlu bir sezebilse, derhal koşardı iyiliğe, vermeye, yardıma. En büyük mutluluk, yoksul, çaresiz, yardıma, şefkâte, sevgiye muhtaç bir insana Allah rızası için koştığımız zaman, onun gözlerinde uyanan, o ilâhi pırıltıyı duyumsayabilmektir. Ne güzel duygudur o. O’ndan geleni, O’nun kullarına vermek... Verebilmek... Hak’tan geleni Hak rızası için halka dağıtabilmek. Bu güzeller güzeli işten Hak nasıl razı olur, nasıl memnun olur... Önemli olan yapılan yardımın azlığı veya çokluğu değil, Allah rızası için yapılıp yapılmadığıdır. Herkes kendi imkânlarına göre, kendi durumuna göre... Allah kimseye kaldıramayacağı yükü yüklemesin.

İsviçre'den gelen bir arkadaşım anlattı. Bir aile İsviçre'ye gelir, yerleşmek ister. Çocuklarını okula yazdırır. Çocuklar okuldan çok memnundur. Anne baba çevreyi, şartları, düzeni, fiyatlardaki istikrarı, asayişi, doğa güzelliklerini görür, beğenirler. Resmî makamlara müracaat ederler. Cevap olumsuzdur. Sizi derler, İsviçre'ye kabul edemeyeceğiz, kusura bakmayın. Ama isterseniz tahsildeki çocuklarınız kalabilir. Okullarına devam edebilirler. Ama sizi İsviçre vatandaşlığına almamız imkânsız. Anne ve baba çok üzülürler, nedenini sorarlar. Biz derler, hırsız değiliz, uğursuz değiliz, casus değiliz. Neden bizi kabul etmiyorsunuz? Cevap çok ilginçtir. Posta kutunuza gönderilen çeşitli vakıfların yardım mektuplarının hiçbirine cevap vermediniz. Aldınız çöpe attınız. Oysa biz bilgisayarla hepsini tespit ediyoruz. Ne körlere, ne sağırlara, ne elini ayağını kaybedenlere, ne hastalara, ne yoksul kalmışlara, ne okumak isteyenlere... Hiçbirine ama hiçbirine yardım etmediniz. El uzatmadınız.

Sembolik de olsa, minicik de olsa bir yardımda bulunmadınız. Bu kadar hodbin, egoist, duygusuz, yardımlaşma duygusundan uzak insanların İsviçre topraklarında yaşamaya hakkı yoktur. Lütfen ülkemizi terk ediniz.

Hepimizi uzun uzun düşündürecek bir olay. Hepimiz için bir ders... Evet bir adım, küçücük, minicik adım. Allah rızası için zarfa konacak 3-5 kuruş, o ailenin İsviçre'de kalmasına yetecekti. Ama ne yazık ki, onu da yapmadılar. Tekmeyi yediler. Allah cümlemizi esirgesin. Hiçbir şeye rastlanmaz ki, onda öğrenilecek bir şey bulunmasın. İnsan isterse, herkesten, her şeyden bir şey öğrenebilir. Bir ders, bir ibret alabilir. Yuvasında gözleri kapalı yavrusuna yem taşıyan anne kuş sanki "merhamet edin, güçsüzlere yardım edin, şefkatli olun" mesajı veri-

yor. İnsanoğlu verdiği kadar, var oluyor. Nefsaniyetinin dar sınırlarından kurtuluyor. Kalbi katılıktan kurtuluyor. Yunus **“Taş gönülden ne biter”** der. Sevgi ve saygıyla vermek, incelik ve yumuşaklıkla yaklaşmak, insanı insan eden unsurların başında gelir. En sert, en katı, en kapalı kalplere bile incelik, zarafet, efendilikle kapı açılabilir. Kur’an-ı Kerim’de Cenâb-ı Hak, Hazreti Musa’yı, Firavun’u Hak’ka davetle görevlendirir. **“Ya Musa, Firavun’la konuşurken yumuşak ve tatlı söyle”** buyurur. Söylenenden çok, nasıl söylendiğidir önemli olan. Her insanın kalbi zorbalığa, hırçınlığa karşı direnir. Karşımızdaki insana karşı sertleştiğimiz, kabalaştığımız zaman, bilelim ki konuşan Hak değil, nefistir. Önemli olan kulakların duyduğu değil, kalbin duyduğudur. Bir kalbe ancak kalple girilebilir. Kalpten kalbe yol vardır. Anadolu’da güzel bir söz vardır. Çok anlamlıdır. Zorla bir şeyi kabul edene, korku belası kabul edene, **“canım bırak onu, o kılıç müslümanı”** derler. Fırtınaya karşı herkes penceresini kapar. Düşmanca davranmak, karşı tarafa da düşmanca davranmak hakkını verir. Ne kadar bilersen bil, söylediklerin, karşıdakinin anlayabildiği kadardır. İnsan gerçekleri, her gün yeni bir biçimde duyma ihtiyacındadır. Mevlânâ ne güzel söylüyor, **“Her gün bir yere konup, bir yerden göçmek, akarsu gibi bulanmaktan, donmaktan kurtulmak ne hoş. Dün de geçti, düne ait söz de dün gibi gelip geçti. Bugün yeni bir söz söylemek gerek.”**

Önemli olan insanın uyanışı, kalbin dirilişidir. İnsan vasıta değil, gayedir. İnsana saygı duymayanlar şeytana mensupturlar. Şeytan Âdem’e secde etmediği için cennetten kovuldu. Yunus, **“Yaradılanı hoşgör Yaradan’dan ötürü”** diyor. Bunların üzerinde uzun süre düşünmek gerektir. Mârifet, görülmeyenleri görülenlerden çıkarmaktadır. Dikkatle, saygı ile, incelleme bakılırsa

her zerre bir şeylerin habercisidir. Hiçbir şey görüldüğü gibi değildir. En uzak ihtimaller birden yakına gelebilir. Zamanın içinde oluşan tohumları önceden görmektir hüner. Gerçekler bazen konuşmadan haykırırlar. Huzur, içte sağlanan dengenin meyvesidir. İnsan yükselip alçalmasını kendi kalbinden anlayabilir. Kalp nefse mi yönelmiş, yoksa mânâ iklimlerine kanat mı açmış. Bunu kendi kalbini kontrol ederek anlayabilir insan. Olaylara ve eşyaya iyi gözle bakmayı, itiyat haline getirmek gerektir. Ruh cemâle doymaz. Güzellerin en güzeli, güzel ahlâktır. Allah güzeldir, güzelliği sever. İnsan demek, göz demektir. Göz, madde ve mânâ güzelliklerini görüyorsa, ona göz denir. Yoksa gerisi et ve kemiktir. Kimden zuhur ederse etsin, hakikat hakikattir. Söyleyene bakma, söyletene bak. Bir kimseye şer olarak, bir müslüman kardeşini küçümsemesi yeter. Şimdiki zamanda bir insana neyi eksik diye değil, hâlâ neyi kaybolmamış diye bakmak gerek. Her fena hareket, her fena düşünce, kalbe siyah bir nokta koyar. O nokta ihmâl edilip, güzelliklere dönüştürülmeyince bütün kalbi sarar. Einstein ne güzel söylüyor, **“Bir kum tanesinin sırrını çözmeyi başarsaydık, bütün dünyanın sırrını öğrenmiş olurduk...”** Küçük şeylerdeki sanatı, inceliği, gizi görebilmek için aşkla, heyecanla, sabırla araştırmak gerekir. Allah sevgisinin ispatı insanları sevmektir. Ağaç bile sevgiden çiçek açar.

Ey insan, biliyor musun neden sıkıntın var? Yemin ederim, o anda Hak'tan uzaksın. Gönül pencereni Hak'ka aç. Bak, bir şeyin kalıyor mu? Ancak Allah'la beraber olanlar, huzuru bulurlar. Huzura varan, huzur içinde kalır. Huzurdan uzaklaşmanın içi sıkıntı ile doluyorsa, kime ne demeye hakkı var? Yalnız şekilde kalan, kabukta kalan, öz olana nasıl ulaşabilir? Öz, tevâzu sahibinde parıldar. İlâhi ihtişamı gösteren yalnız tevâzudur. Teslim

olmak, aslında gönlü “nefisten” teslim almaktır. Hayatı bize zehir eden ne şu ne budur. Sadece bizim noksan bakışımızdır. Ne olur, kendimizi aldatmayalım. İnsanın en kolay aldattığı kendi varlığıdır. Gönümüzü Hak’kın tecelli yeri yapmadıkça tevhide ulaşamayız. Teferruatta boğulanlar, öze varamazlar. İki cihan serveri demek, madde ile mânâyı en güzel, en mükemmel bir şekilde bağdaştıran demektir. İki âlemi bir etmeyen, huzuru bulamaz. Hayrın küçüğü, büyüğü olmaz. Önemli olan o hayrın, imkânlarımız nispetinde Allah rızası için yapılmış olmasıdır. İnsan hayatının en küçük olayları bile büyük bir önem taşırlar. İnsanın her davranışında, söylediği her sözde, attığı her adımda son derece dikkatli, uyanık, titiz ve ince olması gerekmektedir. En küçük bir zerre bile son derece önemli, hayati değeri haiz, onsuz yapılamayan bir varlıktır. Bizi saygı ve takdir hislerine götüren, yapılan iş değil, onun nasıl yapıldığıdır. İnsan kendini ancak düşünme yolu ile gerçek kılabilir. Gerçeğin anlaşılmasında en büyük engel dış ayrıntılar, takıntılar, önyargılardır. Önemli olan bunların etkisinden sıyrılabilmek, öze varmayı aşk haline getirmektir. Sabırla, inançla beklemesini bilmelidir. En büyük aşk, insanın kendi özünü, aslını, Allah’ı bulmasıdır. Behimi duygulardan en yüce, en güzel, en kutsal olana kadar her şey zihinde doğar, zihinde başlar. Zihnimizi temizleyip, güzelleştirdiğimiz zaman, bütün kâinat pırıl pırıl aydınlık bir mâbet halini alacaktır. Işığın sırrıyla aydınlanmadıkça, sesler yumuşak değildir. Işık içinde yaşayan, ışık içinde Hak’ka geçer. Dünya gözlerimizin önüne serilmiş muhteşem bir bilmededir; sırları ancak aşkla çözülür.

Her yeni eskir, her doğan ölür, ebedî olan aşktır. Şehveti aşk sanmak, ayıpların en büyüğüdür. Şehvetle yola çıkanın sonu, rezillikle biter. Aşkın kapısı ancak temizlik, asalet, incelik, edep,

hayâ ve sabırla açılır. Kalbi fethetmek için küçük bir menfez yeter. Küçük ama etkili bir söz, ruhu fethedebilir. Bazen dev gibi inançlar, anlamlı bir tebessüm, yumuşak bir ses tonu ile başlar. Her kalbin çözümünde anahtar ayrıdır. Tek önemli vakit vardır. İçinde bulunulan an. En önemli iş, hayır ve iyilik yapmaktır. Çünkü biz bunun için dünyaya geldik. Bunun için yaşıyoruz. İnsanların en iyisi, en çok hayır işleyen, en çok iyilik yapandır. Kim zerre kadar hayır yaparsa, muhakkak ölmeden önce karşılığını görecektir, kim zerre kadar kötülük yaparsa ölmeden önce karşılığını bulacaktır. Efendim, ben yaparım, ederim, kim görecektir, kimin ne haberi olacak diyenler, devekuşu gibi başını kuma gömenlerdir. Asr suresinde zamana yemin ediyor Allah. Kıymetini iyi bil. Büyük bir emanet, büyük bir sorumluluktur zaman. Amaç, büyük görünen şeyi yapmak değil, ne kadar az olursa olsun, onu Allah için, Allah adına yapmaktır. Yapılan iyiliklerde küçük şey yoktur. Küçümseme alışkanlığı, tepeden bakma, hor görme itiyadı kazanmış bir toplumda, bilimin verileri de dahil her uyarı etkisiz kalmaya mahkûmdur. Herkese idrâk verilmez. Edebi, kanâati, sabrı, şükrü, tevâzuu, inceliği olana gider idrâk... Abes ve noksanlık, insanın eksik bakışındadır. Ne yazık o kimseye ki, şu madde âlemine gözünü dört açar, mânâ âlemine sınıksız bakar. Seni sana gösterecek bir ayna ara. Bulunca kıymetini bil. Unutma ki, ayna olmadan güzellik olmaz. Bazen bir anlık gaflet, bizi nerelere götürür. Ya bütün bir ömrü gafletle yaşayanlara ne demeli? Hak'ka vuslat; kerem, tevâzu ve gönül zenginliği ile olur. Hak'kın velileri onlardır ki, görüldüklerinde Allah hatıra gelir. Gönül aküsünü dolduran dinamo, Allah zikridir.

- Ya Musa, gazab ettiğim kimseye iki nişan vururum.
- Ya Rabbi onlar nedir?

– Ona zikrimi unuttururum. Ve nefsi ile başbaşa bırakırım.

Allah, bütün ibadetlere bir vakit tayin etti ve bir miktar bildirdi. Ama Allah zikri için bir vakit ve miktar tayin edilmedi. Ey iman edenler; Allah'ı çokça zikrediniz. Bütün hallerde Allah'ı zikrediniz buyruldu. İnsan Allah'ı zikredince şeytana karşı bir korunma içindedir. Zikir, masiyetlere engeldir. Kalbe dikkat verir. Her güzellik Hak'kın gözle görülür bir aynasıdır. İnsanlarda ilk uyandırılacak şey, huşû duygusudur. Her olay, arkasında bir dünya gizler. Bilimin ve sanatın temelinde hep küçük dikkatler yatar. Bilginleri ve gerçek sanatkârları diğer insanlardan ayıran en önemli fark, onların yoğun bir dikkate sahip oluşlarıdır. En büyük başarılar, az, fakat devamlı çalışmalarla gelir. İnsanları yanlışlarından vazgeçirmek için, onlara daha iyi bir şeyi göstermek lâzım. Kötülük insanı yorar, iyilik huzur verir. Öyle bir toplum ki, bir fırtına esiyor şer yönünden, sürekli olarak. Bir olumlu etkiyi, binbir olumsuz etki birden alıp götürüyor. Bu şartlar içinde kimi nasıl suçlayacağız. Sadece suçlamak neyi gösterir, neyi halleder? Devasını sunmadıktan, örnek olmadıktan sonra... Unutmayalım ki karanlık, ışığın olmadığı yeredir. Bu çağda insanların güzel sözlerden çok, güzel hareketlere, güzel örneklerle ihtiyacı var. Herkes onun susuzluğu, onun özlemi içinde. Dili ile değil, fiili ile örnek olanlara uy. Kendine hayrı olmayanın, kendi nefsini müslüman etmeyenin sana ne hayrı olacak? Gerçek, kimsenin tekelinde değildir. En küçük şey dengeyi bozuyorsa, hassas bir insanın kalbi nasıl kaldırır bu kadar yoğun kiri? Vazife, büyük şey yapmak değil, ne kadar küçük olursa olsun, gerekeni yapmaktır. Her şeyin bedeli vardır. Hiçbir şey gerçeğini öyle bir anda vermez. Hiçbir şey görüldüğü gibi değildir. Küçük şeyler, daha büyüklerinin tohumlarıdır. Bakılan şeyden çok bakıştır önemli olan. Huzur ve mutluluk sabrın acı meyvesidir. Çile

ve inkisar insanları yıkar, temizler, arı duru hale getirir. O zaman insan gönlü billûr bir avize gibi parlar. Her gün yeni bir gül açar. Işıkla dolan gönlün, ışıktan farkı kalmaz. **“Sevmek, devam eden en güzel huyum”** der. Güzelliğın ve temizliğın, inceliğın ışıkları, her zerreden tecelli etmeye başlar. **“Sen O’ndan razı, O senden razı olarak dön Rabbine”** emrine muhatap olanlar ne güzel insanlardır. Allah cümlemize nasip etsin. Âmin...

Yunus

Beş yaşında bir çocuktum. İçim içime sığmıyordu. Hayata karşı, insana karşı, sorularla doluydum. 3,5 yaşında okuma yazma öğrenmiştim. Eve gelen misafirlerin içinde okuyan, yazan, düşünebilen insanları seçiyor, sonu gelmeyen sorularıyla onları geldiklerine pişman ediyordum. Bunlardan biri, bir gün bana beş kuruş verdi. Beş kuruş o zaman iyi para idi. Gittim. Bir kitap aldım. Yunus Emre Divanı yazıyordu kitabın kapağında. O yaşta o kitabı bana aldırın nedeni hâlâ bilmiyorum. Düşünüyorum, bulamıyorum. Ama bildiğim bir şey var. O yaşta, Yunus'u sevdim. Ona aşkla bağlandım. Yıllar geçti, aşkım her gün daha çok arttı. Onu düşünmeden, ondan şiirler okumadan bir günüm geçmedi. Öyle sevdim ki... Gün oldu anam oldu, beni bağına bastı, babam oldu, kardeşim, arkadaşım, sırdaşım oldu. Hocam, mürebbim, yol göstericim oldu. Nice sorunlarımı çözdü. Nice karanlıklardan aydınlığa, feraha, ışığa, nura ulaşmada rehberim oldu. Türkçe'nin erişilmez, doyumsuz güzelliğini tattırdı bana, konuşmalarım, yazılarım onun mısraları ile zenginleşti. Anlam kazan-

dı. Güzelleşti. Allah'ım ne güzel bir dostluktu bu. Hayalden güzel, hakikatten güzel... Sevmek, devam eden en güzel huyum oldu, içim dışım ışıkla doldu... Yunus'u sevmek, sevgilerin en güzeli idi. Yunus'u düşünmek, hayatın ta kendisi idi. Yunus'u yaşamak ışıktı, estetikti, renkti, şiirdi. Yalnızlıktan, sevgiye susuzluktan bağırları şahrem şahrem yarılan insanlara, bir hayat pınarı oldu Yunus.

Yunus'un yaşadığı zaman ve mekân çok ilginçtir. 13. yüzyılın sonlarıyla 14. yüzyılın başları, Anadolu tarihinin çok karışık ve huzursuz bir dönemi idi. Moğol akınları insanları perişan etmiş, kurulu düzen yıkılmış, Selçuklu İmparatorluğu içten çökmüş, ayaklanmalar, isyanlar, yağmalar birbirini takip ediyordu. İnsanlar ağır vergilerden bunalmışlar, yaşama sevinçlerini kaybetmişlerdi. Bütün bunlara kuraklık ve kıtlıklar da eklenince, hayat çekilmez olmuştu. Bir bunalım çağı yaşanıyordu. İşte böyle bir dönemde, Yunus ortaya çıktı. Umut oldu insanlara. Işık oldu. Kurtarıcı, yol gösterici oldu. Onlara çıkış yolunu gösteren rehber oldu. Yıkılışla diriliş bir arada yaşanıyordu. Yunus, böyle bir çağın yıkılışını dirilişe yönlendiren, çöküşü uygarlığa döndüren gönül sultanlarından biri idi. Onun bütün çabası, farklılıkları anlayışla karşılamayı, bütünleşmeyi, hoşgörmeyi, sevmeyi, affetmeyi, edebi, inceliği, güzelliği gönüllere nakşetmekti.

Gelin tanış olalım

İşi kolay kılalım

Sevelim sevilelim

Dünya kimseye kalmaz, diyordu.

Aşk gelicek cümle eksikler biter, diyordu. İnsanlara dünyada İslâmiyetin öngördüğü tarzda yaşamayı öğütlüyor, kâ-

mil insana, olgun insana giden yolları anlatıyordu. İlâhi hakikatlerin sırları ve incelikleri Yunus'un şiirlerinde en güzel yorumunu buluyordu. Halkına, anlayacağı en saf ve duru Türkçe ile en güzel iman, ahlâk, ümit, sevgi ve barış şiirini yazdı. Türk insanının mânevî yapısına en güzel, en ince, en derin ve mânâlı şekli veren büyük ruh ve mâneviyat mimarlarından oldu.

Ben gelmedim dâvâ için

Benim işim sevi işi

Dostun evi gönüllerdir

Gönüller yapmaya geldim

diyerek insanın yaradılış nedenini veciz bir şekilde ne güzel belirtiyor. Göz, güzeli ve güzelliği görmek içindir. İnsana ve kâinata gönül gözyle bakanlar, sonsuz güzellikler görürler. Kur'an-ı Kerim'de "***Nereye bakarsan bak, Allah'ın vechi oradadır***" buyrulmuyor mu? Sevgi daima güzeldir. Her güzel sevmek ister. Kâinatı kötü ve karanlık görüyorsak, suçu biraz da kendimizde aramak gerekir. Edep, sabır, şükür ve kanâat bir insanın iç dünyasında egemen olunca, bütün varlık ışıltı ışıltı parlamaya başlar, gözleri ve gönülleri kamaştırır. Başkalarını, toplumu suçlamak kolaydır, kolaydır ama insana hiçbir şey kazandırmaz. Enerji ve zaman kaybından başka nedir ki? Karanlığa küfredeceğimize, bir mum yakmak, bir mum ışığı ile de olsa çevreye ışık tutmak daha akıllıca bir davranış değil midir? Önemli olan bir önceki güne göre daha iyi, daha güzel bir insan olmak değil midir?

Her dem taze doğarız

Bizden kim usanası, der Yunus.

Önemli olan her geçen günün hakkını verebilmektir. Kendi kendimizi yenilemek, aşmak, daha iyiye, daha güzele doğru gitmek... İnsanları anlamak, onların ruh derinliklerine inmek, onların hallerini kendinde yaşamak, bütün insanlığı ve kâinatı kucaklayan bir ruh olgunluğuna erişmek... **“Kendini ne sanırsan, ayruğa da onu san”** diye hedefi gösterir Yunus. Kendi için istediğini diğer insanlar için de istemeyen, henüz hamdır, çiğdir. O, **“Miskin Yunus sen seni bir adam mı sanırsın. Halini, miktarını bil derlerse ne dersin”** diyecek kadar edep, tevâzu ve incelik içinde yaşamıştır.

İnsan en büyük savaşı, kendini, nefsine köle yapan egoya, ihtiraslara karşı verir. İnsanoğlunun asıl zaferi nefsine karşı kazandığı zaferdir. Ebedî huzur ve mutluluk, nefsin kölesi değil, efendisi olabilenlerindir. Nefis insanı yüceltmez. Düşürür. Zelil ve rezil eder. İki dünyasını da berbat eder. Hayata ve kâinata gönül gözüyle bakabilenler için, gönül dostları için yaşamak, bir muhteşem senfoni, güzelliğine doyum olmayan bir şiirdir. Yunus'a göre gönül adamları **“ulu nazar”** sahipleridir. İnsan maddî varlığı ile değil, manevî varlığı ile değer kazanır. Yunus'u dikkatle, saygıyla, edeple okuyanlar, okudukları insanın büyük hakikatlerini kavrayacaklar, “Taze civan oldum ben” diyecekler. Bugünkü modern felsefe ve psikolojinin temel fikirlerine Yunus'un yüzyıllarca önce ulaştığını göreceklerdir. Kendinde insanlığı, insanlıkta kendini bulmaya götürür Yunus. Herkes, her varlık, her zerre bir mazhariyetin aynasıdır. İnsanda görececek göz, işitecek kulak, hissedecek gönül varsa, her zerre Hak'kın sesini duyuran, Hak'kın emirlerini bildiren bir Cebrail olur.

Tehi görme kimesneyi

Hiç kimesne tehi değil, der Yunus.

Boş insan yoktur. Hiç kimseyi boş görme diyor. Herkesin bir yaratılış nedeni vardır, bir fonksiyonu vardır. İnsanlara tepeden bakanlar, küçük görenler, hakir görenler daimi bir aldaniş içindedirler. Yunus onlar için

Aşk ile gelen erenler

İçer ağuyu nûş eder

Topuğa çıkmayan sular

Deniz ile savaş eder, der.

Nefislerini yenemeyenler, burnu büyük, mağrur insanlar, iç dünyalarında kendileri ile daimi bir kavga içindedirler.

Beni bende demen

Bu ben değilim

Bir ben vardır bende

Benden içeri, der Yunus.

Kendi içimizdeki öz varlığa ulaşmadadır hüner. İç varlık ile dış varlık, zâhir ile bâtin arasında bir huzur, bir sükûn, bir güzellik kurulduğu zaman insan gerçek kişiliğine ulaşır. Çekişmelerden, çelişkilerden kurtulur. Aşk gelicek cümle eksikler biter.

Bu dünyaya kanmayalım

Bir iken ayrılmayalım

Gel dosta gidelim gönül, diyor Yunus.

Hayat yolunda yürürken, karşılaştığı engelleri, müşkülleri, karşısına çıkan sorunları, yetişmek için, tekâmül etmek için, bir ders gibi görenler, yavaş yavaş pişerler, olgunlaşırlar. En güzel

undan, yağdan yapılmış bir börek, pişmediği sürece, çiğ kaldığı sürece ne ifade eder? Önemli olan her durumu, her anı yetiştirmek için bir vesile kabul ederek o yolda yürümektir.

Taptuğun tapısında

Kul olduk kapısında

Yunus miskin çiğ idik

Piştik elhamdülillah

Bu yolda yürürken en çok dikkat edilecek nokta edeptir. Ancak edep ile, tevâzu ile, incelik ile yürüyenler menzil-i maksûda ulaşırlar. İnsanlar mânâ yolunda ne kadar ilerlerse, edep, tevâzu ve güzellikleri de o kadar artar. İnsanların en büyüğü, Resûlullah Efendimiz ***“Tenzih ederim seni, seni sana lââyık olacak tarzda tanıyamadım, sana lââyık olacak tarzda kulluk edemedim”*** buyurur.

Yunus söze büyük önem verir. Söz, insanlar arasında barışı, sevgiyi, saygıyı temin etmeli, yaralara merhem olmalıdır. Bazen susmak, cevap vermemek de en güzel cevaptır. Yeri gelince konuşmalı, olumlu konuşmalı, hayır söylemeli, yahut susmalıdır. İçinin kirlerini, çirkinliklerini dökmek için konuşanlar, kendilerine ve hayata karşı ne büyük bir ihanet içinde olduklarının farkındalar mı?

Söz ola kese savaşı

Söz ola kestüre başı

Söz ola ağulu aşı

Yağ ile bal ide bir söz, diyor Yunus.

İnsanlara dünyayı cehennem gibi gösteren, varlıklarının mâ-nâsını bilmeyişleridir. İnsanlar hakikati görmedikleri, göremedikleri için yanlış yollara sapıyorlar. Bilgiyle, kuru bilgiyle her şeyin halledilebileceğini sanıyorlar. Ama sanmakla iş bitmiyor ki... Bu görüşün, insanı nasıl yanılttığını görmek için, çağımıza şöyle bir göz atmak yeterli. Bakın çevrenize, bakın dünyaya, huzuru, mutluluğu, güzelliği bulabilen kaç kişi var? Soruyorum size, bir yaşama üslûbu olan, sevgiyi, ışığı, şiiri, güzelliği ve zarafeti günlük hayatında yakalayabilen kaç kişi gördünüz? Kaç kişi tanıdınız? Şikâyet, şikâyet, sürekli şikâyet günümüz insanının dilinin virdi olmuş. Herkesten, her şeyden şikâyet, hep şikâyet etmekle görevimizi yaptığımızı sanıyoruz. Enerjimizi boşu boşuna sarfettiğimizin farkında değiliz. Kimi kime şikâyet ediyoruz. Elimize ne geçiyor farkında değiliz. Karanlığa küfredeceğimiz yerde, bir mum ışığı ile de olsa, çevremize aydınlık vermenin daha yararlı olacağını ne zaman idrâk edeceğiz?

Kalp berrak bir su, sırlı bir ayna gibidir. Dış âlemdeki suretler oraya akseder. Bu su, bu ayna bulanık, kirli olursa suretler orada görünmez. Eğer hayatı karanlık, kötü görüyorsak kabahati kendimizde arayalım. Mutlu değilsek, huzurlu değilsek, içimiz sevgi ile dolu değilse kabahat bizdedir. Boş yere onu bunu itham etmekle, suçu ona buna atmakla vakit geçirmeyelim. Kendimizi aldatmayalım. Hayatta en kötü işlerden biri de insanın kendi kendini aldatmasıdır. Suçu, kendimizde arayacağımız, kendimizi düzelteceğimiz yerde, başkalarının üzerine atmakla elimize ne geçiyor?

Kimden zuhur ederse etsin, hakikat hakikattir. Söyleyene bakma, söyletene bak. İnsan demek, göz demektir. Göz, madde ve mânâ güzelliklerini görüyorsa ona göz denir. Yoksa gerisi et

ve kemiktir. Olaylara, insana, hayvana, bitkiye ve eşyaya iyi gözle bakmayı itiyat haline getirmek lâzımdır. Küçük şeylerdeki sanatın inceliğini, sırrını görebilmek için araştırmak gerekir. Einstein diyor ki, **“bir kum tanesinin sırrını çözmeyi başarsaydık, bütün dünyanın sırrını öğrenmiş olurduk.”**

Kimsenin yanlışını yüzüne vurmayın. Kötüler her an bir başka biçimde, durmadan can çekişir. Onlara merhamet edin. Tam bozulmamışsa insandan ümit kesilmez. Onun gerçekle karşılaşma saatini beklemek lâzımdır. Onun hakikatle yüzyüze gelme, uyanma saatini beklemek gerekir. Allah sevgisinin ispatı insanları sevmek, saymak, Allah rızasını kazanmak için onlara faydalı olmaya çalışmaktır. Varoluşta her şey sevginin emrindedir. Ağaç bile sevgiden çiçek açar. Bütün mevcudat her an, her yerde sevgi susuzluğu, sevgi özlemi içinde. Ancak Allah’la beraber olanlar huzura kavuşurlar. Huzurdan uzaklaşmanın içi sıkıntı ile doluyorsa, kime ne demeye hakkı var? Şekilde kalan, kabukta kalan, öz olana, şekilsiz ulaşamaz. Şeytanı kendi dışında araman ne gaflet! Rahmaniyyetle şeytaniyyetini dengele. Öz, tevâzu sahibinde parıldar. İlâhi ihtişamı gösteren yalnız tevâzudur.

Miskin Yunus, sen seni

Bir adam mı sanırsın

Halini miktarını

Bil derlerse ne dersin?

Hak’ka teslim olmak için, gönlü nefsdan teslim almak gerekir. Hayatı bize zehir eden kendi noksan bakışımızdır. Nefsi kul, gönlü Hak eylemedikçe tevhide varılmaz. Varlığın tadı an’dadır. Güzele varmak, bütünü kavramakla mümkün olur. Lezzet yedi-

ğinde değil, acıkmandadır. Çevrende olup biten teferruatta boğulma. Gözünü aç, öz olanı al. Yoksa kendi özüne varamazsın. İki cihan serveri demek, madde ile mânâyı mükemmelen bağdaştıran demektir. İki âlemi bir etmeyen huzura ulaşamaz, güzelle varamaz. Senin bedeninde hapsolmuş bir dünya güzeli Yusuf var. Bedenin kafesinden o güzeli çıkarsana, ne duruyorsun?

Çıkarmadığın sürece senin, Yusuf'un kardeşlerinden farkın ne?

Öyle yaşa ki, bütün düşüncelerin, bütün davranışların bir dua kadar güzel olsun. Yaşama sanatı işte budur. Dua bir büyük, bir yüce, bir güzel varlığa sığınmadır. O'nunla her yer cennet, O'nsuz her yer cehennem. Seni rahatsız eden, sevgiliden uzaklığıdır. Senin bedeninin aslında bir Kâbe. Farkında mısın? Ne olur o Kâbe'yi içindeki nefis putlarından temizle.

Göz odur ki, Hak'kı göre... Yunus için, görmek olayı, son derece önemliydi. Madem ki Kur'an-ı Kerim'de "**Ne yana bakarsan bak, Allah'ın vechi oradadır.**" buyrulmuştu. O halde göz, Hak'kı görmedikten sonra neye yarardı. Görme yeteneği göründe değil miydi? Göz esma, gözden bakan müsemma değil miydi?

Unutmayalım ki Allah'ın gözümüze koyduğu mercek ortadadır. Vasattır. Aşırı yönlerdeki mercekler ise mikroskop ve teleskoptur. O hiçbir insana mikrobu ya da uzayı görececek mercek koymamıştır. Yunus bir yerde "şu gözümden bakan nedir?" diye sorar. Eğer gözlüğümüz kirlenmişse, toz kir içinde ise neyi, nasıl görebiliriz? Yapılacak iş, o çamuru temizlemek değil midir? Ne-

yi, niçin, ne zamana kadar bekleyeceğiz? Bazı kimselerin söyledikleri gibi hayatı kirli, kötü, iğrenç görüyorsak niye kabahati kendimizde aramıyoruz? Mutlu değilsek, huzurlu değilsek, içimiz sevgiyle, renkle, ışıkla dolu değilse, kabahat bizdedir. Bir ömür boyu bir iç dünyası olduğunun farkına bile varmayan, akli fikri yirmi dört saat parada, malda, şehvette, gösterişte olan bir kimse pek tabi ki, hayata baktığı zaman pislikten başka bir şey göremeyecektir.

Beni bende demen, bu ben değilim

Bir ben vardır bende benden içeri

Süleyman kuş dilin bilir demişler

Süleyman var, Süleyman'dan içeri, der Yunus Emre.

Cennet canda cânânı bulmaktır. Dünya bir dağa benzer. Nasıl seslenirsen öyle cevabını alırsın. Önemli olan her gün daha iyiye, daha güzele doğru bir adım da olsa gidebilmektir. İki günü birbirine eşit olan zarardadır buyuruyor Yüce Peygamberimiz. Bir şey iyi başlarsa zamanla daha iyiye, kötü başlarsa daha kötüye varır. Ancak idrak edebilenler neden dünyaya gönderildiklerini biliyorlar. Varoluşun amacının yemek içmek, yatıp uyumak olmadığını biliyorlar. Anadolu'da böyleleri için, "aman sen onu adamdan mı sayıyorsun? Ver yesin, ört uyusun" derler. İki âlemi bir etmeyen huzura varamaz... Kömür ne çilelerden geçti de elmas oldu. Karşına çıkan güçlülere neden itiraz ediyorsun? O güçlülere mücadele etmeden, çile çekmeden, inki-sarı tatmadan nasıl HAK'KA varabiliriz?

Güzel âşık cevrimizi çekemezsin demedim mi?

Bu bir rıza lokmasıdır, yiyemezsin demedim mi?

Allah cümlemizi eşek gelip eşek gitmekten muhafaza buyursun. Gönül aynası arınıp temizlenirse, su ve toprağın dışında, bambaşka âlemler, nakışlar görürsün. Gönlü uyanık olan kimsenin baş gözü uyusa bile, kalbinde yüzlerce göz açılır. Nice kimseler var ki, gözü uyanık ama gönlü uyuyor. Kâinat, âlemin gözünde pek eski, pek kuru görünse de, sen onlara bakma. O, her an yeni, her dem taze, her vakit güzeldir. Görene, köre ne? Yunus, her an tekrarladığım harikulâde mısraında ne güzel söylüyor; **“Her dem taze doğarız, bizden kim usanası”**.

Bütün güzellikler ve yücelikler, günlük yaşamanın içinde. Ne olur, onun her ânını değerlendirelim. Her dakikamız eşi olmayan bir mucize. Unutmayalım. Sevgi ile bütün kapılar açılır. Bütün engeller yıkılır.

Yunus’un ısrarla belirttiği gibi, insan hayatında önemli olan gönüldür. Gönül Çalab’ın tahtıdır. Dünyaya hükmeden odur.

Ne olur, hep aşk içinde yaşasak. Aşksız bir ânımızı bile geçirmesek. İçtiğimiz bir yudum suyu, yediğimiz bir lokma ekmeği bile aşkla içsek, aşkla yesek. Aşkla görsek, aşkla yürüsek. Önemli olan temiz görmek, temiz düşünmek, temiz yaşamaktır.

Behimî arzulardan en yüce, en güzel, en temiz olana kadar her şey zihinde doğar, zihinde başlar. Zihnimizi tertemiz, nezih, güzel yaptığımız zaman, bütün kâinat pırıl pırıl aydınlık bir mâbet halini alacaktır. Işık içinde yaşayan, ışık içinde ölür. İnsan her baktığında kendi iç aydınlığının yankısını görebilmelidir. İş, görüneni görmek değildir. Görünmeyeni, görünemeyeni görmedir hüner. İnsan kendini ancak düşünme yolu ile gerçek kılabilir. Gerçeğin anlaşılmasında en büyük engel dış ayrıntılar, takıntılar, önyargılardır. Önemli olan bunların etkisinden sıyrılabil-

mek, öze varmayı aşk haline getirmektir. Sabırla, inançla beklemesini bilmektir. En büyük aşk insanın kendi özünü, aslını, Allah'ı bulmasıdır.

İnsan hayatının en küçük olayları bile büyük önem taşırlar. Hayat kumaşı her an bir ilmik atarak dokunur. Her ilmiğin son derece dikkatli atılması gerekmektedir. Her şey küçük başlangıçlarla olur. Dünya maraton şampiyonu, yarışa girmeden önce küçük adımlar atar.

Fatihte Sinanağa Mahallesinde, Sanki Yedim Camii var. Bu cami, küçük birikimlerin gücünü gösteriyor. Camii yaptıran Keçeci Hayrettin Efendi, bundan 300 yıl önce, canı fazladan bir şey yemek istediğinde, yemeyip bedelini biriktiriyor ve bu camii yapıyor. Nefs üzerindeki hâkimiyetin zaferi. İnsanoğlu, hayatın ve kâinatın kendi etrafında dönmesini istediği ve beklediği süreç avucunu yalamak zorundadır. Böyleleri bir süre sonra, hayat tarafından, mahrekinin dışına fırlatılıp atılır. Hayat kimsenin etrafında dönmez. Herkesle beraber yürür.

Yunus, içinden gelen ilâhi sesi dinlemek için susar. Yunus susunca O konuşmaya başlar. Bundan dolayı sükût en derin konuşmadır. Yunus'a göre söz, insanlar arası barışı temin etmeli, yaralara merhem olmalıdır. Söz söyleyen, kelimelerini iyice tartmalı, akıllıca konuşmalıdır. **“Bu cihan cehennemini sekiz uçmağ ide bir söz”**. Bazen sükût en asil konuşma olur. Bir gönül eri **“sükût olsun sana tevhid”** der. Bazen cevap vermemek, en güzel cevap olur. Önemli olan nerede susup, nerede konuşulacağını bilmektir. Yunus Emre'ye göre, ilmin mânâsı ve amacı, insanın kendisini ve Allah'ını bilmesidir.

İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir

Sen kendini bilmezsin ya nice okumaktır.

Söz, insanda maddeyi aşan bir varlık olduğunu ifşâ eder. İnsan hakikatlı bulunca, kendisini, dünyayı ve insanları bambaşka bir gözle görür. Yunus'a göre insanı dosta götüren tevazudur. Kibir, insanı kendinden ve Hak'tan uzaklaştırır. Kibirli insanlar daimi bir huzursuzluk içindedirler. Kendilerini aşamazlar. İçlerinde taşıdıkları ulvî varlığı göremezler. Onun için de Allah'a ulaşamazlar. Onlar kendi kendilerinin düşmanıdır. Yunus, cömert insanları sever. Hasis olanlardan hoşlanmaz.

Duruş kazan ye yedir bir gönül ele getir

Hepisinden iyisi bir gönüle girmektir.

Aklı fikri parada, malda olan insanlar için; ***“bunca varlık var iken gitmez gönül darlığı”*** der. Bu tür insanlar, ne kendilerini, ne başkalarını, ne Allah'ı tanır. İç dünyasını mal ve mülkün esaretinden kurtaran insan kâinata başka bir gözle bakar. Hakim insan odur ki, ölümün yapacağını kendiliğinden yapar. Zira o, ölümün alacağını peşin olarak kendiliğinden vermiştir.

Hak'la beraber olmuş, nefsin esaretinden kurtulmuştur. İnsanın bütün davranışlarında sevgi ve iyilik fikrini görmek ister Yunus. Gevezelik ve dedikodudan hiç hoşlanmaz. ***“Kişinin hayzıdır ağzında gıybet”*** der. Ona göre, gıybet her şeyden önce insanın dikkatini kendine değil de başkalarına çevirmesi, kendi kusurlarını, hatalarını görerek düzeltecek yerde, başkalarını kötölemesidir. Başkalarında sürekli noksanlık arayanlar, kendilerini unuturlar. En büyük kötülüğü de kendilerine yaparlar.

Durmaksızın şikâyet etmek, çekişmek, tartışmak da insanı kendinden uzaklaştırır. Kendini-kendine yabancı kılar.

Kakımak olaydı ger Muhammed de kakırdı

Vara yoğa kakırsın, sen derviş olamazsın, der Yunus...

Bir muhteşem teslimiyet; sabır, kanâat, şükür, edep ve incelikle birleşince ortaya, adına Yunus dediğimiz, yaratılış mucizesi çıkar... Allah'ın rahmeti üzerine olsun büyük insan, Sana selâm... Sana sevgi... Sana saygı...

Dini Yeniden Yaşama

Senelerce, senelerce evveldi. Bir Anadolu kasabasında bir kundura tamircisi vardı. Kendi halinde, efendi, yumuşak, sessiz bir insandı. Yalnız yaşardı. Çevredeki insanlar onu çok sever, sayarlardı. Derdi olan, sıkıntısı olan, sorunu olan, hastalığı olan ona giderdi. Dert verip, derman alırlardı.

Bir gün kasabaya bir münâdi gelir. Falanca gün, büyük hadis âlimi gelecek, ders verecek. Duyduk duymadık demeyin, der. O gün gelir. Herkes akın akın camiye koşar. Bizim kundura tamircisi de gelir. Namaz kılınır. Namazdan sonra Hazret, camii terkeder. Herkesin önünden geçerek dükkânına gider. Hayret ki hayret. Kimse izahını yapamamakta. Büyük hadis âlimi ta nelerden kalksın gelsin. Sen camii terket. Olacak iş mi bu. Her kafadan bir ses çıkıyor. Birisi, arkadaşlar der. Hepimiz bu zatın iyiliğini gördük. Arkasından konuşup günahını alacağımıza en iyisi kendisine soralım. Dersten sonra birkaç arkadaş gidip sebebini soralım. Öyle yaparlar. Ders bitince giderler. Kundura tamircisi onları saygıyla dinler, sonra ah efendim der. Sizlere nasıl

anlatsam. Bu benim en büyük ıstırabım. Bundan yedi yıl önceydi. Yine bu zat ders vermek için kasabamıza geldi. Gittim. En sonra, ey cemaat dedi. Size yedi hadis söyleyeceğim. Siz bunları günlük hayatınızda yaşayacak, uygulayacaksınız. Böyle yapmazsanız, âhirette iki elim, iki yakanızda olsun. Lütfen sizden öncekilerin yaptığını yapmayın. Bir kulağınızdan girip, bir kulağınızdan çıkmasın. Onları her gün, her saat yaşayın. Günlük hayatınız içinde, ev hayatında, iş hayatında yaşayın. Sözün burasında yine derinden bir ah çeker. Ben der, ne kabiliyetsiz, ne kötü bir insanım ki, yedi yıl geçti aradan hâlâ o yedi hadisi gerektiği şekilde kemâliyle yaşayamadım. Uygulayamadım. Ben yanmayım da kimler yansın. Ne kadar üzüntülüymüm. Şimdi hangi yüzle mübarek âlimin huzuruna çıkıp da ilim talep edeceğim, der. Gelenler başlarını önlerine eğler. Sessizce, mahcubiyet içinde çıkarlar.

Günümüzde sadece bilgide kalanlar, sadece öğrenmekle, okumakla, dinlemekle yetinenler için, bunu kâfi görenler için ibret verici bir anekdot. Efendim, ben onu da okudum, onu da biliyorum sözlerini ne kadar çok işitiyoruz. Ne kadar çok tanık oluyoruz bu tür iddialara. Büyük Yunus ne diyor böyle iddia sahiplerine;

İlim ilim demektir

İlim kendin bilmektir

Sen kendini bilmezsin

Ya nice okumaktır.

Acaba bilinenler, öğrenilenler, okunanlar, işitilenler günlük hayatta uygulanmadıkça, yaşanmadıkça neye yarar? Sadece satırda kalmak bize ne kazandırır? Öğrenilenler satırdan sadıra

intikal etmedikçe, bir kuru emekten başka nedir? Dinin ezeli ve ebedi gerçeklerini kendi iç dünyalarında yaşamayanların, yaşamayanların başkalarına verecekleri ne vardır? Papağan gibi tekrarlar kime ne kazandırır? Bir yerde bu kendimize ve inancımıza ihanet değil midir? Yenilenmeyen şey kabuk bağlar, katılaşır ve ölür. Yunus;

“Her dem taze doğarız / Bizden kim usanası” diyor.

Hayat her an yeniden doğuyor, yeniden batıyor. Hiçbir an birbirinin aynı değildir. Her an tekrarlanmayan yeni bir mucizedir. Yunuslar, Mevlânâlar, Hacı Bayramlar, Hacı Bektaşlar, Şabanı Veliler inançlarını bütün nüanslarıyla, bütün incelikleriyle yaşayarak şahsiyet olmuşlardır. İnançlarını yaşayarak, uygulayarak daha derinlere, kaynağa, öze gidebilmişlerdir. İnançları sadece dillerinde, sadece şekilde kalanlar hiçbir zaman bir papağan olmaktan öteye gidemezler. İslâmiyet, derin bir hisle, aşkla, heyecanla yaşanmadıkça, bir yaşama üslûbu haline getirilmedikçe, şekilde kaldıkça, toplumumuzdaki kaos daha da artacak, daha da yoğunlaşacaktır. İslâmiyeti birtakım sloganların tekrarı sananlar nasıl aldanıyorlar, bir bilseler. Siz, birkaç fakülte bitirmiş, birkaç dil bilen, Avrupa'yı, Amerika'yı kapı komşusu yapmış, binlerce kitap okumuş, araştırmış, incelemiş insanların karşısına tekrarın tekrarı ile çıkarsanız başarınız ne kadar olur? Bugünün gerçek aydınları satırla yetinmiyorlar, sadıra inmek istiyorlar, karşılarında inançlarını samimiyetle, aşkla yaşayan insanlar görmek istiyorlar. Kim ne derse desin, insan yanmadan yakamaz. Kendi iç dünyası, mânâ âleminin ışığı ile aydınlanmadıkça, nurla dolmadıkça başkalarını etkileyemez. Avaz avaz bağlamakla, sağa sola çatmakla, önüne gelen her şeyden şikâyet etmekle, onu bunu kötölemekle kimse bir yerlere gelemes.

Bu tür insanlar iyi bilsinler ki bu kafa ile gittikçe, evde kendi eşlerini, kendi çocuklarını bile etkileyemezler. Bugünün insanı söz değil, öz istiyor. Bugünün insanı sözü ile değil, fiili ile örnek olanlara saygı duyuyor. Artık hayatı, insanı, tarihi, kâinatı İslâmî bir görüşle ele alan, açıklayan, yorumlayan kişilik sahibi, inandığını, söylediğini herkesten evvel kendi yaşayan insanlara ihtiyacımız var.

Yunuslar, Mevlânâlar neden hâlâ yeni, neden hâlâ pırıl pırıl yaşıyorlar, bunu araştırmak lâzım. İslâmı bütün hayatlarında bir billûr kesafeti ile yaşamasalardı bu mümkün olur muydu? O zaman Yunus, **“Sevdiğimi demez isem, sevgi derdi boğar beni”** diyebilir miydi? Bu dünyada her şeyi canlandıran, ona şevk ve heyecan veren, aşk ve dinamizm veren, ferdin ruh kudretidir. Kendisi bizzat mânen zengin ve kuvvetli olmayan, kültürü en ince detaylara dal budak salmayan, bütün kâinatı aşkla, heyecanla kucaklamayanlar hiçbir şeyden faydalanamazlar. Sevgiden bakır altınlaşır, sevgi kâinatın altın anahtarıdır.

Bir insanın, bir toplumun hayatını değiştirmek isteyen kimse-lerin, önce kendilerini değiştirmeleri, her gün daha iyiye, daha güzele gitmeleri gerekir. İnsan mânâ âleminin güzellikleriyle öyle bezenmeli ki, yolda onu görenlerin aklına Allah gelmeli. Bir insanın hayatında devrim yapmak kolay iş değildir. Işık yanmadan, pervane etrafında dönmez. Makasta çekim kabiliyeti yoksa, çevresi iğne ile dolsa neye yarar. Belirli bir temizlik, arınmışlık, güzellik çizgisine gelmeden, belli bir kültüre, yaşama üslûbuna ulaşmadan, hâl sahibi olmadan insan kimseyi etkileyemez; gidişini değiştiremez. İnsana hitap etmesini bilmek, yürekten konuşabilmek, kendi nefsanîyetini aşarak, küçük he-

sapların üstüne yükselerek seslenebilmek çok önemlidir. Ancak gönülden gönüle yol bulunur. Meydan hatipleri gibi ortalığı çınlatmak, herkesi sağır sanmak, kibirle, gururla bakmak sadece bizi sevimsiz kılar. İnsanları bizden uzaklaştırır. Unutmayalım, sevgi sevgiyi doğurur. Saygı saygıyı doğurur. İnsanın içindeki sevgi önce sesinde yansır. Işığın sırrıyla aydınlanmadıkça sesler yumuşak değildir. İnsanları etkilemek, onların gidişini değiştirmek isteyenler, öyle tatlı, öyle yumuşak, öyle mütevâzı, edep ve incelik dolu olmalı ki, onları görenlerin birden içleri aydınlanmalı, sevinç, ferah ve mutluluk duymalıdır.

Eğer konuştuğumuz sözleri yaşamıyorsak, onlar sadece bizim dudaklarımızdan çıkıyorsa, hiç şüphe olmasın, karşı tarafın da bir kulağından girer, bir kulağından çıkar. Ancak gönülden söylenen sözler, gönüllerde yer eder. İnsanı insan eden yine insandır, ama herhangi bir insan değil, içi başka, dışı başka, söylediği başka, yaptığı başka olan insan değil, Hazret-i insan, insanları etkiler. Sözün etki gücü, kelimelerin şıklığından değil, yürekte söylenip söylenmediğinden gelir. Özden uzak, samimiyetsiz, orda öyle, burda böyle söylenen sözler kimseyi etkilemediği gibi antipati de yaratır. Güzellik insanın fitratında vardır. Yapmacıklık, yapaylık, çalım satmalar onu rahatsız eder. Tedirgin eder. Huzursuz kılar. Çocukluğumda bir türkü vardı. **Çirkin ile bal yenmez, güzel ile taş taşı,** derlerdi.

Ancak bir güzelliği yaşayabilenler, onu başkalarına da yaşatabilirler. Her insan kendini üstün kılan, değerli kılan, güzelleştiren kültürel değerleri bilmeli, bulmalı ve bunları varlığının en yüksek değeri olarak muhafazaya çalışmalıdır. Bu da yetmez, onları aynı zamanda her gün daha da geliştirmeye bütün gücüyle gayret etmelidir. Yetişmek, tekâmül etmek, adam olmak

kolay iş değildir. Beşikten mezara kadar devam eder. Kültür bir birikimdir. İnsan gönlü ışıkla dolunca ışıktan farkedilmez. Güzel bir sözün, güzel bir davranışın arkasında bazen nice güzel insanlar hattâ nesiller vardır. Bütün insanların kader çizgileri farklıdır. İnsanı değerli kılan, midesi değil kafası, yedikleri değil, düşündükleri ve yaptıklarıdır. İnsan uzaktan, dışardan değil, kendi içinden anlaşılır.

Karanlıklarda kalmış bir insanı ışığa, aydınlığa, güzelliğe götürmek, büyük bir maharet, sabır, tahammül, bilgi ve her şeyden önce sevgi ister. Bir insanı iknâ etmenin en iyi yolu, önce müşterek noktalar tespit etmek, sonra onun fikirlerinden yola çıkmaktır. Yanlış inançlarına, kanaatlerine sımsıkı bağlı bir insana karşı yapılacak ilk iş ona dostluk, sevgi ve saygı göstermek olmalıdır. Onu eleştirerek, onu hor ve hakir görerek, ona daha baştan hayır diyerek yola çıkarsanız, sonuç almak imkânsız olur. Gönüller arasında kurulacak köprü ile bütün engelleri aşarsınız. Halk arasında, gönülden gönüle yol vardır derler. O köprü bir kurulsun, yanlış fikirlerden doğrulara gitmek her zaman ihtimal dahilindedir. Bir kimsenin başkalarına ruh zenginliğini aktarabilmesi ancak kendisinde birtakım güzelliklerin olması ile mümkündür. Ancak, varolan verilebilir. Bugünkü psikoloji ve felsefe, dış dünyayı bizim kendi duygu ve düşüncemize göre yorumladığımızı ve anlamlandırdığımızı ortaya koyuyor. Kâinatı, kötü, karanlık, pis ve iğrenç buluyorsak, bunun sebebini kâinatın çok kendimizde aramalıyız. İnsan kâinatın en zengin muhtevalı varlığıdır. Şimdiye kadar hiçbir ilim onun mânâsını, hiçbir sanat onun güzelliğini tüketememiştir.

İnsan hayatında öz değerler değişmemekte fakat onların beyanı, ifade şekilleri, anlatımı, sunuluşu, çağlara, devirlere, za-

mana, mekâna göre değişim ve farklılık göstermektedir. Tarih, sosyoloji, felsefe insanların her devirde ve her yerde farklı ifade şekilleri olduğunu göstermekte, bütün delil ve vesikalarıyla bu gerçeği ortaya koymaktadır. Kâinat her an yeniden yaratılıyor, yeniden varoluyor. Yeniden yok oluyor. Her an, her zaman dilimi yeni ve farklı. Daimi bir değişim süreci yaşıyoruz. Hele, bu çağımızda baş döndürücü bir hal almış. Rüzgâr gibi geçiyor günler, aylar, yıllar... Öz değişmiyor, hep aynı. Ama şekiller, ama görünüşler farklı. İnsanların içinde yaşadıkları durum ve o durum karşısında almış oldukları tavır onların hayat çizgisini meydana getiriyor. Hiçbir durum ve hiçbir seçme ötekine benzemiyor. Çünkü her an ve her insan yeni ve farklı. İnsanlık tarihinin ve kültürünün sonsuz zenginliği ve çeşitliliği böyle ortaya çıkıyor. Her insan kendi kişisel eğilimlerine, yeteneklerine, aldığı eğitime, çalışmasına göre gelişiyor. Hayatta içinde bulunduğu, karşılaştığı şartlara göre takip edeceği yolu bizzat kendisi seçiyor. Şahsiyetini kazanmak, onu korumak ama aynı zamanda başkalarının şahsiyetine karşı saygılı ve hoşgörülü olmak. Sanırım en önemli sorunlardan biri de budur. Gerçek şahsiyet sahipleri ne kendi benliğini başkalarına köle yapar, ne de başkalarını köle yapmaya kalkar. Başkalarının şahsiyetine saygı duymayanlar, onları ithama, aşağılamaya kalkanlar, mütehakim, dar düşünceli, kültürden nasibini almayan insanlardır. Yunus, **“tehi görme kimesneyi, hiç kimesne tehi değil”** der. Yeryüzünde ne kadar insan varsa, o kadar ayrı mizaç ve irâde vardır. Bu farklı insanları bir araya getirecek kuvvet sevgidir, saygıdır, edeptir, incelik, zarafettir, öz verili olmaktır. Yunus, **“Aşk gelicek cümle eksikler biter”** der. Yunuslar, Mevlânâlar, bugün bile, çok farklı ülkelerin insanlarını bir araya getirebiliyorlar. Yunus, **“Biz kimseye kin tutmayız, kamu âlem bir-**

dir bize” der. **“Yetmiş iki millete bir göz ile bakmayan, şer’an evliya olsa, hakikatte âsidir”** der. Yüzyıllar ötesinden gelen, o sevgi dolu, o tatlı, o yumuşak ses, bugün bile insan gönüllerini ürpertebiliyor. Sevgi ne büyük hazine. Zaman ve mekân engellerini aşarak ruhlar arasında bir birlik kuruyor. Ve bu duygu ne kadar derin ve kuvvetli. Şahsiyetleri gerçekten kuvvetli insanlar, uzun yüzyıllar ötesinden de olsa, insanlara güneş çarpması gibi derhal tesir ediyorlar. Yunus, **“Sevdiğimi demez isem, sevgi derdi boğar beni”** diyor. Her çocuk İslâm fitratı üzere doğar ve her doğan çocuğun kalbinde Nûr-u Muhammedî gizlidir. Önemli olan, edeplerin en güzeli ile onu gün ışığına çıkarmaktır. Allah’ı bütünden başka bir yerde aramak gaflet değil midir? Her varlık Allah’ı işaret eder, lâkin hiçbiri onu âyân etmez. Allah’tan başka tapacak yoktur. Allah’a bağlanış, insanoğlunu içinde başıboş dolaştığı, yolunu ve kendisini kaybettiği bu abes dünyadan kurtarır. Ne var ki bu bağlanış içten gelmeli, samimi olmalı.

Din konusunda bazı aydınların veya kendini aydın sananların almış oldukları tavır, ilmî düşünceden uzak, tarihi gerçeklerden uzak birtakım önyargılara dayanmaktadır. Bunların arasında insanlık kültürünün en önemli olayı olan din üzerinde, aydın ve kültürlü bir kimseye yaraşır şekilde ciddi olarak düşünenler, okuyanlar, inceleme yapanlar yok denecek kadar azdır. Oysa din, dün olduğu gibi bugün de insanlığın muhtaç olduğu en ulvî değerleri içinde taşıyan muhteşem bir kaynaktır. Tevhid güneşine dayanan İslâmiyet, göçebelik devrinde birçok parçaya ayrılmış, her parçası ötekine düşman Türk aşiretlerini, aralarına başka kavimleri de katarak birleştirmiş, hepsini aynı potada yoğurmuş, pırıl pırıl, iftihar edilecek bir millet haline getirmiştir. Allah’a olduğu kadar insana, ahirete olduğu kadar dünyaya,

imana olduğu kadar ilme de değer veriyordu bu inanış. Nice gönül sultanlarını, ilim adamlarını, sanatkârları, devlet adamlarını yıldız yıldız ışıtarak, insanlık kültür tarihine armağan etti. Bir inanç sistemi ne kadar mükemmel de olsa, onu yaşayan, uygulayan, onun çiçeklerini devşiren insanlar da o kadar gereklidir. Yüzeyde kalan, şekilde kalan, öze inemeyen kimseler neticede istemeseler de inançlarına söz getirirler. İnsanların inançlarını ele alış, yaşayış, uygulayış, anlayış tarzları çok önemlidir.

İnançlarına samimi olarak, yürekten bağlı insanlar, onu öyle yaşamalı ki, bu yaşayış öyle göz kamaştırıcı, hayranlık uyandırıcı olmalı ki, karşı olanlar bile yavaş yavaş yola gelmeli, o saflara dahil olmalıdır. Bir inanca bağlanma, ona gönül verme, o yola başını koymada en önemli unsur, ona yaklaşım, onu ele alış tarzıdır. Üzerinde düşünülür, ilham alınır, işlenir, derinleştirilirse, madde ile mânâ, ruh ile beden, zâhir ile bâtin, dünya ile âhiret arasında tevhidin ışığında bir sentez kurulursa, o inanç, en yüksek ve bereketli bir kültür kaynağı olabilir. Atalar sözü bunu ne güzel anlatır. Bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur. Bir şeyin güzelleşmesi, gözleri ve gönülleri kamaştırması, faydalı, işe yarar hale gelmesi tamamen onu ele alış tarzına bağlıdır. Ona bakışa bağlıdır. Sevgiyle, saygıyla, edeple, incelikle yaklaşılacak her şey sonunda gökteki yıldızlar gibi parlamaya başlar.

Ellili yıllarda egzistansiyalizm bir masal, bir rüya gibi o günün gençliğinin dilinden düşmüyordu. Bize de sıçradı. Nice yazılar, nice kitaplar yazıldı. Çeviriler yapıldı. Konferanslar verildi. Aslında olay, Hıristiyanlığın yeni bir tefsirinden başka bir şey değildi. Fransa'da Paul Claudel, İngiltere'de T.S. Eliot bütün eserlerinde yeni çağın insanlarını etkileyecek bir tarz ve üslûpla hep kendi

inanişlarını işlediler. Ama tamamen yeni, çağdaş bir üslûpla seslendiler insanlara. Nice insanı da peşlerinden sürüklediler. Bu öz ve şekil meselesi sandığımızdan çok önemli. Öz hep aynı kalıyor, değişmiyor ama, onun verilişi, sunuluşu, takdimi, zamana, mekâna, duruma, şartlara göre değişiyor. Kâinatın Efendisi, **“İnsanlara anlayacakları kadar söz söyleyiniz”** buyuruyor. Her insanın, her toplumun, her çağın anlayışı farklı olduğu gibi, onun yorumu da farklı. Nitekim, demin bahsettiğim ellili yıllarda, bir gence Hıristiyanlığı anlatan bir din görevlisine sırt çevirenler, gel sana egzistansiyalizmi anlatayım denildiği zaman kendinden geçiyor, ürperiyor, aşkla, heyecanla dinliyorlardı. Oysa kökene indiğimiz zaman, onun, Danimarkalı Sören Kirkegard isimli bir papazın, Hıristiyanlığı, yeniden yeni bir üslûp ve ifade tarzıyla yorumlamasından başka bir şey olmadığını görüyorduk. Kirkegard, Kopenhag’lı zengin bir ailenin tek evlâdı idi. Çok çalışkandı. Papaz okulunu birincilikle bitirdi. Mükâfat olarak kendisini okulu bitirir bitirmez, Kopenhag’ın en büyük kilisesine papaz olarak atadılar. Kirkegard orada birkaç yıl görev yaptı. Varlıklı bir ailenin çocuğu olduğundan, yetişebilmek için her türlü imkâna sahipti. Evde bir hafta kitaplarına gömülüyor, okuyor, inceliyor, sonra gidip vaazını veriyordu. Bir gün bir hayat muhasebesi yaptı. Ben dedi, kitaplardan okuduğumu gidip kilisede anlatıyorum. İyi ama bundan bana ne, dedi. Kendini bir papağana benzetti. Aldığını veriyor, işittiğini tekrarlıyordu. Ürperdi, utanç duydu, ağladı. Ben dedi, anlattığım hususları kendim yaşamıyorum ki, nedir yaptığım! Falanca şunu dedi, filanca bunu dedi. Kendini, metnini ezberleyip sahnede tekrarlayan bir aktöre benzetti. Yaşanmayan, hâl haline getirilmeyen bilgilerin tekrarinin da faydalı olamayacağı kanaatine vardı. Ben dedi oraya çıkıyorum, dudaklarımla konuşuyorum. Onlar geliyorlar, kulak-

larıyla dinliyorlar. Ama gönülden gönüle bir şey intikal etmiyor. Gönüller titremiyor, ürpermiyor. Kalpler aşkla, heyecanla çarpıyor. Çirkin bir oyun oynanıyor. Aslında iki taraf da birbirini kandırıyor. Aldım, verdim oyunu oynanıyor. Mâdem ki, anlattığım güzellikleri, yücelikleri yaşamıyorum, o halde o kürsüye çıkmaya da hakkım yok dedi. Durumu bir yazı ile kilise teşkilâtına bildirdi. Görevinden ayrıldı. Kendini, inançlarını derinleştirmeye ve onları yaşamaya adadı. İşte egzistansiyalizm bu çalışmalar sonunda, Hıristiyanlığın yeni bir yorumu olarak ortaya çıktı ve etkisi büyük oldu.

Şahsiyet, bir bütünlük arzeder. Bu sebeple normal hayat seyri içindeki çelişkiler insanı yıpratır, çökertir. Kişi, ancak hem kendi iç dünyasında, hem de sosyal çevresinde uyum sağlayabildiği, çelişkilerden kurtulabildiği oranda normal şahsiyetini geliştirebilir, güzelleştirebilir. Devamlı bir ibadet, devamlı bir kontrolü sağlar. Önemli olan, kişinin vicdanının sesine uyararak, kendi davranışlarını kendisinin kontrol etmesidir. İslâm, bütün hayatı topyekûn, en ince nüanslarıyla kucaklayan bir tarz, bir yoldur. Amaç, dünyada ve âhirette en iyi olana ulaşmaktır. Shakespeare, aklınızla gönlünüzün arasına fesat sokmayınız der. Aklın alanı ayrı, gönlün alanı ayrıdır. İlmin gayesi ile dinin gayesi, iyi kavranıldığı takdirde, ilimle dinin hem ilişkileri hem de hayat içindeki yerleri daha iyi belirlenecektir. Böylece çelişkilerden kurtulmak, ilmi de, dini de, insanın birini diğerine tercih etmesizin doyurulması gereken ihtiyaçları olarak görmek mümkün olacaktır. İlimle din bir kuşun iki kanadı gibidir. Birini yok saymak diğerini âtıl hale getirir. Sağlıklı bir kafada, sağlıklı bir toplumda ikisi de kendi fonksiyonunu icra eder. O zaman bir denge, bir uyum, bir güzellik ortaya çıkar. O zaman insan, varoluşunun sonsuz heyecanını duyar, o zaman **“Seviyoruz, güzel-**

liğimiz bu yüzden” der. **“Hakikaten insan için, kendi çalıştığından başkası yoktur.”**, **“Bilmiyorsanız, bilenlere sorunuz.”**, **“De ki, Rabbim, benim ilmimi artır”** diyen İslâm inancına göre din, Allah’ın gönderdiği emir ve yasakların, ilim ise tabiat âlemindeki değişmez münasebetlerin açıklanmasıdır. Vahiy ile akıl yolu arasında bir çatışma, bir çelişki olmadığı gibi, bilâkis onlar birbirini tamamlayan, bütünleyen iki nurdur, Allah’ın nimetidir. İnsan **“zübde-i âlem”**dir. Tevhidî düşünce ile insan kendisini kâinatla bir hissedince, varlığının dar hendesinden kurtulur. Böyle düşünen bir insan, kendisini sadece diğer insanlarla değil, bitkilerle, hayvanlarla, yıldızlarla, bilcümle cemâdatla akraba telâkki eder. Bütün varlık aynı sonsuz cevherin muayyen bir şekil içinde görünüşünden ibarettir. İnsanda diğer varlıklarda bulunmayan bir özellik vardır ki, o da kendisini ve kâinatı görmesi ve anlamasıdır. İnsan bir gözdür. Kâinatın kendi kendisini seyreden gözü, gözbebeğidir. **“Merdüm-i dide-i ekvân”** dır. Bu özellik yalnız insanda vardır. İnsan hem kendisini, hem de kâinatı anlamaya çalışan bir varlıktır. Onu diğer varlıklardan ayıran başlıca vasıf da budur. Yunus, **“Bu gözümden bakan nedir?”** diye sorar. Gören, göz değil düşüncedir. İnsanlar, ebedî ve evrensel gerçekleri anlayabilecek yetenekleri haiz olarak doğarlar. Manevî terbiyenin rolü, tıpkı bir mikroskop veya teleskopun ayarlanması gibi, insanı, kâinatı ve kendisini görebilecek bir hale getirmesidir; gerçeklerin ve ilâhi güzelliğin farkına vardırmasıdır. Şeyh Gâlip, **“Hoşça bak zatına kim, zübde-i âlemsin sen”** diyor. Bütün insanlar aynı Yaradan’ın kullarıdır. Bundan dolayı bütün insanlar birbirini sevmeli, birbirine yardım etmelidir. Bu aynı zamanda huzurun, mutluluğun, sağlık ve başarının da yoludur. Bir Amerikalı psikolog, para kazanma hırsı yüzünden ruh hastası olmuş bir holding sahibini iyilik yaptırarak, insanlara

maddî mânevî yardım yapmasını sağlayarak tedavi etmiştir. Dinin kışrında kalmayan, onun edebiyatını yaparak dedikodu içinde yaşamayan hakiki dindarların hayatlarında, davranışlarında, sözlerinde, insana derin huzur veren bir muvazene, bir tatlılık, bir yumuşaklık vardır. Onlara malınızı, canınızı, namusunuzu, her şeyinizi teslim edebilir, en gizli sırlarınızı söyleyebilirsiniz. Bütün mesele, günümüzde pek çok örnekte görüldüğü gibi kâl sahibi değil, hâl sahibi olabilmekte, olanca temizliği, asaleti, güzelliği, içtenliği ile dini yaşayabilmektedir. Artık günümüz insanları, din adına salâbet sahibi, içi dışı bir, yalansız, riyasız, temiz insanları, mert insanları görmek istiyorlar. Kendine bile, ailesine, yakınlarına bile hayrı olmayan din bezirgânlarına yeter artık diyorlar. Başkalarının en temiz, en nezih duygularını sömürü kaynağı yapanlar iyi bilsinler ki, en büyük ihaneti önce kendi özbenliklerine, sonra da inançlarına karşı yapıyorlar. Ve mutlaka bu dünyada da, öbür dünyada da cezalarını çekeceklerdir. Bundan kimsenin şüphesi olmasın.

Bizi içinde bulunduğumuz kaostan, karma karışıklıktan ancak tevhidî düşünce kurtaracaktır. Zıtlar, çelişkiler o zaman ahenk ve dengeye kavuşacak, karanlıklar o zaman aydınlacaktır. Kendi zamanlarında Yunuslar, Mevlânâlar, Hacı Bektaşlar, Hacı Bayramlar bu dengeyi ne güzel kurmuşlar, tevhidin rengine ne güzel boyanmışlardır. Bir tek **“Yaradılanı hoşgör Yaradan’dan ötürü”** mısraı bizi yeniden gerçek hayata, ışığa, nura, huzura ve mutluluğa götürebilir. Unutmayalım, inançları da büyüten onlara aşkla bağlanan, onları yükselten, yücelten insanlardır ve onların verdikleri anlam, getirdikleri yorum, çektikleri ıstırap ve çilelerdir. Bir inanış ona samimi olarak gönül verenlerce, uğruna mücadele edenlerce, canını, malını, bütün varlığını ortaya koyanlarca güzellik kazanır, gözleri ve gönülleri

kamaştırır. Ağaç kökünden beslenmek suretiyle gelişir, çiçek açar, meyve verir. Din ile ilim, kalp ile kafa, duygu ile akıl bir uyum, bir ahenk, bir denge içinde oldukları zaman insanlar özlemini çektikleri huzur ve mutluluğa kavuşacaklar, tevhidin çatısı altında birbirlerini kucaklayacaklardır.

Sağlık ve Huzura Giden Yollar

Anadolu insanı yüzyıllarca, dıştan daha çok içe, şekilden ziyade öze, maddeden çok mânâya önem verdiği için, hayatın getirdiği bütün zorluklara, çilelere, sıkıntılara göğüs germiş, nice çetin sınavlardan alınının akı ile, sağlıklı, güçlü, aydınlık pırıl pırıl çıkmıştır. Ben sağlığın, mutluluğun, dirençli olmanın, maddî şartları aşan, bir güzel, bir hoş, bir tertemiz gönlün ürünü olduğunu düşünürüm. Umutsuz olmak, karamsar yaşamak, her şeyi şikâyet konusu yapmak, önüne gelene dert yanarak karanlıkların yayıcısı olmak, bugüne kadar kime ne kazandırmıştır ki? Bunlar insanın mücadele etme gücünü azaltan durumlardır. İnsanlık böyle bir duygu ile yaşayamaz. Yunus **“Her dem taze doğarız, bizden kim usanası”** der. Bu tek mısraı nice yıllardır düşünür, üzerinde kafa yorar, ondan her gün yepyeni güzellikler, incelikler, anlamlar çıkarırım. Hepimiz, bütün hayat her dem yeniden varoluyoruz. Yaradılış ve varoluş hayatın ilk ve en önemli özelliği. Varolmak ve sevmek. Sevmek... Sevmek... Delicesine, deliler gibi sevmek. Bütün kâinatı, yerdeki ottan, gök-

yüzündeki Samanyolu'na kadar sevgiyle, saygıyla, hayret duygusuyla, edep ve incelikle kucaklayabilmek... Yaşamının özü bu değil mi? **“Sevdiğimi demez isem, sevgi derdi boğar beni”** der Yunus Emre. Sevgiyle dolmayan, sevgiyle kalbi çarpmayan, **“Sevmek devam eden en güzel huyum”** diyemeyen insanın, hayatın ve varoluşun korkunç güzelliği, ihtişamı karşısında **“Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır”** diye ürpermeyen bir insanın, sağlıklı olabileceğini düşünebilir misiniz? Akıl alamayacağı kadar güzel, inanılmayacak kadar güzel bir dünyada; Allah'ın mucizelerinin her an, her yerde bitip tükenmeden, birbiri ardı sıra tecelli ettiği bir evrende, her şeye sırtını çeviren **“Yumma gözün kör gibi”** mısraındaki hitabı duymazlıktan gelen günümüz insanları, zamanlarını sigara dumanlarıyla, alkolle, oyun kağıtlarıyla, dedikodu ile “aptal kutusu” ile kötülükleri, çirkinlikleri, karanlıkları birbirlerine yaymakla geçiriyorlarsa, hasta olmayıp da ne yapacaklar? Ne sanıyorlar, ne bekliyorlar başka...

Sağlık bir durumdur, bir güzelliştir, bir yaklaşımdır. Sağlık edeptir, saygıdır, incelik ve zarâfettir; sağlık Allah'a yakın olmaktır. Sağlık, kâinatın yüzü suyu hürmetine yaratıldığı o en güzel, o en büyük, o en yüce insanı aşkla sevmek, onun davranışlarını, yaşama üslubunu benimsemek, gücü yettiği kadar onun gibi olmaya çalışmaktır. Bu sevgi özde olmalı, şekilde kalmamalıdır. O çağlar üstü, uygarlıklar üstü Hak Peygamberin sözleri, sadece dilimizde tekrarlanırsa neye yarar? Onlar sindirilmedikçe, günlük yaşantımıza aksetmedikçe, papağandan ne farkımız kalır? Aldanışların en acısı insanın kendini kandırışı değil midir? Bilgiler yaşanmadıkça günlük hayata yansımadıkça, sadece kafamızın bir köşesinde tıklı kaldıkça, ona buna caka satmak, ben şuyum, ben buyum, falanca mevkideyim, filanca

rütbedeyim deyip nefsimizin firavunlaşmasında kullanıldıkça, ruhen ve bedenen sağlıklı kalabilmeyi, huzurlu olabilmeyi istemek, boş bir hayalden başka nedir? Körler körlere yol gösterirse, gidilecek yer, varılacak menzil uçurumdan başka ne olabilir? Nefis daima kötülüğü emredici değil midir?

Sağlık, ruhla beden, iç ile dış, zâhir ile bâtın, madde ile mânâ arasında kurulan dengenin sonunda ortaya çıkan bir durumdur. Huzurdur, güzelliştir, mutluluktur. Dünyaya ve onun geçici yıldızlarına hapsolan, mâneviyatla ilgisini kesen, madde-nin ve eşyanın esiri olan insan, Allah ile olan bağlarını koparmış demektir. Birtakım lâfızları ve şekilleri tekrarlamak onu gittiği uçurumdan kurtaramaz. Allah'ın ipine sımsıkı, candan ve samimi olarak sarılmayanlar için hüsrân kaçınılmaz bir sonuçtur. Yunus **“*Bunca varlık var iken, gitmez gönül darlığı*”** der. Çağımızın en büyük, en trajik durumu insanın kendisini ve kâinatı bomboş hissedişidir. Alışkanlıklar, basmakalıp tekrarlar en derin hakikatlerin mânâsını, en güzel duyguların ürpertisini unutturabilirler. İş bu dar kalıpların, günlük basit yaşamaların üstüne çıkabilmek, sonsuz güzellikle, ebedî gerçeikle, varoluşun anlamı ve ihtişamı ile yüz yüze gelebilmektedir.

Günümüzde nice insan, uygarlık ile teknolojiyi özdeş olarak görmekte, teknikte önde olanın uygarlıkta da önde olduğunu sanmakta. Ne kadar yanlış bir görüş. Nasıl da kendi kendimizi aldatıyoruz farkına varmadan. İlâhi vahyin ışığında yolumuzu bulmadan, iyiye, güzele ve doğruya ulaşamayacağımızı hâlâ öğrenememişsek, en büyük yanılgıya düşmüş olmuyor muyuz? Kocaman bir tarlanın minicik bir köşesini ekip biçmeye benzer bu. Tarlanın bütünüyle ilgilimiz biz. O tarlaysa hayattır.

Hastalığa giden ilk yol olumsuzluklardan geçiyor. Karamsarlık, sevgisizlik, hep şikâyet, hep şikâyet, her olaya, her insana olumsuz yönlerinden bakmak, gün geliyor ki, insanda bir kaos yaratıyor. Işık tek, karanlık ve kaos çoktur. Önemli olan iyi ve güzel görmeye çalışmaktır. Bu bir, bakma eğitimi ve edebidir. Güzel görmek isteyen güzel görür. Güzel gören güzel düşünür. Güzel düşünen sağlıklı, mutlu ve başarılı olur, hayatından zevk alır. Resûlullah Efendimiz: **“Benden şer hakkında soru sormayın. Hep hayırdan sorun bana”** buyuruyor. Ne olur her söze **“Hâl”** katabilsek... Bir Veli zat **“Ben hüsnü zanna memurum”** diyor ve ilâve ediyor, **“Kötüye, çirkine, bayağı olana davetiye yazmayın ki gelmesin...”** Şunu bilelim ki insan ne kötülenmekle küçülür, ne methedilmekle büyür. Size düşmanlık etmek isteyenlerin dahi hayırlarını isteyici olun. Tartışma ve kavga yerine, tatlı dili, güzelliği, edep ve inceliği tercih edelim. İlim satırda, dilde değil; sadırda olmalıdır. Hazreti Ali **“Rabbimi, isteklerimin olmaması ile bildim”** diyor. Bugün, çok insan istedikleri olmayınca hayata küsüyor, kendine küsüyor, bir olumsuzluklar yumağı oluyor. Ruhî, bedenî rahatsızlıklar bir bir ortaya çıkıyor. Kendi yaşamını bir karabasan haline getiriyor. Acaba o isteklerin olmaması kendisi için daha hayırlı mıdır? Bir bunu düşünse... Bir Hak'ka teslim olabilse... **“Mevlâ görelim neyer, neylerse güzel eyler”** diyebilse... İnsanın bilgisizlik, görgüsüzlük nedeniyle kendi hayatında mahpus kalması ne acıdır. Günümüz insanların genel zaafı, lâyıık olmadan sevgi beklemeleridir. Bir bilseler ki sevgi vermektir. Almak değil. Vermeden almayı istemek, Hak'tan gafil olmaktan başka nedir? Günah seni Allah'tan perdeleyen her şeydir. Köylü misafirine “Evinde imiş gibi ye, çekingen olma, bizim rızkımızı yiyecek değilsin” demiş. Bu inceliği sezen ve anlayanlar ne kadar azalıyor. İnsanı

insan eden, insan değil midir? Edep olmadan, saygı olmadan, ihtiram olmadan, iyi niyet olmadan, bir insanın başka bir insana yaklaşımı ne ifade eder. Hak'ka giden yolu bilmeyenlerin, öğrenmek istemeyenlerin, Ebu Cehil'lerin, Ebu Lehep'lerin torunları için yapılacak ne vardır? Bir zarara uğradığınızda hiddet göstermeyiniz. Allah'ın takdirine isyan etmeyiniz. Sedef bir damla yağmura rıza gösterdiği için, Allah onu inci yapar. En büyük cehalet **"bilgi bilgisizliği"** içinde kalmaktır. Allah rızkını tekeffül etmiş, daha ne istiyorsun? Korkma, sana ayrılan rızk bitmeden ölmezsin. Nefsini terketmek, bir hiç olduğunu bilerek, Allah'tan başka hiçbir şeye rağbet etmemek, kemâldir, olgunluktur. Bilelim ki yaratılan her şey güzeldir. Güzellik gözle görülmez. Gönül ile görülür. Gören göz değil gönüldür. Dışını değil içini süsle. Şartlar ne olursa olsun, efendiliğini kaybetme. Dertini kimseye açma. Hangi devirde yaşadığını anlamaya çalış. Gerekirse aç kal, ama kimseye söyleme. Dertlerini, ıstıraplarını, yoksulluklarını sakın söz haline getirme. Melekler bile duymasın. İsteklerini yalnız Allah'a ve Resûlüne aç. Allah'ın huzurunda secdeye varan başını, ölüm pahasına bile olsa kimsenin önünde eğme. Mütevâzı fakat vakarlı ol. Kimde kibir var ise, o gizli şirk içindedir. Hak'ka asidir. Kibir insanın kendi küçüklüğünü gizlemek için, gizlendiği bir perdedir. Şükür ve sabır olmadan arınma, temizlenme olmaz. Cesedini ruhunun emri altına alarak Hacca gidersen hastalanmazsın. Neden? Çünkü sen Allah'ın misafirisin. Allah kuluna yetmez mi? Namaz, kendi özgürlüğünü Allah'ın huzurunda bulmak demektir. Güzelliklerin en güzeli ah-lâk güzelliğidir. Kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura, mutluluğa ve güzelliğe kavuşurlar. Zihin temizliği, berraklığı beden sağlığına götürür insanı. Hastalıklar bedenden önce düşüncede başlar.

Bilen konuşmaz, konuşan bilmez; onların gözlerini ve ağızlarını kapayın, kulaklarını tıkayın da, zihin karışıklığını giderin. Zihni karmaşık, değer yargıları alt üst olmuş kimselerin, sağlıklı olmalarına imkan var mıdır? Aza kanâat etmek, elindekiyle yetinmek, tabii olmak, mütevâzı olmak, sâkin ve sabırlı olmak ne güzel erdemlerdir... Mü'min Allah'ın nuruyla bakar. Onun sezişinden sakınmak gerekir. Allah, inanan, kalbi ve kafası tertemiz olan insanlarla beraberdir. Onlar Hak katında meleklerden daha sevimlidirler.

Allah bir kuluna kendi sevgisini verdi mi, diğer insanlar onu sevmeye başlar ve sık sık ziyaretine giderler. Dış ziynetlerle uğraşıp, zaman kaybetmek yerine, içimizi temiz ahlâk, iyi huyla süslemek gerekir. İhtiyacını, hastalığını, paranı sakla, halka duyurma. Fazla şakalaşmak insanın vakarına gölge getirir. Herkese şefkât gözü ile bak. Kimseyi hakir görme. Kimseden bir şey isteme. Kötülük yapanları Allah'a havale et. Kimsenin gıybetini yapma. Arkasından söz söyleme. Dünya ehline güvenme, dünya ehli vefasızdır. Sohbetleri huzursuz ve sefasızdır. Bir kimsenin sohbetinden ayrıldığı zaman, için karanlık duygularla, sıkıntı ve bunaltı ile dolmuşsa, bil ki, o kimse kim olursa olsun, onun sohbetinde hayır yoktur. Sık görüşme. Sonra kalbini ölü bulmayasın. Hâl sarîdir. Dikkatli olasın. Nefsinin oyuncağı olmuş kimselerle sohbet, ateşi tutmak gibidir, azap verirler. İnsanı perişan ederler. Kalpler yalnız Allah'ı anmakla huzura ve sükûna kavuşurlar. Bazen sükûnet, en kudretli sözden daha etkilidir. İnsanların zihnini, konuşma ile kelimelerle açacaklarını sananlar, hayatı ve insanı hiç anlamayanlardır. Sohbetten amaç, bir hâli, edebi, bir güzelliği bir gönülden başka bir gönüle aktarabilmektir. Gerisi söz yığınıdır. Kuru kalabalıktır. Önemli olan,

satırdan değil sadırdan konuşabilmek, bir aşkı, bir heyecanı, bir gönül ürperişini verebilmektir.

Sevgi ve sağlık beraber gider. Sevginin olduğu yerde sağlık da vardır. Sevgi içimizdedir; yapılacak iş, onun çıkışına, zuhuru, tecellisine engel olan bütün önyargıları, şartlanmaları, taassubu, karanlık duyguları, kinleri, nefretleri kaldırıp atmaktır. Bir insana yapılacak en büyük iyilik, onun içindeki güneşin güzelliğini ortaya çıkarmasına ortam hazırlamaktır. Hastalık en kolay tarifi ile huzur eksikliğidir. Ancak huzurda olanlar, huzura duranlar huzurlu olabilir. Huzursuzluk, bütün hastalıkların başıdır. İlk çıkış noktasıdır. Allah'tan uzaklaştığımız anda huzursuzluk da başlar. Aslında gören göz, işiten kulak, hisseden kalp için huzursuzluk bir alâmdır. Bunun mânâsı; dikkat et, Allah'tan uzaklaştın, geri dön, evine dön, kendine gel demektir. Ama nice insan, dışta sebep arar. Topluma çatar, insanlara çatar. Kaçış mekanizmalarını harekete getirir. Peki kimi aldatıyoruz? İnsanın en kolay aldattığı varlık kendisi değil midir?

Hayatta basit, önemsiz, hiçbir an, hiçbir zerre yoktur. Bütün işlerini dikkat, itina ve incelikle yap. Sabırlı ol. Güzelliğe giden yolun kapısı, sabırla açılır. Tevâzu, edep, incelik ve zarafet, sabır, şükür ve kanaatle birleştiği zaman ortaya pırıl pırıl bir insan çıkar.

İş egonun, nefsin ötesine geçebilmedir. Arif olan yokluğu gönlünde taşıyandır. Sensiz bir âleme ulaştın mı hiç? Sağlık, ruh ve bedenin birlikte uyumu ile ortaya çıkan, bir hoş, bir güzel, bir lâtif hâldir. Ve bu öz, sessizce, gönülden gönüle aktarılır. Dışta görülenler içte olanların bir yansımasından başka nedir? Düşüncelerinizi temizleyiniz. İşinizi yaparken, yürürken, otururken, yanınız üzerinde yatarken, alışveriş yaparken, konuşurken,

yazarken, **“O’nunla”** birlikte olduğunuzu unutmayınız. İnsan dışıyla karşılaşılır, içiyle uğurlanır. Dünyada kötü insan yoktur. İçindeki güzelliği ortaya çıkaramamış insan vardır. Bu da her gün çaba ister... Düşünmek kolay, yapmak zordur. En zor olan da düşünüleni yapmaktır. Bilmem diyen öğrenir. Bilirim diyene ne verilir? Her kötülük, bilgi sanılan bilgisizlikten gelir. Yaşamak san’atı sabırla başlar. Sabır, dayanabilmek, güçlülere tahammül edebilmek sanatıdır. İçini kargaşalıktan ve kalbini dünya tasalarından, olurdu olmazdılarından arı ve duru eyle. İç âlemini ney gibi, kuşkulardan, art düşüncelerden boşalt. Her an uyanık, dikkatli, edepli, zarif ve ince olabilmek yaşamak sanatıdır. Verabilmek, başkalarının mutluluğundan en az onlar kadar heyecan duyabilmek, paylaşmanın, birlikteliğin sıcaklığını duyabilmek... Kendi içimizde mahpus kalmaktan kurtulabilmek ne güzeldir. Kalplere giden yollar, zarif, edepli, saygılı insanlara sonuna kadar açılır. İnsan, iç dünyasındaki çelişkileri uzlaştırmadan sağlığa, rahata ve huzura ulaşamaz. İnsanlar, Allah’tan uzaklaştıkları nispette kendilerinden de uzaklaşırlar. Kendilerine yabancılaşırlar. Biz buraya, tekâmül etmeye, noksanlarımızı tamamlamaya, her gün daha iyiye, daha güzele, mükemmele doğru gitmeye geldik, Her an yeni bir sınav içindeyiz. Unutmayalım, bu dünya darılma pazarı değil, dayanma pazarıdır.

Yunus **“Bir siz dahi sizde görün, benim bende gördüğümü”** der. Her insan yaşamın anlamını kendi kendine bulmak zorundadır.

İnsan ve Gönül

Yunus'un "**Bir siz dahi sizde bulun / Benim bende bulunduğumu**" mısralarını her zaman ürpererek okurum. Düşündükçe daha bir derinliklerine iniyor insan. Dikkatle bakarsak, toplumun, evrenin sırlarını insanoğlunun varoluşunu, kendimizde bulabiliriz. Kendi kendini tahlil, insanı derin gerçeklere götürebilir. İnsan kendini tanıyorsa, başkalarını daha iyi tanıyabilir. "Ben"de toplanan ve düğümlenen varlığın keşfi kadar, heyecan verici ne olabilir? Varlık binbir sırda doludur. Akıl ve irade bu sırları çözmek için verilmiştir. Varoluşun bir anlamı olması gerekir. Görevimiz bu mânâyı araştırmak ve bulmaktır. Onu anlayabildiğimiz gün bütün evren, pırıl pırıl aydınlık bir mâbet haline gelecektir.

Her an yeniden varoluyoruz. Her an yepyeni oluşlar içindeyiz. Ve her an yepyeni bir güzellik, gözleri ve gönülleri kamaştırıyor. İnsan gözden ibaret. Gerisi et ve kemik. Göz neyi görürse değeri o kadardır insanın...

İnsanoğlu yaşamı boyunca yalnız doğruyu ve iyiyi değil, güzeli de arar. Görmek göz kapaklarını aralamak değildir. Bakmasını bilen görür. Yunus, bu gözümde bakan nedir? diye sorar. Gören göz değil düşüncedir. Güzellik yalnızca duyuya açıktır. O mantıksal yaklaşımın dışındadır. Biz güzelliği duyu-larla, inançlar ve sezgiyle algılarız. Güzel gören güzel düşünür. Güzel düşünen hayatından zevk alır. İnsanların kafalarında kendileriyle ilgili belirli bir imaj vardır; kendilerini nasıl görüyorlarsa öyle olurlar. Madde ile mânâyı, akıl ile gönlü, iç ile dışı barıştıranlar; barış, mutluluk ve güzellik içinde yaşarlar. Gerçekçilik, yaşamın bütününe görmek ve ondaki muhteşem sen-foniyi dinlemek demektir. Sadece kendi içlerinin karanlığını yaşıyanlar ne kadar zavallıdırlar... İnsan her şeyden önce kendi kendine dost olmalıdır. Kendi kendisiyle dost olan kimse, dünya ile dost ve barışık olur. Kendilerini, kendi iç varlıklarını güzel-leştirmemiş kimselerin, güzelliklere yaklaşmaya hakları da ol-maz. İçle dışın uyumu kurulduğu zaman huzur ve mutluluk ken-diliğinden ortaya çıkar. Bakmasını bilen görür. İnsan sadece günlük yaşamını sürdürmekle varlığı ve kendini bilemez. **“Ol mâhiler ki derya içredir, deryayı bilmezler.”**

Kültür denince her şeyden önce san'at ve edebiyat akla geliyor. Onlar bize görmeyi, sevmeyi ve düşünmeyi öğretiyorlar. Açık konuşalım. Hayatımız gün geçtikçe renksizleşiyor, tatsızlaş-ıyor, yavanlaşıyor. Tek düze bir hale geliyor. İşte bu hayata yepyeni bir canlılık, ışık, renk, lezzet ve keyif getirmek için dine, tasavvufa, edebiyata, müziğe, resme, bütün güzel san'atlara her zamandan daha fazla önem vermek zorundayız... Bizim de Yunus gibi **“Her dem taze doğarız, Bizden kim usanası”** diye-bilmemiz için, son nefese kadar kendimizi yetiştirmeye, her gün

San'at eseri bizde evrensel gönüle giden kapıları açar, gönül de canlı, özverili ve kendi kendine yeterli olur. Böyle gönül sahibi insanlar da kazandıkları güzellikleri sözle, davranışla, amaç gütmeksizin çevresindeki insanlara da yansıtırlar. Böylece san'at eserinden insan gönlüne ve evrensel gönüle sürekli bir sevgi akımı dolaşmaya başlar. İşte o zaman Yunus gibi **“Gelin tanış olalım, işi kolay tutalım, sevelim sevelelim, dünya kimseye kalmaz.”** derler.

Beethoven'ın dokuzuncu senfonisinin koro bölümünde olduğu gibi **“Birleşiniz insanlar, kardeş gibi olunuz”** diye haykırırız. O büyük insan güzeller güzeli Yunus, **“Sevdiğimi demez isem, sevgi derdi boğar beni”** diye seslenmiyor mu yüzyıllar ötesinden... Sanat eserine gösterilen ilgi, yaşama, yaşamın renkliliğine, varoluşun ihtişamına gösteriliyor demektir. Bu yönden insanlarla, san'at eserleri ile, çiçekler, ağaçlar ve bütün doğa ile ilişkilerin, sağlıklı ve dengeli bir biçimde kurulabilmesi, olgunlaşmak açısından önemlidir. Olgun insan, kâmil insan, karşılaştığı her şeyi “evrensel bütün” içindeki yerine oturtabilen insandır. Sait Faik **“Her şey bir insanı sevmekle başlar”** der. Bir insana, bir varlığa karşı uyanan sevgiyi büyütüp yüceltebilmek, onu evrensel boyutlara götürebilmek gerekir. Önemli olan, yerdeki ufacık bir kum tanesinden, gökyüzündeki Samanyolu'na kadar bütün varlığı aşkla, inançla, sevgiyle, saygıyla kucaklayabilmektir. San'at eserleri, sevgimizin boyutlarını her gün biraz daha genişletmekle bizi yüceltir, olgunlaştırır, varoluşun özüne ve amacına yaklaştırır. Bir nehrin denize ulaşınca hırçınlıklarını bırakarak huzura kavuşması gibi, insan da evrensel sevgiye ulaşınca her yer cennet olur, varoluşun bilincine varır. Yunus gibi **“Aşk gelicek cümle eksikler biter”** der; **“Sevmek devam eden en güzel huyum”** der Cahit Sıtkı gibi... Sevgi

bütün evreni aydınlatan bir ışıktır. Sevgiyle bakır altınlaşır. İnsanoğlu içindeki sevginin büyüklüğü ile doğru orantılı olarak vardır, yaşıyordur ve büyüktür, yücedir. Sevgi bütün kapıları açan, evrenin altın anahtarıdır.

İç barış ve huzur olmadan, benlik ve egonun duvarları aşılmadan, kavgayla gürültüyle güzellik evrenine ulaşılmaz. Güzellik algılanamaz. Ancak kendi kendisiyle barışık insanlar, iç dünyalarının sonsuz derinliklerine vararak, güzelliği sezebilir, duyarabilir ve başkalarıyla paylaşabilir. Büyük san'atçıların aynı zamanda çok asil, temiz, zarif ve ince insan olmaları tesâdüf değildir. Ego eğitilmeden, benlik kibir duvarları aşılmadan, güzellik kalesine kim girebilmiş ki? Girdiklerini sananlar, sonsuz bir aldanış içinde ömür sürüyorlar...

Yunus, **“Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır”** der. Hayret edebilmek ne güzeldir. Hayret duygusu, bilimin de felsefenin de güzel san'atların da beşiğidir. **“Şaşırmak, heyecanlanmak bende yaşanmadı. Dünyaya, dünyadaki nice şeye hep ilk görüyordum gibi baktım ben”** diyor İlhan Berk. Bütün mesele, insanın kendi kendinin içinde kiracı olarak yaşamamasıdır. Kendi gönül evimizde kendi kendimiz olarak yaşadığımız zaman, sorunlar çözüme kavuşmuş olacak. İçle dışın uyumu kurulduğu zaman huzur ve mutluluk kendiliğinden ortaya çıkacak... Bilelim ki kişi kendini kurtaramazsa, onu kimse kurtaramaz. Deniz gibi olan kimseyi, hangi insan bulandırabilir? İyinin, güzelin, doğrunun dostu olana korku ve hüznün yoktur. Bir tohumda çınar gizlidir; tohumda çınarı görmek hünerdir. Mevlânâ ne güzel söylüyor, **“İnsan gözdür, gerisi postan ibarettir; göz ise dostu görendir...”**

Kalbin İncelikleri

Kalbe gelen bazen lüzumsuz, bazen zararlı düşünceleri çıkarmak, bazı insanlara son derece güç gibi görünür. Aslında, bu güçlüğü'nü nedeni o kalpte aşkın olmamasındandır. Bir insanın kalbi ilâhi aşkla dolarsa, gördüğü her zerrede Hak'kı müşahede etmeye başlarsa, ne yana bakarsa baksın, orada Allah'ın vecdini müşahede ederse, her şey kolaylaşır. Bir tasavvuf şairi, ***“insanda görecek göz, işitecek kulak, hissedecek kalp varsa, her zerre onu Hak'ka ulaştıracak, visâle kavuşturacak bir Cebrail gibidir”*** diyor. Edep, hayâ her yerde, Allah'ın huzurunda olduğunun bilincinde olmaktır. Lâilâhe illâllah sırrına mazhar olanlar, tevhide ulaşanlar, kendilerinden çıkmış, muratsız kalmış kimseler Allah'ın velileridir. Onlar için korku ve hüzn yoktur. Korku, nefsinden soyunamayanlardadır. Tâhâ suresi 114. ayetinde Allah, sevgili peygamberine, ***“Benim ilmimi arttır de”*** buyuruyor. Mânevî rızık için kanâat olmaz. Sarf olundukça meydana çıkar. Artar ama eksilmez. Allah'ın hazinesi kulun hazinesi gibi değildir. İlâhi tecelliye nihayet yoktur. Önemli olan

nefsimizden kalbimize sefer edebilmek, Yunus'un dediği gibi, **“Bir siz dahi sizde bulun benim bende bulunduğumu”** hâlini yaşayabilmektir. Kâl'den hâl'e geçtiğimizde fetih başlar. Ancak tahkike erenler, hakikate vasıl olurlar. O, bize şah damarımızdan daha yakındır. Nefsimize uyup, boş şeylerle vakit geçirmek, kendimize yapacağımız ihanetten başka nedir? Biz O'nu bilmek, bulmak, O'na ulaşmak için gönderilmedik mi? Aslî görevimiz bu değil mi? Biz kendimizi bilince, Allah'ın ilmi meydana çıkar. Nefsini bilen Rabbini bilir.

Her şeyden evvel lâzım olan temiz ahlâktır, irfandır, ince-likdir. Kendimizi bilmek, kendimizi görmek ve kalbimizi temizlemeye çalışmak, yapılacak en güzel işler değil midir? İbadetin güzeli ifrata gitmeyen, devamlı olan, zevkle ve aşkla yapılanıdır. Her şeyin hayırlısı vasat olanıdır. Tez koşan çabuk yorulur. Maksat Allah'ımızı bulmak, bilmek, O'na en güzel şekilde ibadet etmektir. İbadet etmeyen insan kendi yurdunu ziyaret etmeyen kimse gibidir. Dünyada en büyük zevk, kulluk zevkidir. Gaflet, Cenâb-ı Hak'ka sadâkat, vefâ ve teslimiyette noksanlık demektir. Önemli olan ibadet, tâat zamanları dışında da Hak'la beraber olabilmek, o güzelliği yaşayabilmektir. Her an namazda olmak, her an Allah'ı yanı başımızda hissedebilmek, beraberliğimizin bilincinde olmak demektir. Yerken, içerken, susarken, konuşurken hep O'nunla beraber olabilmek haline tasavvufta namaz-ı daimûn derler. Huzur, ancak huzurda olanların, huzura çıkanların, her an birlikteliğin güzelliğini, şiiiriyetini yaşayanların halidir. Bunlar aşk işidir. Patırtı gürültüyle, kuru lâfla olmaz. Sevgi, saygı, edep, incelik ve zarafet işidir. Edeple yaklaşan cemalle döner. Hak'tan başka bir şey görmeyenler, her an onunla beraber olanlar ne güzel insanlardır. Aynı mahallede oturdukları bir kimseye, Şiblî Hazretlerini ziyarete gelen bir kimse sorar, siz

der, Şiblî'yi tanıyor musunuz? Cevap verir, nasıl tanımam der, otuz yıldır aynı mahallede oturuyoruz. Bu sözü pencerenin önünde oturmakta olan Şiblî Hazretleri işitir. Allah Allah ne biçim iş der. Ben otuz yıldır Rabbimle beraberim, onlar beni kendileriyle sanıyorlar.

Önemli olan halkın içindeyken bile, hep iç dünyamızda O'nunla beraber olabilmektir. O'nun için susmak. O'nun için konuşmak... Ne yaparsak, O'nun için yapmak. Hûd suresi 112. âyetinde **“Emrolunduğun üzere istikâmet eyle”** buyruluyor. Resûlullah Efendimiz'in Hûd suresi saçımı ağarttı sözü ne kadar anlamlıdır. Hepimizin bunun üzerinde uzun uzun düşünmesi gerekir.

Kuru kuruya iddia, insana hiçbir şey kazandırmaz. Sadece kendimizi kandırmış oluruz. Ben Allah'ı seviyorum, Resûlünü seviyorum demek, sonra yine nefsinin yolunda bildiği gibi yürümek insana bir şey kazandırmaz. Seven insan sevdiğinin rengine boyanmalı, O'nun gibi olmaya çalışmalı, O'nun gibi yaşamalı, O'nun yolunda yürümelidir. O ne yapmışsa, O'nu yapmalıdır. Aşk budur, bunu gerektirir. Kuru iddialar, lâf ebeliği bugüne kadar kime ne kazandırmış ki, bundan sonra işe yarasın. Ne olur kendimizi kandırmayalım. Bal bal demekle ağız tatlı olmaz. İllâ o baldan yiyeceksin ki ağzın tatlansın. Kâl'de kalmamalı hâl'e geçmelidir. İyi bilelim ki, Allah'ın halvetinden başka yerde huzur ve mutluluk aramak, gafletin en büyüğüdür. Hazreti Mevlânâ'ya aşk nedir diye sordular. Ben ol da bil dedi. Âşk olmayınca aşkın hakikati bilinir mi? Görene, köre ne? Sade körler değil, vehim ve zan içinde yaşayanlar da göremezler. Zan ile yakîn hasıl olmaz. Aşk, Allah tarafından insana ihsan olunan

ezelî bir nasiptir. Allah'ın ihsanıdır. Ancak o mazhara lâîk olan insanlar yararlanırlar.

Bir kalpte iki muhabbet olamaz. Meşhur şarkıdır. Bir gönüde iki sevda olamaz. Hem dünya aşkı, hem Allah aşkı bir yere sığmaz. Öyle zenginler vardır ki, Karun kadar malı vardır ama kalplerinde mallarının bir zerre kıymeti yoktur. Malını mülkünü Allah yolunda Allah'ın rızasını kazanmak için harcarsa mutlu olur. Öyle tâat ve ibadet üzere olan fakirler vardır ki, bir türlü mal mülk sevgisini gönlünden çıkaramaz. Kalbinden dünya muhabbeti kalkmamıştır. Bunlar çok ince noktaldır. Çok dikkatli olmak gerekir. Basiret sahibi olanlar, bu tehlikelerden kurtulabilirler. Basiret doğruyu görmek demektir. Bâtılı bâtil olarak, Hak'kı Hak olarak görmek gerekir. İbadetten maksat Allah'a teslim olmaktır. Ancak Hak'ka kayıtsız şartsız teslim olanlar ibadetin ve hayatın sonsuz güzelliklerini görebilirler. Münafıklık, için başka dışın başka olması demektir. En büyük günahlardandır. Kur'an-ı Kerim'de münafıklar için, **“Kalplerinde olmayanı dilleriyle söyleyenler yani içleri başka dışları başka olanlardır”** buyruluyor. Peygamberimiz zamanında yirmiyedi münafık vardı. Resûlullah Efendimiz bunları yalnız Ebuzer hazretlerine söyledi. İnsanların en kötöleri münafıklardır. Ve onlar en büyük kötülüğü kendi kendilerine yaparlardır. Allah cümlemizi esirgesin.

İnsanın kalbini temizlemesinin faydası ve kirli tutmasının zarar ve ziyanı kendisinedir. Kalbini arıtan, temizleyen, rahat yaşar, huzur duyar, zevki artar. İnsan kendi vücudunun mimarıdır.

Başımıza gelen her şeyin bir sebebi vardır. Önemli olan o illiyet rabitasını kurmak, birtakım şanssızım, talihsizim vs. gibi boş ve anlamsız sözlerden uzak durmaktır. Sinek vızıltısından

kağnı gıcirtısına kadar her şeyin bir sebebi vardır. O ilk nedene inenler, gerçeği bulanlar, Hak yolda yürüyenler, falcılık, büyü-cülük, sihir, büyü, medyumluk gibi bâtil yollara sapmazlar. Ne kadar acıdır ki, insanlar Allah'tan, Resûlünden, Kur'an'ın nurundan uzaklaştıkça birtakım adına medyum denilen büyücü insanların tuzağına düşüyorlar. Onlar ceplerini doldururken, bu zavalılar gittikçe kendi öz varlıklarından uzaklaşıyorlar. Sebepsiz hiçbir şey olmaz. Ne yapıyorsak, ne buluyorsak bunlar hep kendi arayıp bulduğumuz şeylerdir. Arayan Mevlâ'sını da bulur, Leylâ'sını da bulur. Sonunda herkes, kendim ettim, kendim buldum, kime ne diyecektir. Adına dünya denilen şu misafirhanede öyle temiz, öyle güzel, öyle efendice yaşayalım ki, dönüş saati geldiğinde, "Sen Ondan razı, O senden razı olarak gir cennetime" hitabına muhatap olabilelim. Mümkün mü? Mümkün ya. Neden olmasın. Allah'tan gayrı ne varsa onu terkettiğimiz zaman bütün kapılar açılacak, bütün olmazlar olur hale gelecektir.

Dünya rahat edilecek, eğlenip göbek atılacak bir yer değildir. Dünya hayatında dört dörtlük bir şey olmaz. Bir gözün güldüğü zaman bir gözün ağlar. Hangi kapıyı çalsan bir buruk acıyla karşılaşsın. Tam istirahat, tam mutluluk diye bir şey yoktur. Her şeyin dört başı mamur olmasını bekleyen, buyursun beklesin ölünceye kadar. Sonunda o da avucunu yalar. Ancak hâl'e razı olanlar dökülen süte ağlamayanlar, "olan olması gerekendi" diyebilenler huzuru ve mutluluğu tadabilirler. Hâl'e rıza göstermek kolay iş değildir. Çetinlerin çetimidir. Ama başka çare de yoktur.

Güzel âşık cevrimizi çekemezsin demedim mi

Bu bir rıza lokmasıdır yiyemezsin demedim mi

Her olayın dili insana bir hikmeti söyler. İnsan ya bir gönül sahibi olmalı veya bir gönül sahibi olanın gönlüne girmelidir.

Allah'ın nuru bütün mahlûkata tecelli eder. Yunus, **“Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır”** der. Ârif insanlar, her varlığa, her zerreye saygı ile, edep ve incelikle bakarlar. Bütün mahlûkatın bir yaratılış sebebi vardır. Âlemde boş, sebepsiz, anlamsız hiçbir şey yoktur. Maslvaya takılmak, Allah'tan başka fail görmektir. Zâhirde ve bâtında, iki türlü temizlik vardır. Bâtın temizliği gözün abes bir şey görmemesidir. İnsanların her biri birer mânâ ile bu âlem sahnesine gönderilmişlerdir. Hz. Ebu Bekir **“Hiçbir şey görmedim ki onda Allah'ı görmeyeyim”** der. Hikmet müminin kaybidir. İki türlü sükût vardır. Biri dilin diğeri kalbin sükûtudur. Dilin sükûtu, malayâniden, boş ve faydasız sözlerden uzaklaşmaktır. Kalbin sükûtu ise, dünya endişe ve takıntılarını bırakmaktır. Önemli olan ikisini birden başarı ile uygulayabilmektir.

Herkes cemâli görür, fakat irfan sahibi dâim cemâl içindedir. Yaşamak san'atı çok incedir. Günün en küçük olayları bile bizi etkiler. Bütün sözlerimiz, davranışlarımız, düşüncelerimiz daima hayra, iyiliğe, güzelliğe yönelik olmalıdır. Dostlarla iyi geçinmeli, düşmanları idare etmelidir. Herkese aklının yettiği mertebeden seslenmelidir. Âlimin uykusu, cahilin ibadetinden daha makbuldür. Tefekkür, kendi yokluğunu ve her zamanda, her mekânda hüküm süren ilâhi saltanatı görmek ve o azametın sonsuzluğunu ve hikmetini idrâk etmektir; kuvvet ve kudretin hep O'nun olduğunu düşünmektir.

İnsanın himmetinin büyüklüğü almakta değil vermektedir. Sözlerimiz ve davranışlarımız iç dünyamızın yansımasıdır. Bal küpünden bal sızar, yağ küpünden yağ sızar. İçi sirke ile dolu küpten ne sızması beklenebilir. Ömür boyu nefsinin kölesi olmuş, kendi öz yurdunu hiç ziyaret etmemiş, ibadetten uzak bir

insanın, içkinin, seksin, uyuşturucunun pençesine düşmesi niye yadırganıyor. Bir söz var, tabiat boşluktan hoşlanmaz derler. Sizin boş bıraktığınız, ilgilenmediğiniz insan gönülleri bir gün bakarsınız ki, pislikle dolmuş. Uzun yıllar önceydi. Bir gün İstanbul'da bir gazeteci arkadaşımınla sohbet ediyorduk. Hatırını sordum. Ne var ne yok dedim. Güldü. Sabri Bey dedi, hanımla beraber kuru temizleme yapıyoruz. Şaşırdım. Yeni dükkân mı açtınız haberim yok. Yine güldü, efendim dedi, çocuk okuldan gelince ona o gün çevreden bulaşan yanlış fikirleri, yanlış sözleri, hoş olmayan davranışları ve tespitleri önce çeşitli sorular sorarak, incitmeden, ürkütmeden, tatlılıkla sorup öğreniyor, sonra yine aynı yumuşak üslûpla doğrusunu anlatıyoruz; ikna ederek, saygı göstererek, İslâmî bir incelikle... Efendim, ben akşam yorgun geliyorum, işim ağır, başımdan aşkın. Bir de çocuklarla uğraşamam, dersiniz size söyleyecek bir sözüm kalıyor. Değerli arkadaşım bir gün bunun faturasını ağır bir şekilde ödetirler adama. Eyvah! dersiniz, yanlış davranmışım dersiniz, keşke şöyle yapsaydım dersiniz ama iş işten geçmiş, atı alan Üsküdar'ı aşmıştır. Son pişmanlık fayda vermez. Unutmayın tabiat boşluktan hoşlanmaz. Değişme ağır ağır olunca kimsenin gözüne batmıyor. Çürüyüş yavaş yavaş olunca kimse endişe duymuyor. Sonra bir gün gazetelerde okuyor, Allah Allah diyoruz, nasıl oldu böyle. Aslında iyi aile çocuğu idi. Neden şaşıyoruz. Canımızdan çok sevdiğimiz evladımızın o melekler kadar masum, tertemiz gönlü, her gün yeni zehirlerle dolarken aklımız neredeydi. Yorgunluk, sıkıntı bahaneleriyle hep seyirci kalmadık mı bu olaya. Oysa önemli olan ilk adımdı. Bir şey iyi başlarsa zamanla daha iyiye, kötü başlarsa daha kötüye gidiyordu. Her şey sonunda kendinin son gücüne varıyordu.

Büyük günahların yolu küçük günahlardan geçer. Her büyük günahın öncesinde küçük günahlar vardır. Adam öldürmenin başlangıcı dedikodu, münakaşa olduğu gibi fuhşa giden yol da önce bir bakışla başlar. Önemli olan ilk adımdır. İnsan ahiretteki evini ölmeden önce dünyada yapar. İnsanların en hayırlısı, insanlara en fazla yararı dokunandır. Bu dünyada aldıklarımız değil verdiklerimiz bizi daha çok zengin eder. Kur'an-ı Kerim'de, **“Kim zerre kadar hayır yaparsa onu görür. Kim zerre kadar kötülük yaparsa onu görür”** buyruluyor. İyilik yaparken, büyük küçük diye ayırım yapılmaz. Yerine göre yapılan minicik bir iyilik bazen bir insanın hayatının seyrini değiştirir, onun yaşamına ömür boyu renk ve ışık katar. Bir gün İmam Gazâli çalışırken hokkadan çıkardığı kaleminin ucuna bir sinek konar ve mürekepten içmeye başlar. Hazret, sinek uçuncaya kadar hareketsiz kalır. Önemli olan Allah rızası için vermek, Allah rızası için hareket etmektir. Kur'an-ı Kerim'de **“Allah'ın sana yaptığı iyilik gibi sen de iyilik yap”** emri vardır. Hayata anlam kazandıran en güzel iş iyilik yapmaktır. İyilik öyle bir ağaç ki, çiçekleri sonsuza kadar açar.

Bu dünyadan göçerken götüreceğimiz tek servet iyilikten başka ne olabilir? Arının yaptığı bal elinden alınıyor diye küsmüyor arı. Yeniden, yeni baştan üretiyor. İyilik Allah rızası için olmalı, karşılığında hiçbir şey beklenmemelidir. Biri teşekkür etmedi, biri nankörlük etti diye iyilikten vazgeçmek çok yanlıştır. O iyilik değil bir nevi ticaret oluyor. Hiçbir şey beklemeden vermek... Vermek... Hep vermek... Yerine göre mânen, yerine göre maddeten, Allah rızası için vermek... İşte insanı huzura ve mutluluğa götüren yol...

Tevâzu

Resûlullah Efendimiz bir hadis-i şerifte **“Size, Allah’ın kullarının en kötüsünün kimler olduğunu bildireyim mi? Kibirli ve katı yürekli olanlardır.”** buyuruyor. Tevâzu, kibrin zıddıdır, alçak gönüllü olma halidir. İyiye, doğruya ve güzele saygılı olmak, Hak’ka boyun eğmek, kibirden uzak olmak, bütün mahlûkata karşı edeple hareket etmek, güleryüz göstermek, ince, zarif ve nazik olmak tevâzunun bazı tezâhür şekilleridir.

Tevâzu, Peygamberlerin, velilerin, ilim ve adalet sahiplerinin, Allah’ı tanıyanların, Allah dostlarının ilk görülen vasıflarındandır. Şuara suresinin 215. âyetinde, Peygamberimize **“Sana tâbi olan müminlere kanadını indir, tevâzu göster”** buyruluyor. Peygamberimiz, çarşıya pazara giderek, evinin ihtiyacını bizzat temin eder; fakirlerle, kölelerle birlikte sofraya oturur; fakirlerin hâl ve hatırlarını sorar, gittiği yerde en müsait köşeye oturur, kendisine hürmeten ayağa kalkanlara engel olur, bu suretle İslâmî tevâzuyu fiilen göstermiş ve yaşamış olurdu. Kendisini aşırı methedenlere karşı, **“Ey insanlar, Allah’tan sakınınız,**

şeytana uymayınız. Ben sadece Abdullah'ın oğlu Muhammed'im. Allah'ın kuluyum. Yüce Allah beni Peygamberlikle şereflendirdi. Bana bundan fazlasıyla tâzim göstermenizi istemem." buyurmuştur.

Bir gün, Peygamberimizin yanına bir ziyaretçi gelir. Konuşurlar. Biraz sonra gelen zat titremeye başlar. Resûlullah Efendimiz ona hitaben, "Rahat ol. Ben bir hükümdar değilim, ben ancak güneşte kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum" buyurur. Bir gün, hurma dalından bir asa edinip, hutbede, onunla işaretler yapması üzerine, "Ya Muhammed, bu sana bağlanmış adamların başlarını kırmak için midir?" diye vahyedilince, Peygamberimiz, onu hemen yere bıraktı.

Bir gün bir adam Peygamberimize "Allah'ın ve Senin dilediğiniz olur" demişti. Resûlullah Efendimiz üzüldü ve "Sen Allah'a şerik koştun. Yalnız Allah'ın dilediği olur de" buyurdu.

Zaferler kazanıldığında, O'nun ilk işi yüce Allah'ın huzurunda secdeyi şükârâna kapanmak olurdu.

Bir gün Peygamberimiz abdest alıyordu. Bazı sahabilerin kullandığı suyu almak istediklerini gördü ve sebebini sordu. Efendimiz, siz abdest alınca o şifalı su oldu. Sevgimiz ve saygımız o kadar çok ki, kullandığınız suyu toplamak istiyoruz, deyince hemen şöyle buyurdular:

"İçinizden bir kimse Allah'ı ve Peygamberi sevmek zevkini tatmak istiyorsa, doğru sözlü, doğru özlü olsun Kendisine emniyet edilen şeye riâyet etsin. Başkalarıyla bir arada yaşadığı zaman da, komşuluk haklarını gözet sin. Ey Âdemoğulları, tevâzu gösteriniz. Biliniz ki, tevâzu göstermeniz hakkında bana vah-

yolundu. Birbirinizin hukukuna tecavüz etmeyiniz. Birbirinize karşı övünmeyiniz. Mal ve mevki sahibi olanlar, olmayanlara gururlanmasınlar. Soy sop cihetinden veya başka cihetlerden kimse kimseye kibir ve azamet taslamasın. Ey Allah'ın kulları, birbirinizle kardeş olunuz.”

Peygamberimizin oğlu vefat ettiği gün güneş tutulmuştu. Bazı müslümanlar, bunu, güneş de Resûlullah'ın üzüntüsüne katılıyor şeklinde yorumlamak isteyince, hemen onları topladı, “Ey insanlar, güneş ve ay Allah'ın âyetlerindedir. Onlar bir kimşenin ne ölümü, ne de doğumu için tutulmazlar” buyurdu.

Allah için tevâzu gösteren kimseyi, yüce Allah yükseltir. Ne mutlu o kimseye ki, kendisini zillet ve hakarete düşürmeksizin tevâzu gösterir. Kibirli ve katı yürekli olanlar Allah'ın kullarının en kötüleridir. Bollukta ve darlıkta aynı teslimiyet, aynı edep, aynı incelik içinde bulunanlar, öfkelerini yenenler, insanların kulsurlarından, af için bahaneler bularak, geçenler ne güzel insanlardır.

Peygamberimiz şahsına karşı yapılan hiçbir kötülükten dolayı intikam almamış, şahsî bir hata üzerine asla kızmamış, hid-detlenmemiştir.

Tevâzu, edep, sabır ve şükür ile Hak'ka giden yolun kapısı açılır. Yaradan'dan ötürü yaratılmışı hoş görmek bütün Allah dostlarının ortak yönüdür. Gerçek ve olgun müminler inançlarını fiilen yaşayan insanlardır. Kalp ile dil, söz ile iş bir olmadıkça, kendimiz için istediğimizi başkaları için de istemedikçe, sahnede şov yapan bir oyuncudan ne farkımız kalır? Amellerin en üstünü iyi ve güzel ahlâktır. Peygamberimiz, güzel ahlâkın en güzel

örneğini kendi yaşantısı ile ortaya koydu. Vefatından sonra Hz. Aişe'ye Resûlullah'ın ahlâkı nasıldı diye soruldu. Aişe validemiz **“Hazret-i Muhammed'in hayatı ve ahlâkı Kur'an'dan ibaretti”** buyurdular.

Şükür, yüce Allah'a, verdiği nimetleriyle azgınlık etmemektir. Şükreden de, nankörlük eden de, kendine eder. Şükretmek, nimetin artmasına, nankörlük ise azâba sebep olur. Peygamberimiz, ne zaman sevinçli bir haber alsa hemen secde-i şükrâna kapanırdı. Kâinat insana hizmetle, insan da Allah'a ibadetle mükelleftir. Kur'an-ı Kerim'de **“insan kendisinin başı boş bırakılacağını mı sanır?” “Ben, cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım”** buyruluyor. İnsanın en önemli ve en şerefli vazifesi Yaradan'a kulluk etmek, O'na ibadet etmektir. Ubûdiyetin yüksek zevkini tatmaktır.

Göklerde ve yerde bulunan canlı, cansız, büyük, küçük her şey Allah'ı tesbih ederken, insan bundan nasıl uzak kalabilir?...

Kimsenin ne iyiliği, ne kötülüğü karşılıksız kalmaz. Kim zerre kadar hayır veya şer işlemişse, muhakkak onun karşılığını görecektir. Dünya hayatında, insana düşen vazife, yaratılışının gayesine göre hareket etmektir. Allah'tan başkasına bağlanan gönüller; fâni ve geçici zevklere bağlanmış ve aldanmış olurlar. Allah'a karşı duyulan sevginin sınırı yoktur. Allah sevgisini, Allah dostluğunu kazananlar her şeyi kazanmış olurlar. Yüce Allah insanları ilâhi sevgisiyle kuşatmıştır. Kullarının günahlarından tövbe etmeleri kadar, Allah'ı hoşnut eden bir amel yoktur. Allah, kullarının tövbesini kabul için, her imkânı bahşetmiş, icâbet kapısını daima açık tutmuştur.

Allah'ı kullarına sevdiniz ki, Allah da sizi sevsin. Allah bütün işlerde yumuşaklığı ve yumuşak muameleyi sever. İşlediği günahlar üzerine nedâmet duyan bir kulun, daha tövbe ve istiğfar etmeden, Allah tarafından af olunacağı bildirilmiştir. Allah'ın en çok sevdiği kimse, Allah'ın yarattıklarına en çok yararlı olandır. Allah, darda kalanların imdadına yetişenleri sever.

İyiye, güzele giden yollar tevâzu ile başlar. Tevâzu sahibi olmayan kibirli bir insanın, ne derse desin, ne yaparsa yapsın, mânâ yolunda ilerleyeceğine inanmıyorum. Hayatta gördüğüm, şahit olduğum örnekler, tevâzu olmadan mânâ yolunda yürümeceğini bana gösterdi. Mevlânâ, **“Sana rahmet suyu lâzımsa, yer gibi mütevâzı ol. Sonra, o rahmet şarabını içip mest ol.”** der. Bir mânevî mecliste en çok istifade eden, orada en çok tevâzu ve mahviyet gösterendir. Çünkü, rahmet-i ilâhi daima fakir-ül meşreb, mütevâzı kimselerin gönlüne nüzûl eder. Görmüyor muyuz ki, yağmur suları bile daima çukurlar ve ovalarda toplanıyor, derelerde akıyor. Allah'ın fazl-u keremi ancak kalbi münkesir, gönlü mahzun olanlara nasip olur. Çünkü Hak nezdinde mübarek sıfat mahviyyet ve tevâzudur.

Cenâb-ı Hak, hidayet ve inayete mazhar olan kullarını Kur'an-ı Kerim'de **“Yeryüzünde mütevâzı olarak, ağır ağır yürürler”** diye vafediyor.

Mevlânâ **“Köle gibi mütevâzı ol da, at gibi yerde yürü. Omuzlarda yürüyen tabut gibi yükselmeye kalkışma”** der. Mütekebbir ve mağrur kimselerin bu hallerinin kendilerini mânen ölüme mahkûm ettiğini, Mevlânâ ne güzel anlatıyor. Tevâzu, kendinden aşağıda olanları küçük görmemek ve akranları arasında büyükmemek, herkesle görüşebilmektir. Tevâzu göstereni Allah yüceltir. Kibirlenenler, gururla burnu havada olanlar,

herkese tepeden bakanlar, firavun taslakları er veya geç helâk olmaya mahkûmdurlar.

İslâm edebinde kibirli insanlara tevâzu gösterilmez. Bu çok ince bir noktadır. Aman dikkatli olalım. Ayağımız kaymasın. Madem ki edep her hususta haddini bilmektir. Haddini bilmeyen çağdaş Nemrut'lara, Firavun'lara tevâzu nasıl gösterilir? O zaman insan zillete düşmez mi?

Tevâzu gösteren insanların gözlerine, Allah doğru görmek hassasını ihsan eder. O zaman insan zarlardan, vehimlerden kurtulur, gerçeği olduğu gibi görür. **“Allah'ım bize eşyanın hakikatini olduğu gibi göster”** hadis-i şerifinin sırrına mazhar olur.

Ahmaklar karşısında tevâzu, mânevî sultanların huzurunda tekebbür edenler gafillerdir. Bayağı kimseler karşısında, onların nemrutluğunu, firavunluğunu yüzlerine vururcasına vakar, asalet, kayıtsızlık içinde olanlar ne güzel insanlardır. Allah dostlarının yanında lâubâli hareket etmek, saygısızlık yapmaktır. Tefeyyüze sed çeker.

Tevâzu, nefsi, Cenab-ı Hak'ka karşı ubudiyet, halka karşı insaf makamında bulundurmaktır. Kişi Rabbini bilip, mânen yükseldikçe, tevâzuu artar. Tevâzudan nasibini almayanlar Rabbinin azamet ve kibriyasını idrâk edemeyenlerdir. Tevâzu, bir ziyettir. Taç'tır. Kulu yükseltir. Tevâzu ilerledikçe, kin, haset, fesat gider. Böyle olan kimseleri Allah da sever, kullar da...

Resûlullah Efendimiz, insanların en mütevâzı olanı idi. Herkese sevgi gösterir, herkesin hatırını hoş tutardı. Sohbetlerinde en önde fakirler, zaifler, ashab-ı suffa bulunurdu. En uzak yer-

lerdeki hasta ziyaretlerine gider, hayır duada bulunurdu. Davete icabet eder, bu zengin, bu fakir diye ayırım yapmazdı. Gelen misafirlerine bizzat hizmet eder, altındaki minderi ikram eder, minder yoksa cübbesini yere serip üzerine oturturdu. Davet edildiğinde bir kuru üzüm dahi ikram edilse neşeyle karşılar, sanki kâinatın en güzel sofrasında imiş gibi hareket ederdi. Bazen gerektiğinde ev hizmetleri de yapar, bundan memnuniyet duyardı. Daima çevresine mütevâzı olmalarını, nankörlük ve azgınlıktan uzak kalmalarını önerirdi.

Herkes kibirli insanlardan nefret der. Kibir öylesine pis ve iğrenç bir hastalıktır ki, yeryüzünde bütün zamanlarda ve bütün mekânlarda insanlar ondan tiksinti duymuştur. Onu bazı insanlara sevimli ve güzel gösteren nefis ve şeytandan başka ne olabilir? Kibir, çirkin bir tabiattır. Hele dilencilerin kibri çirkinin de çirkinidir. Herhalde cehennemde ön safta gelenler mütekebbir, mağrur, en büyük benim diyen insanlar olacaktır. Kibirli insanların dostu da olmaz. Onlar hayatları boyunca ne severler, ne sevilirler. Çünkü kendileriyle öylesine doludurlar ki... Günün adamı değil, hakikatin adamı olmaya çalışmalıdır. Gün değişir ama hakikat değişmez.

İnsanın mânen derecesi yükseldikçe, her an kendini huzurda bilme bilincine yaklaştıkça, kendi ayıplarının gözünde büyümesi gerekir. Çok insan bir hayırlı amel işlese, kemâle erdiğini ve huzura yaklaştığını iddia eder. İlim arttıkça tevâzu artar. Böylece nefislerine galebe çalarlar. Üç beş kitap okudum, bir iki sohbet dinledim diye kendilerini bir şey sananların kalplerini bir duman ve zulmet kaplar. Kişinin cehli arttıkça kibri de artar. Bu konuda Abdülkadir Geylâni Hazretleri şöyle buyuruyor:

“Ben Allah’a gece kaim, gündüz sâim olmakla ve ilim tedris etmekle vasıl olmadım. Allah’a vasıl olmamın sebebi kerem sahibi olmam, mütevâzı bulunmam ve sadrımın selim olmasıdır.”

Tevâzu ile insan, kemâl yolunda yürümenin ilk adımını atmış olur. O adımı atmadan, atamadan yapılan bütün çalışmalar kum üzerine bina inşa etmeye benzer. Bu hususu lütfen unutmayalım.

Bilmem diyen öğrenir, bilirim diyene ne verilir. Tevbe Suresinin 119. Âyetinde **“Allah’a yaklaşmaya vesile arayın”** buyruyor. O halde ne bekliyoruz...

İnsan Bu Meçhul I

Japon dilinde, küçük, basit, önemsiz, sıradan, alelâde, lâlet-tayin gibi kelimeler kullanılmıyor. Çünkü onlara göre her şey önemli, hem de son derece önemli. Sanırım işin aslı da öyle, önümüzdeki iş neyse, onu hor görmeden, gücümüzün, imkânlarımızın oranında en güzel yapmaya çalışmak; ilerlemenin, tekâmülün ilk şartı değil midir? Ve biz millet olarak da, fert olarak da bundan ne kadar kaybediyoruz. Aklımız hep büyük işlerde, köy kahvelerinden tutun da, ta nerelere kadar her gün hükûmet kurulur, hükûmet devrilir. Kime sorsanız, ben başbakan olsam şöyle yapardım, böyle yapardım hikâyeleri. İyi güzel de sen kendi hayatına bir renk, bir ışık, bir anlam getirebildin mi? Sen kendi ailen, kendi işyerin için bir huzur, neş'e, mutluluk kaynağı olabildin mi? Hangi yönünle örneksin? Nemrut da kendini ilâh gibi görüyordu ama küçük görülen, önemsiz görülen bir sivrisinek ona yetti, ona aczini öğretti. Kesinlikle söylüyorum, pek az istisna dışında bu düşünce bizde yok. Vaktiyle bir kitap bastıracaktım. Ankara'nın o tarihlerde ikinci gelen bir matbaa-

sına gittim. Şöyle şöyle bir kitap bastırmak istiyorum; yalnız bir noktayı belirtmekte yarar var. Lütfen fiyatı ona göre isteyin. Ben titiz bir insanım, tek harf hatası bile beni çok üzer. Matbaacı doğruldu. İmkânsız efendim dedi. Hatasız kitap basılmaz. Hatalar olur. Kitabın sonuna bir doğru-yanlış bölümü koyar, düzeltmeleri orada yaparız dedi. Kendisine biraz evvel Tarhan Kitabevi'nde olduğumu, orada Shakespeare'in bütün çalışmalarının yer aldığı bir kitabı incelediğimi, çok ince puntolarla yazılmasına rağmen dev bir kitap olduğunu, kitabın başında, tek harf hatası bulana büyük bir para ödeneceğinin yazıldığını söyledim. Dinlemedi bile. Onlar sahaya çıkmadan mağlubiyeti kabul ediyordu. İşte bu zihniyette, bu kafa yapısında bir adamda önce şahsiyet kavramı, kendine saygı kavramı teşekkür etmemiş demektir. Ne demek onlar yapar, biz yapamayız demek? Bizim bir noksanlığımız mı var?

Bu tip insanlar aslında yetişmemiş, olgunlaşmamış, tekâmül-den nasibini almamış zavallılardır. Onlar eşek gelmiş, eşek gidecek yaratıklardır. "İki günü birbirine eşit olan ziyandadır" hadisini kendisine ilke edinen gerçek mü'minlerin böyle düşünmesine imkân var mıdır?

Küçüktür, basittir, önemsizdir diye yola çıkan insanlar hiçbir zaman iyiye, doğruya, güzele ulaşamazlar, en büyük ağacın başlangıcı bir minicik tohumdur. Bir mih bir nal kurtarır, bir nal koca bir atı... Sibiry'a'da sürgünde iken uyuz bir köpekle, kanadı kırılmış bir kartal Dostoyevski'nin en yakın dostlarıydı. Karanlıkta kalan insan, titrek bir mum ışığı arar. Bir şey bulunmadığında ya da az bulunduğu, kıymeti daha çok anlaşılır. Yokluğunda bir dilim kuru ekmek, bir bardak su kâinat çapında önem kazanır. 1898 yılında doktor William Gogas mecbur kalın-

ca, bir kavanoz dolusu ateş böceğinin ışığından yararlanarak bir askeri ameliyat etmişti. Ödev, içinde bulunduğumuz anın bizden istediği şeydir. Ne kadar güçsüz de olsak yine de yapabileceğimiz bir iyilik mutlaka vardır. Bir iş özenle, itina ile, saygı ve aşk ile yapılırsa, dağ başında bile olsa, insanlar o kimseyi arar bulurlar. Böyle yapılan iş ile insanlar değer kazanırlar. Kendi gözlerinde büyürler. Hayatta en acı olay, işini baştan savma yaparak, kendi gözünde küçülen insanın hâlidir.

İnsanlar, küçük, basit şey yoktur, her şey önemlidir, kavramına ulaşmadıkça asla huzuru, mutluluğu, manevî güzelliği bulamazlar. Nice büyük, dağ gibi servetler, küçük israflarla eriyiverir. Ufacık bir alev bir ormanı yok edebilir. Bir tek sivrisinek bir insana geceyi zehir etmeye yeter. Kaleyi fethetmek için, küçük bir menfez yeter. Yumuşak bir ses tonu, sıcak bir bakış, bazen bir insanı hidayete götürebilir. Kaba bir hareketin, saygısızca bir davranışın bir insanın kalbini kilitlediği çok görülmüştür. Sonu bazen çok acı sonuçlar doğuracak bir kavgayı, çoğu zaman bir küçük söz başlatır. Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kimse cennete giremez. Bazen en büyük öfkeyi, dostça bir gülümseyiş söndürür. Kalbin kilidinin açılış ve kapanışı öyle minicik sebeplerle olur ki... Öylesine hassas ki insan kalbi. Bir tek kırıcı bir söz, gün gelmiş nice insanları mahva götürmüştür. Kâinatın Efendisi ne güzel buyuruyor, **“Ya hayır söyle, yahut sus...”** Bir tek bu hadisi bile günlük hayatlarında uygulayanlar için ne büyük manevî fetihler vardır. Bir küçük ihmal, bir aceleci davranış insana nice fırsatları kaçırabilir, nice başarılarla engel olabilir. Kaybımız ve kazancımız hep küçük şeyler yüzünden oluyor. Sevap ve günahı eşit olan insanın yapacağı bir iyilik, bu eşitliği bozar. Resûlullah Efendimiz, **“Elinde bir hurma fidanı varsa, kıyamet kopuyor da olsa onu hemen dik”** buyuruyor. Ruhta

denge öyle hassas bir terazi ile kurulmuş ki, bir olumsuz tavır, bir saygısız davranış, öfke ile söylenmiş bir söz, alaycı bir bakış, bu dengeyi aniden bozabilir. İşlerin hayırlısı vasat olanıdır. Her şeyin ifrâtı zararlıdır. Her şey ince bir hesap üstüne kuruludur. Huzur içte sağlanan dengenin meyvesidir. Bir gram atom, parçalandığı zaman, üç bin ton kömürün yanması sırasında verdiği enerjiyi verir. Bir küçük fidan, yumuşak kökleriyle toprağı, bazen kayayı deler geçer.

Tarihe baktığımızda görüyoruz ki, Allah, gurura, kibire kapılanlara, nefsinin firavunu olanlara, derslerini en küçük ve en acizlerle veriyor. Kâbe'yi yıkmak için gelenlere, Ebrehe ordusuna, Ebabil kuşları küçük gagalarıyla kızgın taşları nasıl fırlatmışlardı... Sevr mağarasının önü, örümcek ağlarıyla nasıl da sarılıvermişti. Bazen bir dikkatli, hayret dolu, hayranlık dolu bakış, aniden insan fitratını harekete geçirir. Bir bakış, bir ses tonu, bir zarif hareketle düğüm çözülür. İçimizde uyuklayan ve uyanmak için bir temas, bir ses, belki bir kelime bekleyen nice gerçekler vardır. Bunların yanında kafa ile öğrendiğimiz, hafıza yardımı ile saklamaya çalıştığımız bilgiler ne kadar sönük kalır. Varolan, yaratılan her zerre, kendi hâl dili ile konuşur. İnsanda göreceğ göz, işitecek kulak, hissedecek kalp varsa, her zerre, bizi Hak'ka götürecek bir melek gibidir. Görene... Köre ne... Bizi Hak'ka götürecek yolculukta tek bir adım atmak ne kadar önemlidir. Tren raya girince yol alması çok kolaydır. Bir adım, iyiye, güzele, doğruya doğru atılacak bir adım, hayatımıza renk getirecek, ışık getirecek muhteşem bir yolculuğun başlangıcı olabilir. Bazen bir insan kalbine aşılana nezh, temiz, asil duygular, bir milleti kurtarabilir. İnsan isterse herkesten, her olaydan birçok şey öğrenebilir.

Lokman Hekime sormuşlar; “Hikmeti kimden öğrendin?” “Körlerden öğrendim” demiş; “onlar, bir yeri değnekleriyle iyice yoklayıp, kesin kanaat getirmeden bir adım bile atmıyorlar” demiş. İnsanlara idrakleri dışında bir şey göstermeye çalışmak zor değil, imkânsızdır. Uykuda olan birden uyandırılmaz. Söz; yaraları sardığı, şifa verdiği kadar insanı yaralayabilir de... Bazen hiç kapanmayacak yaralar da açabilir. Çok dikkatli olmak gerekir. Medeniyete, gelişmeye, ilerlemeye giden yolun kapısı dikkatle açılır. Deha dikkattedir.

İnsan kalbi ancak iyilikle, incelikle, edeple, saygı ile fethedilebilir. İstiraplarımızın, kederlerimizin, acılarımızın kökü varlığımızın hikmetini bilmeyişimizde saklıdır. İnsanlar, dağların zirvelerini, denizlerin dalgalarını, büyük ırmakları ve engin okyanusları görmek için seyahat ediyorlar. Ama ne yazık ki, pek çoğu, en büyük mucize olan kendi varlıklarını göremeden bu dünyadan geçiyorlar. Adam aya çıkıyor, tepesine bayrağını dikeyiyor ama dönüp evine geldiğinde kendi karısı ile, çocukları ile diyalog kuramıyor. Ne yazık... İnsan ne kendini tanıyor, ne başka insanları. Aleksis Carel, “*insan bu meçhul*” diyordu. Bir hukukçu olarak otuz yedi yıllık meslek hayatımda dikkat ettim, ihtilâfların asıl sebebi, insan denilen varlığın bilinmeyişinde gizli. İnsan nedir? İnsanı insan eden nedir? Bilinmiyor, ya da herkesin kendine göre bir insan anlayışı, insan ideali, insan görüşü var. İyice dikkat edilirse, bu biraz da insanın bilinmeyişinden kaynaklanmıyor mu? Nasıl bir metre yüz santim ise, bir kilogram bin gram ise, bana göre, sana göre insan olur mu? Ve peşin hükümlerimiz, önyargılarımız devam ettiği sürece, insanı nasıl tanıyabilir, nasıl anlayabiliriz? Bir şeyler bildiğimizi sanıp, ben onu anlamam, bunu anlamam diye firavunluk tasladığımız sürece, adına insan dediğimiz o büyük düğümü nasıl çöze-

ceğiz? Nasıl karanlıklara ışık tutacağız? Yeni bilgilere, yeni kavrayışlara kapalı olan kimseler, kendi tekâmüllerini, kendileri engellemiş olmuyorlar mı? Önyargıların dar çemberinden kurtulamayan insanlar nasıl gelişecekler? Her gün biraz daha iyiye, güzele, doğruya nasıl gidecekler?

İnsan için en yüce amaçlardan biri olan gerçeği aramak, önyargılardan kurtulmadan nasıl mümkün olur? Her olay, arkasında bir dünya gizler. Dünü bilmeyen, bugünü anlayamaz. Bugünü anlamayan, yarına yönelemez. Bugün, isterse, dünden çok şey öğrenebilir. Geleceğe adım atabilmek için düne tutunmak lâzım. Ağaç da öyle yapıyor, toprağa tutunuyor, gökyüzüne uzanıyor. Her geçen dakika, daha sonraki dakikaya yeni bir şeyler öğretir. T.S. Eliot ne güzel söylüyor: **“Tarih bilinci, sadece geçmişin geçmişliğini bilmek değil, onun hâlde de varolduğunu anlamak demektir.”** Bilimin de, güzel san’atların da temelinde yatan dikkat hâlidir. Bilginlerin, kâşiflerin özelliklerini inceleyin, ilk önce onların yoğun bir dikkate sahip olduklarını anlayacaksınız. Görülen şey üzerinde daha derine inip, sonuç çıkarmak her babayiğidin kârı değildir. En büyük başarılar az fakat devamlı çalışmalarla gelir. Çok, azların sabırlı bir toplamıdır. Her şey küçük başlangıçlarla olur. Allah katında en sevimli iş, az da olsa, devamlı yapılanıdır. İnce ince yağan yağmur, toprağın derinliklerine kadar işler. Taşı delen, suyun kuvvetinden çok, damlaların sürekliliğidir. Devam eden şey güzeldir. Bakmayı öğrenmeliyiz önce. Bakışlarımız bir röntgen ışını gibi derinlere sızmalı, perdeyi aralamalı. Küçük bir şer içinde çok şerler gizlendiği gibi, küçük bir hayır da, çok hayırları gizler. Bir adamı iyilik yaparken görüyorsan, bil ki, yaptığı iyiliğin benzerleri de o adamda mevcuttur. Eğer bir kötülük işlerken görü-

yorsan, o adamın, benzer kötülükleri de işlediğini bilmelisin. Her şey zincirleme birbiriyle ilgilidir. Biri diğerine tohum oluyor, sonra, o tohumlar meyvelerini veriyorlar. Etkiler aralıksız birbirine ekleniyor.

Kaleyi fethetmek için küçük bir menfez yeter. Yerine göre bir ağız kokusu insanları kaçıtır. Küçük bir çıkar duygusu, küçük bir hesap gelir, hayatın asıl amacı önünde durur, bakışları kör, kulakları sağır eder. Bir tek masum tebessüm yerine göre bir kalbi fethetmeye yeter. Önemli olan, her şeyin değerini, zamanını tayin edebilmede. Huzur, mutluluk ve güzellik içte sağlanan denge sonunda ortaya çıkar. İşte o zaman insan önce devesini bağlar, sonra Allah'a güvenir. Mârifet iş işten geçtikten sonra tedbir almakta değildir. Önceden sezip, görüp, hissedip duruma hâkim olabilmektedir. Başa gelenler, hayat dersinin bir özel çeşididir. Büyük yanlışlar, yanlış anlamakla doğar. Hazmolunamayan ilim, telkin olunmamalıdır. Benzer durumlar bazen yanıltıcı olabilir. Bir derdin ilâcı, başka bir hastalık için zehir olabilir. İnsan bazen tehlikeden kaçıyorum derken, tam ortasına düşebilir. Geç alınan tedbir neye yarar ki... Çareler, ok yaydan fırlamadan önce alınmalıdır. Göz yummak veya kaçmakla acı sonuçtan kurtulamayız. Gerçeğin sesini er veya geç duyarız. Vazife, içinde bulunduğumuz anın bizden istediği şeydir. **"Her şeyin bedeli vardır"** gerçeğini unutanlar, bir gün acı acı hatırlamaya mecbur kalırlar. Kendilerini yıldızlı formüllerle aldatanlar, sahte kahramanların peşinden koşanlar isteseler de, istemeseler de bir gün gerçeğin kayasına başlarını çarpmak zorunda kalırlar. İyi veya kötü, atılan her tohum bir gün meyvesini verir.

Şiddetin, küfrün, alay etmenin, hor ve hakir görmenin, saygısızlığın, edepsizliğin, şükürsüzlüğün egemen olduğu bir kalpte

ilâhi ışık nasıl yanabilir? Yumuşaklık, nezâket, hangi şeyde bulunursa, mutlaka onu süsler. Hangi şeyden de çekilip alınırsa, onu ayıplı ve kusurlu kılar. Kendini beğenmiş, gururlu, kibirli insanlar mutluluklarını başkalarının acıları üstüne kurarlar. Bütün büyük yanlışlıkların altında gurur yatar...

İnsanları yanlışlarından vazgeçirmek için, onlara daha iyi bir şey göstermek, daha renkli, daha ışıklı bir yol açmak lâzımdır. Hayat sonsuz güzelliklerle dolu ve bizler ne yazık ki hiçbir şeyin farkına varmadan yaşıyoruz.

“Ben sanırdım halk içinde hiç bana yâr kalmamış...”

Ben beni terkeyledim, gördüm ki ağyâr kalmamış...”

Bir gece uyumasak; herkes uyuduktan, el ayak çekildikten sonra başımızı kaldırıp gökyüzüne baksak... Aya baksak... Samanyolu'na baksak... Yıldızlara baksak... Hayretle, aşkla, ürpererek baksak ve sonra oturup sessizce ağlasak... Ne yazık ki çağın çılgın temposu, patırtı gürültüsü, maddeyi, malı mülkü, parayı pulu, mevki, makam ve rütbeyi put yapan felsefesi karşısında insanoğlu ne doğan güneşin farkında, ne batan ayın... Ne de, her an, her yerde kendine yardım eden elin. Bir koşuşturmadır gidiyor. Ölüm geliyor ve oyun yarıda kalıyor. Perde iniyor. Hepsi bu... İnsanlar niçin yaratıldıklarını, niçin dünyaya geldiklerini, yaşamalarının amacının ne olduğunu, nasıl yaşamaları gerektiğini bilselerdi, böyle oyuncularla vakit geçirirler miydi? Bu kadar mutsuz, huzursuz, bu kadar sıkıntılı olurlar mıydı? Oturur oturmaz eli sigarasına gidiyor adamın. İçki, uyuşturucu çığ gibi yayılıyor günümüzde. Neden? Yunus, ***“Bunca varlık var iken gitmez gönül darlığı”*** der. Maddeye esir olan, köle olan insan kurtuluşunu da yine maddede arıyor. Tıpkı

susayınca tuz yalayan bir insan gibi. Evet, acı ama gerçek bu... Oysa nur, Allah'ın cemâline âşık ve bütün mâsivâdan yüz çevirenler içindir. Kul, kendindeki gizli ayıpları birer birer bulup temizlemelidir, arıtmalıdır, içini güzelliklerle doldurmalıdır ki, gayb âlemini görebilsin. Hak kapalı değildir. Açıktır, aşikârdır.

Perdeli olan insandır. Akli gönlü maddede, zevkte, eğlenmede, günahta olan bir insan yüzlerce yıl yaşasa da, mânâ yolunda bir adım atamaz. Nefs bataklığında saplanıp kalmış bir insan nasıl tekâmül edebilir? Kendine yardım etmeyene Allah da yardım etmez. Hak'tan başkasından bir şey bekleyen zıyan-dadır. Bir şeyi yapar görünen âlettir. Fakat asıl yapan ustadır. Âleti görüp de ustayı unutma. Dileğini Allah'tan iste. Derdini Allah'a aç, yan ama tütme. Her an, her yerde Allah'la beraber olmaya çalış. Bu birlikteliği ibadet zamanlarıyla sınırlama. İbadet içinde de, dışında da O'nunla beraber ol. Her ne yaparsan, onu bir ibadet aşkı, şevki ve heyecanıyla yap. Hiçbir şeyi ve hiçbir kimseyi küçümseme. Kül'e zerreden gidilir. Unutma! Her yere Allah ile git. Allah'ım dilerse, bu adam bana yardım eder de. Eğer o kişi işini yapmazsa ona darılma. Çünkü ona yaptırmayan Allah'tır. Mâsivâdan Allah'a sefer eyle. Allah'la göç. Allah'a dön. Bütün güzellikler O'nda tamamlanır. Bir kimsenin hicreti, Allah'a ve Resûlüne olursa, onun gittiği yerde Allah ve Resûlullah bulunur. Eğer onun hicreti, dünya ve güzel kadına olursa, onun gideceği yer de dünya ve güzel kadın olur. Seni Hak'ka götürmeyenle pek görüşme. Sana Hak'tan bahsetmeyen, bir gün gelir, seni Hak yoldan çıkarabilir. İyi yaptığına kötü, kötü yaptığına iyi diyen insanla görüşme. Her an ayağını kaydırabilir. En büyük tehlikelerden biri, vehimli olmaktır. Kendini vehimden koru. Ne mi yapmak lâzım? Allah'a sığın, O'na

teslim ol. Sinek bile Allah'ın emri ve müsaadesi olmadan uçmaz. İnsan bir şeye tamah ettiği zaman onun kölesi olur. Elindekine kanâat edersen, hür olursun. Kanâat et ki temizlenesin. İnsanı en çok kirleten tamahtır. Aman dikkat, bir kimse Allah'ın lütufları ile Allah'a dönmezse, Allah onu imtihan zincirlerine bağlar. Hastalık, fakirlik, çeşitli sıkıntılar verir. O halde, Allah'ı unutma. Her an hamd ve şükür içinde ol. Nimete şükür, o nimetin bekâsına, nimete küfür ise, onun zevâline ve fakirliğe neden olur.

İnsan Bu Meçhul II

Allah ne verdi ise, onu tenkitsiz olarak kabul et. Allah'ın verdiği nimetleri teşekkürle karşıla. Saygı ile, edeple karşıla. Ben buna lâıyk mıyım diye düşün. Düşünme, bir şükürdür. Bir insana teşekkür edersen, Allah'a şükretmiş olursun. Vasıtaya teşekkür etmeyen, Allah'a şükretmemiş olur. Şüphesiz veren, gönderen O'dur. Ama edeben vasıtayı da unutmamak gerekir.

Başkalarının kötülüklerinin affını, Allah'tan dile. Kötülere kötü deme. Küfür ve kötülük illeti ile hasta olduklarını söyle. En büyük kerâmet Resûlullah Efendimiz'in ahlâkı ile ahlâklanmaktır. Kim ki kâhine, falcıya gider ve ona inanırsa Allah'ın Kur'an'ını inkâr etmektedir. Gâibi ancak Allah bilir. Büyücüye, falcıya, medyuma gidenler şirk içindedirler. Kendilerine sorsan; efendim ben lâf olsun, eğlence olsun diye gidiyorum derler. Kabul etmezler. Sonra da o kimselerin sözleriyle, hayatlarını zehir ederler. Kimi gizli, kimi açık şirk içindedirler, farkında olmazlar. İyiyeye, doğruya, güzel olana, gerçek olana giden yol apaçık ortada iken, billûr gibi olan pınardan kana kana içmek varken, mü-

levves, kirli sulardan içmeyi nefsin, egonun esiri olmaktan başka neyle açıklamak mümkün olur? Bir suya taş attığın vakit, su nasıl açılırsa, Allah'ın nuru bir müminin kalbine indiği vakit, onun kalbi de öyle açılır, genişler. Hoş ve lâtif bir mekân olur. Gerçek hüzün, senin her üzüntünde Allah'ı göremeyip hatırlayamamandır. Eğer her gamda Allah'ı görebilseydin, hüzün diye bir şey olmazdı. Allah'ın seni sevmesi, kalbini istilâ etmesi ve her şeyi onunla görmen, cennettir. Allah'a yakınlık, Allah'ın sana olan yakınlığındandır. Allah her şeye kâdirdir. Ârif insan, kimseden bir şey istemez. İhtiyacını kimseye bildirmez. Allah'a bile açmaktan utanır.

Kimsenin malına elini uzatma. Kimseden isteme. Hak'tan başka veren olmadığını unutup da, elini hiçbir kimseye uzatma ve isteme. Daima nefsin isteğinden kaçınmalı, onu almamalı, istemeden geleni almalıdır. Dostlarından biri senin ihtiyacın olanı ummadığın anda gönderirse, sen de kabul et. İstemeden ve beklemediğin bir anda gelen rızkı al. İhtiyacın yoksa ihtiyacı olana ver. Allah'a vasil olan insanı, her şey Allah'a çeker. Eğer Allah'tan ayrı olursak, hiçbir şey bizi Allah'a çekemez. Dünyanın geçiciliğini anlamak için ilim lâzımdır. İlim olmayınca insan hiçbir şeyin fayda ve zararını anlayamaz. İlim, sahibinin kalbini parlattır, kalpten perdeleri kaldırır. Böylece o kimse de gideceği yolu görür. İlim insanı Allah'a yaklaştırır. Yunus suresinin 62. âyetinde **“İyi bilin ki, Allah dostlarına korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir.”** buyruluyor. Allah iman edenlerin velisidir. Onları karanlıktan aydınlığa çıkarır. Allah'tan başka dost edinenlerin durumu, kendine yuva yapan örümceğin durumu gibidir. Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu? Allah bize yeter. O ne güzel vekildir. Ve insan için ulaşılabilecek en son, en güzel makam, Fecr Suresinin “27-30” âyetlerinde ne güzel gösteriliyor. **“Ey itminâ-**

na ermiş nefis dön Rabbine, sen O'ndan razı O senden razı olarak...” Unutma, en azgın düşmanın, senin içindeki nefisindir. Peygamberler, insan ruhundaki büyüklüğü, yüceliği, güzelliği gören, insanları yaratılıştaki temizliğe, asalete, öz ve tabii cevhere dâvet eden Allah'ın elçileridir. Hayat kavgası, insana çoğu zaman kendini unutturuyor. İnsanı kendinden uzaklaştırıyor ve giderek kendine yabancılaştırıyor. Bu hayat kavgasında şaşkın ve perişan düşenler, özlerinden, fitrî yaratılışlarından uzaklaşanlar çevrelerindeki güzel, çok güzel, inanılmayacak kadar güzel olan şeyleri göremez, hissedemez, idrâk edemez oluyorlar, onları algılayamaz özümleyemez oluyorlar. Bir bilseler ki, aşk kimde ise yücelik ondadır. Allah'tan başka dost edinenlerin durumu, kendine yuva yapan örümceğin durumu gibidir. Neye itibar ediyorsak, mâhiyetimiz aynıdır.

Yaşamak san'atı, insanın varoluş amaçlarını bilerek, niçin yaratıldığının, nereden gelip nereye gittiğinin farkında olarak, tekâmül kanunlarına uyarak, her gün daha iyiye, daha güzele giderek, iki gününü birbirine eşit kılmadan, temiz, asil, pırlıl pırlıl bir yaşama üslûbuna ulaşmak demektir. Sevgi, saygı ve hoşgörüyü yaşamının her anında göz önünde bulundurarak, yerdeki bir kum tanesinden, gökyüzündeki Samanyolu'na kadar bütün kâinatı kucaklamak demektir. Yaşamak san'atı, insan olduğunun bilincine varmak ve bu bilinçle yaşamını en güzel şekilde sürdürmek demektir. Büyük Yunus, yüzlerce ciltte anlatılamayan bu gerçeği bir mısradan ne güzel özetliyor:

Sevelim, sevilelim, dünya kimseye kalmaz.

Yaşamak san'atı, bütün varlığı insanıyla, hayvanıyla, bitkiyle, taşıyla, toprağıyla, deniziyle, gökyüzüyle sımsıcak kucaklamak, tek istisna olmadan onlara saygı duymak demektir.

Yunus gibi **“Yaradılanı hoşgör, Yaradan’dan ötürü”** diyebilmektir. Mevlânâ, **“Sevgiden bakır altınlaşır”** der. Yaşama sanatında usta olan insanlara bakın, vücutlarının bütün zerreleri sevgiyle dolmuştur. Sevgi bütün varlıklarını istilâ etmiştir. Sımıcak, yalansız, riyasız, menfaatsiz, ana sütü gibi duru ve temiz duygularla uzattıkları sevgi dolu elleri, karşı tarafça anlaşılma-dan hoyratça itilse, reddedilse bile onlar yine, Allah’ım sen bu insanı affet, onu iki cihanda aziz et, içini sevgiyle doldur diyecek kadar, insan sevgisiyle doludurlar.

Yaşamak san’atı, ânını yaşamak, kafasını vehimlerden, kurntularından, vesveselerden kurtararak, varoluşun çılgın güzelliğini duymak ve duyurmak demektir. Yaşamın her ânını birer inci dakikası haline getirebilmek, yaşama sevincini yüreğinin tâ derinlerinde hissederek, Geothe gibi **“Ey zaman geçme dur, öyle güzelsin ki”** diyebilmektir. Hayatı öyle dikkatli, uyanık, saygı dolu olarak yaşayabilmeli ki, sonunda Ömer Hayyam gibi

Sevginle gireceğim toprağa

Sevginle çıkacağım topraktan, diyebilmelidir.

F.H. Dağlarca bir şiirinde **“Ve bir ân yaşıyorum, bütün bir ömre bedel...”** diyor. İşte yaşamak sanatı, imkân nispetinde, o ânı bütün bir ömre teşmil edebilmek demektir. “Sevmek devam eden en güzel huyum” diyebilmektir. Büyük Yunus, sevgiyi hayatının mihrâkı yapar ve **“Sevdiğimi demez isem sevgi derdi boğar beni”** der, **“Eğer âşık isem ölmezem ayruk”** der. **“Ölenler hayvanmış, âşıklar ölmez”** der.

Yaşamak san’atı, hayatın ebedî diyalektiğini sezebilme, keşfedebilme ve bunun sonucu olarak da, çöpsüz üzüm, dikensiz

gül aramama demektir. Bütün hayat zıtlıklar üstüne kurulmuştur. Gece gündüz, hayat ölüm, varlık yokluk, neşe üzüntü, acı tatlı vs. Bunların, işin derinine, kökenine inilirse, birbirini tamamlayan unsurlar oldukları görülür. Transistörlü radyonuzu çalıştırmak için aldığınız pilin iki ucu da (+) veya (-) olsa, ne işe yarar? (+) ve (-) bir araya geldikleri zaman birbirini tamamlamakta, bir işe yaramaktadır. Yüzeyden bakıldığı zaman çelişki gibi görünen durumların, öze inildiğinde, bir araya gelmekle bütünleştikleri, bir bütün oluşturdukları görülmektedir. Unutmayalım, hepimiz bir ağacın dallarıyız. En huzurlu insan, Allah'a en çok yaklaşan insan demektir. ***“Her kim beni anmaktan yüz çevirir, beni gönlünden çıkarırsa, onun nasibi darlıklar içinde yüzen bir yaşayış olur.”*** (Tâhâ, 124)

Ümitsizlik en büyük günahdır. Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. İnsanlar düşündükleri ile değil, fiilen yaptıkları, ortaya koydukları ile önem kazanırlar. Halka hizmeti olmayanın Hak'ka da hizmeti olmaz. Gerçeği yakalamak; iyiye, doğruya, güzele ulaşmak isteğinde olan kişi, kendi içinde sessizliği kurmak zorundadır. Allah Resûlüne karşı duyulan aşk, tek başına bir kurtuluş belgesidir. Hakikatin konuşulabilmesi için iki hususa ihtiyaç vardır: 1- Söyleyen 2- Dinleyen. Dünya, seni Allah'tan alıkoyandır. Dünya, Hak'tan gafil olmaktır. Kusursuz olsaydık, başkalarının kusurlarını meydana çıkarmaya bu kadar meraklı, bu kadar istekli olmazdık. Herkes kendi evinin önünü temizlese, bütün şehir temiz olurdu. İç dünyamızı edep, incelik, zarâfet, sevgi, saygı, hoşgörü ile doldurursak, bütün menfi düşüncelerin kaybolup gittiğini görürüz. Işık gelince karanlık gider. İnsan âlemde insanları sevdiği müddetçe yaşar. Kalbiyle kafası arasına fesat sokanlar, kendi kendilerine en büyük ihaneti yapmış olurlar. Eğer dua etmek için kaldırdığımız ellerimizi tekrar indir-

diğimiz zaman, daha iyi bir insan olabilmişsek, dualarımız kabul edilmiş demektir. İnsanoğlu bir şeyi sevmeden onu anlayamaz.

Nasıl tohumda renk, koku, tat, çiçek, meyve, ağaç gizli ise, insanda da öyle. Beyin âdeta ilâhi bir depo. Bir bilgi, akıl, ilim, idrak deposu. Âdeta bilgisayar. Geçmişin, hâlin, geleceğin her çeşit sorununu çözecek bir bilgisayar. Bu ilâhi bilgisayarın bakımı, bozulmaması, aksamadan çalışması için prospektüsünü Peygamberler getirdi.

Her hayvanda, en küçük böceğe kadar bir beyin var. Hepsi de başında... Görme, işitme, hissetme, koku, tat, duyu... Bunların hepsi, en küçük böcekten en büyük mahlûka kadar bir baş içinde gizli. Bütün diğer iç ve dış organları o merkezden idare ediliyor. Bu merkez ilâhi bir bilgisayar.

Kâinatta her şeyde devamlı, süratli, intizamlı bir titreşim var. Atomlar durmadan hareket halinde. Yıldızlar dönüyorlar. Vücuttaki hücrelerin her birinin ayrı bir görevi var. İnsanı ürperten, hayrete düşüren intizamlı bir kaynaşma halinde... Kur'an-ı Kerim'de, **"Her şey sizin göremeyeceğiniz bir süratle yok oluyor, tekrar varoluyor..."** buyuruluyor. Bir ampulün saniyede altmış defa yanıp sönmeye gibi. Biz onu devamlı gibi görüyoruz. Bu titreşimler ilâhi bir emirdir. Bir öğüttür. Bir sırrı fısıldıyor bütün evrene. Havadaki radyo dalgalarını küçük bir âlet ile alıyoruz. Bu titreşimler Allah'ın sınırı olmayan güçlerindedir. Bu kudret ve güçler, bize doksan dokuz esmâ şeklinde bildirilmiştir. Bu esmâların titreşimlerine göre adetleri vardır. Bu titreşimler insan dimağındaki milyonlarca hücrelere muhtelif yollardan girer. Resûlü Ekrem'in, **"Ben ahlâkı tamamlamak için gönderildim"** buyurması, ilâhi bilgisayarın bozulmaması için emirleri, tarifnameyi insanlığa bildirmesi demektir. Adet kâinatın, tekâmül

hayatın, birlik Allah'ın kanunudur. Mutluluk Allah yanında makbul olabilmek mazhariyetine kavuşmaktır. İlmin en muhteşemi, bilmiyorum noktasına ulaşmaktadır. Allah'ı sev. Eli açık ol. Değil kötülük etmek, kötü bir düşünceyi bile kafandan uzak tut. Sade, basit, mütevâzı yaşa. Zenginlerin, meşhurların yaşayış biçiminden uzak dur. Şöhreti seven ve onu arayan kimseler, kendi mutluluklarını başkalarının bakışlarında ve sözlerinde arayan zavallı insanlardır.

Fâsıklarla arkadaş olma. Çünkü ahlâkı sana bulaşır. Aman dikkat et. Arkadaşının kim olduğunu söyle, senin kim olduğunu söyleyeyim, sözünü unutma. Kişi refikinden azar. Eğrinin doğrusu, doğrunun eğrisi yine eğridir. Efendim, beni etkilemez, bana vız gelir deme. Bunu söylemek insan ruhunu tanımamak demektir. Herkes derece derece etkilenir. Sen de etkilenirsin ama farkına varmazsın. Sana deva yine senden gelir, ama görmüyorsun. Sendeki dert yine sendendir, fakat bilmiyorsun. Hak'kın haremine namahrem koyma. İçini ve dışını Hak'tan gayrıdan uzak tut. Kalp ancak Hak'kı anmakla mutmain olur. Hak'kı anarak ona yakınlık tahsil et. İnsan bütün nefeslerini Allah'a yaklaşmak için sebepler arayarak harcamalıdır. Para, mal, mülk, şöhret, mevki, makam, rütbe gibi geçici durumlar insanın ayağını kaydırabilir, aman dikkatli ol, üst üste üç yıl milli piyangodan en büyük ikramiyeyi alanların üçünün de şimdi hapisanede olduğunu unutma. Bunların hepsi aslında birer imtihandır.

“Zorluk ve kıtlıkla denendik sabredebildik.

Bolluk ve refahla denendik sabredemedik.”

Rabbimize boynu bükük halde ve gizlilik içinde dua ediniz. Dua, kelime ve ses işi değil, samimiyet işidir. Kur'an-ı Kerim okumak en ideal duadır.

Ancak varoluşunun nedenini bulabilen insanlar, güçlü ve huzurlu olurlar. Her birimizin dünyaya gelişinin bir nedeni var. Hiçbirimiz tesadüfi olarak dünyaya gelmedik. Zaten bir tek tesadüf var. O da lügatlardaki tesadüf kelimesi. Ne için yaratıldığını bilen, yaşamasının amacını bulan insanlar, hayata, insanlara, olaylara bir başka bakarlar. İnsanda şehvet bir fetih atıdır. Ona fethedecek bir istikâmet gösterilmezse, o etkinliğini yalnız cinsiyet alanında duyurmak zorunda kalır. Tıpkı deli dolu akan bir nehir, etrafındaki evleri, tarlaları, ekinleri basıp zarar verirken, çevresine kurulan tesislerle, sükûnete kavuşup, evleri aydınlatan, fabrikaları çalıştıran elektrik üretilmesi gibi... Şehvetini yönetebilen insan, her alanı fetheder. İnsanda şehvet, bir gaye bulursa, insan, gücünün üstünde işler başarır. Din, tasavvuf, bilim, güzel san'atlar, devlet yönetimi gibi hayatın birçok alanında bunun çok güzel örnekleri vardır. Buna süblimasyon denir, yani cinsel hayatın yüceltilmesi. İnsan dünyaya gelirken, ona büyük bir enerji veriliyor. Amacı, insanın kendini aşması, yüce Rabbine lâyük nezih, temiz, güzel işler yapan bir insan olması. Biz cehaletimizle bu büyük, bu yüce enerjiyi yalnız cinsellik alanında kullanırsak, kendimize kıymış, ihanet etmiş olmaz mıyız? Cinsellik, neslin devamı için, o büyük enerjiden yalnız bir bölümü ile iktifa etmesi, yetinmesi gereken bir durum. Cinsel alandaki ahlâksızlıklar, azgınlıklar, sapıklıklar hep gayesizlikten ileri geliyor. İnsan varoluş amacını bulup, onu yaşayamayınca ahlâksızlık başlıyor, insanlık da ölüyor. Sonra cinsel sapmalara, azgınlıklara sıra geliyor. Kur'an-ı Kerim'de ürpertici bir tabir vardır. **Belhüm adâil**. Hayvandan daha aşağı, demektir. En büyük ahlâksızlık, ciddiyetsizlik ve gayesizliktir. İnsanın heyecan ve faaliyet kaynağı olan şehvet, bir yüce amaç bulursa insanı ötelere götürür. Onu arıtır, temizler, tekâmül ettirir, yücel-

tir. Bir çıkış bulamazsa, o ruhen ölü insanda son bir canlılık emaresi, son bir varoluş çırpınışı ile sekse yönelerek insanı harap eder, onu hayvanlaştırır hatta daha aşağı bir mertebeye indirir. Çünkü varoluşun kanunlarında gidiş iyiye, güzele, gelişmeye doğrudur. Hayat geriye adım atmaz. Asıl hürriyet, aslî varlığımız olan Allah'a ulaşmayı engelleyen ve bizi yabancılaştıran her şeyden kurtulmaktır. Düşünceleriniz neyse hayatınız odur. Dünya cenneti Allah'a yakınlıktan doğan gönül rahatlığıdır.

İnsan ilim ve anlayışta yükseldikçe benliğinin sırlarını çözer, yaratılış hikmetlerine erer. Asıl müflis, zamanını boşu boşuna harcayandır. Görüş nurdur, göz yağ. Nurun yağla ne ilgisi var? Kalbini cilâla ki her şeyin aksi orada görünsün. Cihan binbir güzellikle ve aşk ile doludur ama, kör aynada ne görür? İlim ve hikmetin vatanı bütün insanlığın kalbidir. İnsanları sevmek, Allah'ın rızasına açılan kapıların anahtarıdır. Bütün hayırlı çalışmalar sevgi kapısına açılır. İnsanlara musibet ve sıkıntılar çok defa ruhta yükselmeleri için verilir, zaman geçince bunların bir lütuf olduğu anlaşılır. Ancak Allah'a teslim olan insanlar, hayata, insanlara, olaylara sükûnetle ve rahatlıkla bakarlar. Yaşamak san'atı, yaşamın her an tadını çıkararak doya doya, dolu dolu yaşamaktır. Ruh nefse hakim olunca, sefer tamam olur. Mısıf Niyazi **"Ben taşrada arar idim, ol can içinde can imiş"** diyor. Hayat akıl almaz bir sırdır. Herkesin kendi bulacağı bir sır. Genç yaşta insan bunları sezinlemezse, ihtiyarlığında çekilmez, tahammül edilmez biri olur. Her şey bir insanı sevmekle başlar. Önemli olan her gün o sevginin sınırlarını genişleterek bütün kâinatı kucaklayabilmektir. İçini sevgiyle doldurmadan ölecek olursan, geriye bir avuç toprak ve bir yığın boş lâkırdıdan başka

bir şey kalmayacaktır. Mutluluğun peşinden koşulmaz. O sadece, edep, tevâzu, sabır, şükür, kanaat sonunda yaşanan bir güzel, bir hoş hâldir. Ancak şunu elde edersen, şuna sahip olursan mutlu olursun demek, hayatı hiç mi hiç anlamamak demektir. Hakikate ulaşmanın yolu, insanın kendisini bilmesidir.

İnsan kendi içinde ulvî ve ebedî bir cevher taşıdığını bilmezdir. Velilerin, onların sohbetlerinin rolü, dünya işine, maddeye dalan insanları uyandırmak, kendi içlerine döndürerek ebedî ışığı göstermektir. İnsanların adileşmelerinin, ahlâksızlık, sapıklık uçurumuna yuvarlanmalarının sebebi, varoluş nedenlerinden habersiz yaşamaları, kendi kendilerini unutmaları, kendileri üzerinde düşünmemeleri, varlıklarının sırrını ve sebebini araştırmamalarıdır.

Sohbet, insanı kendi varlığı ve kâinat üzerinde düşünmeye sevkederse bir anlamı vardır. Sohbette insanoğlunun günlük işlere dalınca kolayca unutuverdiği ebedî hakikatler hatırlatılır. Sohbet insanın kendine dönmesi ve kendi gerçek şahsiyetini bulması için olursa bir anlamı, büyüklüğü ve önemi vardır. Ondan ötesi çene çalmak, gevezelik yapmak ve vakit öldürmektir. İnsan varlığa ve gerçeğe kendinden gider. İnsan evrenin özettir. İnsan hem maddî, hem manevî varlığı birleştiren bir sentezdir. İnsan kâinatın meyvesi, bütün varlığın özü ve kalbidir. Kâinatın Efendisi her gece yatarken, **“Allah’ım bana eşyanın tabiatını göster”** diye dua ederlerdi. Gönül sohbetleri insanı, kendi dar benliği içinde hapsolmaktan kurtarır. Onu bütün varlıkla, kâinatla, bütün insanlarla, Allah’la dost eder. İnsanları darlığa, sıkıntıya, ıstıraba, kine, kıskançlığa sevkeden kendi dar benlikleri içinde kalmaları, bakışlarını sonsuz kâinata ve Allah’a çevirmemeleridir. İnsanlar günlük hayatın koşuşturmaları içinde

kâinat ve Allah ile olan bağlarını unutuyorlar. Gönül sohbetlerinde insan kendini aşmayı, kâinatla birleşmeyi, ancak bu suretle gerçek mutluluğa ulaşabileceğini öğreniyor. İnsanoğlunun bütün ıstırapı, hayattaki bütün karışıklıklar, ruhlarındaki nizam-sızlıktan ve ahenksizlikten geliyor. Gönül sohbetlerinde, insanla Allah arasında bir köprü kuruluyor. Daha önce kendi yalnızlığında, ıstırapları içinde kahrolan insana, renk dolu, ışık dolu, pırıl pırıl bir âlemin kapıları açılıyor.

“Ben sanırdım halk içinde hiç bana yâr kalmamış

Ben beni terkeyledim, gördüm ki ağyâr kalmamış”

Aslında herkes kendi kendisinin kuyumcusu olduğunu bir bilse. Kur'an-ı Kerim oku diye başlıyor. Mesnevi dinle diye... İlâhi hakikatler zanla, vehimle, kuşku ile bilinmez. Gerçeklere ancak yakîn bilgisiyle, yani her türlü şüphe ve tereddüt geride kaldıktan sonra varılır. Eğer insanlar başkalarında görüp tiksindikleri şeylerden sakınsalar, edepleri kemâlini bulur, terbiye ediciye lüzum kalmazdı. Hayatta her zaman bir fırsat vardır. Önemli olan bu fırsata hazır olmaktır. Bazen bizi iyi edecek tabibi Allah önümüze çıkarır. Ama biz hazır değilsek, o kibrimizle, gururumuzla, bencillik ve nefsanîyetimizle burun kıvrırır, adam beğenmez, saygısızlık eder, kıymet bilmez, o mübarek insanı incitir, bizden uzaklaştırırız. Ondandır da beni kurtaracak el ne zaman gelecek diye bekleriz. Sen gözünü kaparsan, etrafın ışık olmuş ne fayda... İnsanların genel zaafı, lâıyk olmadan sevgi beklemeleridir. Sevginin olmadığı her yer cehennemdir. Unutmamalım ki bütün kâinat konuşuyor, her zerre hakikati fısıldıyor ama, onu duyacak kulak nerde? Ahmaklığın alâmeti kibirdir. Kibrin alâmeti ise kimseleri beğenmemektir. Aramıyorsan nasıl bulacaksın? Burun büyüklüğünden, sana dost elini

uzatanlara tepeden bak, onları hor ve hakir gör, ondan sonra ben yalnızım, kimse beni anlamıyor diye gözyaşı dök. İş yaptığını mı sanıyorsun? Bir Allah dostunu kırmanın ne demek olduğunu biliyor musun? Hareketlerinde, sözlerinde çok dikkatli ol. Ufacık bir hata bütün hayatını alt üst edebilir. Büyük Yunus ne güzel söylüyor:

Bir kez gönül kırdın ise bu kıldığın namaz değil

Yetmiş iki millet dahi elin yüzün yumaz değil

Şunu iyi bil. Gönül iklimine kibirle, gururla, kendini beğenmişlikle girilmez. Sonra burnunu fena sürterler. Mevkiim var, makamım var, servetim var diye sen kendini ne sanıyorsun. Önce tevâzu, sonra edep. Kimde ne olduğu hiç belli olmaz. Sonra pişman olmayasın. Kralla da çobanla da aynı şekilde konuşasın. Ateş görmeyen çamur, tuğla olmaz. Gaflet daima küstahlıktan zuhura gelir. Saygı gösteren saygı görür. Edep öyle bir taçtır ki, onu başına tak da nereye gidersen git. İman iki kısımdır. Yarıları sabır, yarıları şükürdür. Sabırla şükürden edep doğar. Güzel gören güzel düşünür, güzel düşünen hayatından lezzet alır. Günahtan bunalan bir hayat, Allah'ın kurtaran, temizleyen aşkı ile yeni bir hayata kavuşur. Gerçeği ve güzeli görmek isteyen kimse, ilk önce kendinde sükûnu tesis etmeli, zihni, bir gölün durgun suları hâlini almalıdır. İnsanların birçok felâketleri bir şeyden ileri geliyor. Bir odanın içinde yalnız oturmasını bilme yişlerinden. Nerede olursanız olun Hak sizinle beraberdir. O bütün iyiliklerin ve güzelliklerin kaynağıdır. Yeryüzünde cenneti, insanın kendi içinde aramasını bilmesi ne hayırlı bir bilgidir. Günahtan, er veya geç çöküş getirir. Sürekli başkalarıyla alay edenler, dedikodu yapanlar, iftira atanlar, nefretle çevrelerini incitenler, haysiyet lekeleyenler, bir süre sonra kendi benliklerine yaban-

cılaşmakta, kendi kendilerinden soğumaktadırlar. Önce ruhsal yaşamlarında başlayan aksama ve düzensizlikler, bir süre sonra, organik varlıklarına da sirayet etmektedir. Ancak hayatın ve fitratın kanunlarına uyanlar mutlu, başarılı ve huzurlu olacaktırlar.

Azize Anne

İnsanoğlu yaşadığı sürece birçok insanla görüşür, dostluk kurar, fikir alışverişinde bulunur. Bazı kimseler vardır ki, düşünceleri ile, yaşantıları ile, olaylar karşısında takındıkları tavırlar ile söyledikleri sözlerle sizi ömür boyu etkilerler. Size yepyeni bir bakış açısı, yaşama üslûbu kazandırırılar. İşte Azize Anne böyle ışık veren, insana ve onun akıp giden hayatına anlam ve güzellik katan bir gönül sultanı. Otuz beş yıl oldu görüşeli. Bu otuz beş yıl içinde ondan öğrendiklerimiz, işittiklerimiz, hâl olarak şahidi olduğumuz öyle güzellikler, incelikler oldu ki, bize renk verdi, nur verdi, içimiz mânâ âleminin çiçekleriyle doldu. Zaman zaman, “Ve bir an yaşıyorum, bütün bir ömre bedel” dedik. “Sevmek devam eden en güzel huyum” dedik. Bir ömür düşünün, bütün dakikaları iyiye güzele, büyük ve yüce olana adanmış. Hayra adanmış. “İki günü birbirine eşit olan ziyandadır”, Hadisinin en güzel örneğini ben Azize Annede gördüm. Onu ikinci annem bildim. Öyle sevdim, saydım, örnek aldım. Bilinmeyen bir kıta gibi, onu her gün biraz daha anlamaya çalışıyorum. Azize Anne öylesine değerli, güzel, yüce bir insan ki,

otuz beş yıl önce bizi tanıştıran Allah'ıma her gün şükürler ediyorum. Tevhid, İslâm'ın en ince konularından biri. Yazanı çok, konuşanı çok, yaşayanı az. Azize Annenin en çok dikkat ettiği, en hassas olduğu konu. Hemen her sohbetinde sözü tevhide getirir, aman yavrularım der, kelâmı, Hak'tan alın, söyleyene değil, söyletene bakın. Ömür boyu tevhid düşüncesi içinde yaşamış, sözleri, davranışları, düşünceleri ile en güzel örneğini vermiştir. Söğüt'lü Hacı Tahsine Hanımla görüşmesini hiç unutamam. Soğuk bir kış günü. Azize Hanımın yaşlı bedeni soğuğa yenik düşmüş. Ateşler içinde, bademcikleri şişmiş, kızarmış. Yutkunamıyor, konuşamıyor. Telefon çalıyor. Açıyor. Karşı tarafta Söğüt'lü Hacı Tahsine Hanım. Efendim diyor, siz çok güzel ilâhiler okuyormuşsunuz. Dinleyenler söylüyor. Lütfen beni kabul buyurun. Teybimi getireyim. Biraz okuyun. Onu Söğüt'teki hanımlar toplantısında arkadaşlara dinleteyim, istifade etsinler. Efendim bir tarafta yutkunamayan, konuşamayan bir insan. Bir tarafta onun ilâhilerini dinlemek, teybe kaydetmek isteyen bir kimse. Ne yapılır? Genellikle hayır denilir. Ben hastayım denilir. Azize Anne, buyur kardeşim diyor. Ve düşünüyor. Benim hastalığımı Allah biliyor. Bu hanım belki bana şifa getirecek, diyor. Bir süre sonra ziyaretçi geliyor. Oturup sohbet ediyorlar. Hacı Tahsine Hanım teybini hazırlıyor. Hadi diyor, buyrun okuyun. Azize Anne hiç itiraz etmeden okumaya başlıyor. Okudukça açılıyor, ferahlıyor. Misafir gidince bakıyor. Boğaz sağlığına kavuşmuş. Ateş düşmüş. İçinde bir huzur, bir mutluluk, bir güzellik... Düşünüyor. Allah rızası için yapılan her şeyin sonunda hissedilen o doyumsuz haz bütün benliğini sarmış.

Bir gün önünde oturduğu pencereden bakıyor. Pazar yeri. Alıcılar, satıcılar. Her köşede bir hareket, bir canlılık. Birden dev gibi bir kamyon geliyor. İçi portakal dolu. Birkaç kişi kamyonu

çıkıyor. Birer birer portakalları alıp, aşağıda arkadaşlarına atıyorlar. Kapı çalıyor. Kısa bir meşguliyet. Biraz sonra dönüyor. Bakıyor, koca kamyon boşalmış, ürperiyor. Demek ki diyor, insan, günahları ne kadar çok olursa olsun, ümitsizliğe düşmemeli. Hemen tövbe edip, İslâm'ı yaşamaya başlamalı. O koca kamyon nasıl boşaldıysa, biz de günahlarımızdan boşalmaya başlamalıyız. Allah büyük, bir gün bakarız ki gönlümüz yunmuş, arınmış, tertemiz olmuş. Her an Allah'la beraber. Her an namazı daimûn içinde. Azize Anne, aman yavrularım derdi, her an nerede, kiminle olursanız olun, gönlünüz Allah'la beraber olsun. Tevhidi yaşayın, Resûlullah Efendimize daima salâtü selam getirin. Şu hadisi unutmayın: **“Allah'ım, beni bir an, bir andan da kısa bir zaman nefsimi bırakma”**. Şüphesiz nefis kötülüğü emredicidir. Teferruata boğulmayın. Daima özü bulmaya, iyiyi, güzeli, doğruyu görmeye çalışın. Bakar kör olmayın. Her an, her şey kendi hâl diliyle Hak'kı zikrediyor. İşitmeye çalışın, görmeye çalışın. Yunus ne güzel söylemiş: **“Her zerrede Hak nâzır, göz gerektir göresi”**. İlâve ederdi, **görenedir görene, köre ne...** Azize Annenin en büyük özelliği tevhidi yaşamasıydı. İç ile dış, zâhir ile bâtın, madde ile mânâ, dünya ile âhîret arasında öyle güzel bir denge kurmuştu ki... Her söz, her insan, her olay onu Hak'ka götürmeye bir vesile idi. Boş sözden, gereksiz şikâyetlerden hiç hoşlanmayan annemiz, sohbetinde her nasılsa bulunmuş ham ervâhdan birinin lüzumsuz, boş sözlerinden tedirgin olunca, hemen başını önüne eğer, sükût ederdi. Bu hareketi derhal karşı tarafı uyarır, uyandırır. En çok sevdiği, tekrar ettiği sözlerden biri, **“sükût olsun sana tevhid”** idi. Onu her zaman zevkle, heyecanla söyler, çevresindekilerin malayânî konuşmalardan uzaklaşmasını isterdi. Yunus'un **“Söz ola kese savaşı, söz ola kestire başı, söz ola ağulu aşı, yağ ile bal**

ide bir söz” mısralarını tekrara doyamazdı. Bizlerden ısrarla, ağzımızı ya hayırlı bir söz için açmamızı, yahut sükût etmemizi isterdi. Çünkü annemiz, söylenen sözün vücut bulacağına bütün kalbiyle inanmıştı.

Atalarımız boşuna, hayır söyle işine, hayır gelsin başına dememişti. Azize Anne, ağzın daima hayra açık, şerre kapalı olmasını isterdi.

Onun dilinden bu otuz beş yıl içinde, bedbin, karamsar, umutsuz bir söz işitmedim. Şartlar ne olursa olsun, içindeki güzellikleri kaybetmez, umutla, aşkla, heyecanla gelecek güzel günlere inanırdı. Her haliyle “Mevlâ görelim neyler neylerse güzel eyler” der gibiydi. İçi dışı ışıqla doluydu. Annemiz hayat karşısında daima olumlu bir tavır almıştır. İnsanlara ve olaylara takılmadan yürümüştür. Zaten bizi huzurdan, güzellikten, mutluluktan uzaklaştıran hep önyargılar, peşin hükümler, gereksiz takıntılar olmamış mıdır? Her an, her insan yeni ve farklıdır. Her an hayat yeniden vardır. Daimi bir değişim içindeyiz. Peygamberimiz: **“İki günü birbirine eşit olan ziyandadır”** buyuruyor. Geçmiş olayları ısıtıp ısıtıp ortaya koymak, her an geçmişteki bir acıyı, bir kaybı, bir üzücü sözü, bir çirkin davranışı hatırlamak bize ne kazandırır? Hiçbir şey. Ne kaybettirir? Pek çok şey. Yunus **“Her dem taze doğarız, bizden kim usanası”** der. Önemli olan, farkında olarak, her an yeni bir güzelliği yaşamaktır. Her anın hakkını vermektir. İçimizi, dışımızı bütün varlığımızı sevgiyle, saygıyla doldurmak, kâinatı aşkla, heyecanla, insanıyla, hayvanıyla, bitkisiyle, cemâdatı ile kucaklamaktır. Tevhid, edebiyatı yapılan değil, yaşanan bir olaydır. Yunus, **“Sevdiğimi demez isem, sevgi derdi boğar beni”** der. Annemiz kuru bilgiden çok hâle, yaşantıya önem verir. Bir gece kal-

kar, bakar ki merhum eşi Celâl Emrem Beyefendi her vakit yaptığı gibi kitap okumakta. Sevgiyle yanına yaklaşır, Celâl, Celâl der. Ne vakte kadar satırlarda takılıp kalacaksın? Biraz da sadırlara geçsen. Sadırları okusan. Annemiz espriyi çok seven, her zaman canlı, neşeli, hayat dolu bir kimsedir. Sohbetlerine güzel nükteleri ile renk katar. Her haliyle bir yaşama san'atı ustasıdır. Nice zor günler, çetin sınavlar geçirmiş, ama hepsinden, içindeki sonsuz Allah ve Peygamber sevgisiyle, tertemiz, başarı ile çıkmıştır. Hayat sınavlarının insanları olgunlaştırdığına inanır. Olan, olması gerekendir, der, olaylara takılmaz. Aleyhte konuşan, çamur atan insanları bile hoşgörüyü karşılar, "Onlar bizim sabunumuz. Onlar olmasa biz nasıl temizleniriz." der. Her an, her durumda dikkatlidir. Bir gün evden çıkar. Kızılay'a doğru yürümeye başlar. Birden iki yanından iki çocuk fırlar. Biri öbürüne bağırır, "Ahmet, dikkat et" der.

Azize Anne gönül gözü açık bir insandır. Hemen teyakkuz durumuna geçer. Kendi kendine, bak Azize der, Allah bu çocuklarla senin dikkatli olmanı istiyor. Aman dikkatli ol. Başına bir şey gelmesin. Biraz sonra bakar. Yolda kocaman bir çukur açılmıştır. Maazallah düşenden hayır gelmez. Dikkatli yürüyerek tehlikeden kurtulur. Bize, ısrarla, hiçbir şeyin boş ve anlamsız olmadığını, her zerrenin kendi hâl diliyle konuştuğunu söyler. Bir tasavvuf şairi ne güzel söylüyor: **"İnsanda göreceğ göz, işitecek kulak varsa, her zerre, bizi Allah'a götüren, bize gerçeği söyleyen bir Cebrail'dir."** Ne mutlu görenlere, ne mutlu işitenlere... Ne mutlu, nerden gelip nereye gittiğinin farkında olanlara...

Kur'an-ı Kerim **"Oku"** diye başlıyor. **"Oku... Yaratan Rabbinin ismiyle oku. O seni bir kan pıhtısından yarattı..."** Mes-

nevi, **“dinle”** diye başlıyor. Dinle neyden kim hikâyet etmede, ayrılıklardan şikâyet etmede... Konuş diye başlayan kitap görmedim. Okuyabilen, görebilen, işitebilen, hissedebilen için bütün kâinat bir kitaptır. Ve önemli olan, o kitabı okuyabilmektir. İnsanın ilk hareket noktası, her şeyi kuşatan gerçeği görmek olmalıdır. Parça ancak bütün içinde anlaşılabilir. Gerçekler de, güzellikler de ancak dikkat ile sezilir, bulunur ve yaşanılır. İnsan kâinat içindeki yerinin ancak dikkat ile farkında olabilir. İster büyük, ister küçük olsun, bu kâinatta ne varsa saatin çarkları gibi birbiriyle ilgilidir. Her olay, arkasında bir dünya gizler. Dış görünüşler çok zaman bizi yanıltır. Her şey, bilgi ve sevgi ile tam bir gerçeklik aşkı ve araştırmacılık heyecanı ile bakıldığı ölçüde sırrını ele verir. İşte burada annemiz sorar, “gözlerin açık diye her şeyi gördüğünü ve anladığını mı sanıyorsun?...”

İlim bize bilmediğimiz çok şey öğretti. Fakat öğrendiğimiz şeyleri ne kadar az anlayabildiğimizi de gösterdi. Dış görünüş yanıltır. Gölgede görülen bir renk, ışıpta değişir. Olayların arzu ettiğimiz biçimde oluşup gelişmesini beklemeylem. Fakat dileyelim ki, olaylar bize oldukları gibi görünsünler ve bizi aldatmasınlar. Kâinatın Efendisi, **“Rabbim, bana eşyanın hakikatini göster. Her şeyi, nasılsa öyle göster.”** diye dua ederdi. Bilmek demek, en ufak şeyin, bütününe nasıl bağlandığını anlamak demektir. Bakmak görmek değildir. Görmek demek, parçanın bütünündeki yerini, dikkatle incelemek, sabırla durmak, yeniden bir bakışla bütünü kavramaktır. Sadece bakmak bir şey ifade etmez. Anlamaktır gerçekten görmek. Her varlık kâinat kitabının bir kelimesidir. Bütün yaratılmışlara saygılı olmak, onları sevgiyle kucaklamaktır önemli olan.

İnsan bütünü tanımadığı, bütün içinde parçanın yerini, fonksiyonunu göremediği için, sahip olduklarının da farkında olamıyor. Bilincine varamıyor. Azize Anne her sohbetinde insana kâinat içindeki yerini hatırlatır. Nerden gelip, nereye gittiğimizi düşündürür. Önce evrendeki ahengi yorumlamak gerekir. Her şeyin aslında ne olduğu, insanın kâinatta taşımış olduğu değer, ancak böyle ortaya çıkar. Evrendeki birliği gören insan anlar ki, bütünden soyutlanan parça anlamını yitirir. Her şey akıllara durgunluk veren bütünün bir parçasıdır. Azize Annemiz bizlere ısrarla tevhide anlamayanın, varoluşun da anlamını çözemeyeceğini söyler. Ve ilâve eder: Bir rüya gibi geçer, burada günlerin. Yerini, görevini, değerini iyi bil... Kafanın yeni bilgilere, yeni kavrayışlara kapanması zihnen ölmek demektir. Bakmayı öğren önce. İnsana hayatta yaraşan en güzel şey, önyargılardan uzak, gerçeği ve güzeli aramasıdır. Sevmek, devam eden en güzel huyum diyebilmesidir.

Dua

Dua ibadetin özüdür. Allah ile kul arasındaki ilişkiler dua ile gerçekleşir.

Allah'ın rahmeti gazabını geçmiştir. Hiçbir şekilde O'nun rahmetinden ümit kesilmemesi gerekir.

O'nun merhamet kapısının her iki kanadı da isteyene açıktır. Âyetle sabittir.

Zerre kadar inancı olan bir insandan peygamberlere kadar hiçbir insan, Allah'a sığınıp O'na dua etmekten kendini uzak görmemiştir. İman gönülleri parlatır. Gökleri ve yeri aydınlatır. Dua, ilâhi bir dâvete icabettir.

Yolunu şaşırılmışlardan başka klm, Rabbinin rahmetinden ümidini keser? (Hicr, 56)

Korkarak ve ümit ederek O'na dua ediniz. Hiç şüphe yok ki Allah'ın rahmeti içtenlikle dua edenlere yakındır.

Gerçekten inananlar, Allah'ın rahmetinden ümit kesmezler.

Sizden kim bilmeyerek bir kötülük işler de sonra ardından tövbe eder, kendini düzeltirse, Allah ona rahmet eder. Şüphe yok ki O, bağışlayan, merhamet edendir.

Okuyan insan, dua eden insana benzer. Okumak kelimesinin aynı zamanda dua etmek anlamına gelmesinde bizi düşündüren nice incelikler vardır.

İnsan sıkıldıkça inandığı, güvendiği bir dostuna içini açmak ihtiyacını hisseder. Sıkıntılarını gizlemek hastalığı çoğaltır.

Sevdiğimi demez isem, sevgi derdi boğar beni, der Yunus Emre...

“Kulum bana dua edince ben ona karşılık veririm. Onlar da davetime uysunlar.”

Dua mü'minin silâhıdır. Dinin direğidir. Göklerin ve yerin nurudur.

Duanın gelmiş ve henüz gelmemiş belâya karşı yararı vardır. Sükûnet ve itminan aydınlığı, imanın eseridir.

Ben dua etmem, nasıl olsa gelecek olan gelir deme. Bunlar boş sözdür. Daima dua et. Dua etmek bir vazifedir.

Duanın kelime mânâsı çağırarak demektir.

Dua ibadetin özüdür.

Dua ederken ruh huzura kavuşur.

Cennete ilk çağırılacak olanlar, hem darlık hem genişlik zamanlarında Allah'la beraber olanlar, O'na hamd edenlerdir.

Kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura kavuşurlar.

Amellerin en faziletlisi az da olsa devamlı olanıdır.

Nasıl tek kanatla kuş uçamazsa, yalnız dünya veya yalnız âhîret işleriyle meşgul olan kimse mutlu ve huzurlu olamaz. Mârifet her ikisi arasında sağlam bir denge kurmaktır.

Allah katında duadan daha değerli bir şey yoktur.

Duanın kendisi ibadettir.

“Bana dua edin karşılığını vereyim.”

“Ben kulumun beni zannettiği gibiyim.”

Genişlik zamanında dua etmek kadar Allah'ın hoşuna giden bir şey yoktur.

Dua, mü'minin silâhıdır.

Dua, dua eden kişinin bütün benliği ile duada kaybolduğu andır.

Duayı kesin bir dille yapmalıdır.

Sapık olmayan hiç kimse, Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez.

Dua eden mü'min o anda Allah ile başbaşadır.

Dua bir korunma, kaçma, sığınma olayıdır. Nasıl fırtınalı bir denizde, dev gibi dalgalardan limana sığınır gemiler... Dua da öyle...

Duada insan, öz kendisi ile barışıyor.

Bollukta Allah'a kendini tanıt ki, sıkıntıya düştüğünde de Allah seni tanısin. Profesör Kaznatcheev, bir TV yayınında bir bitki getiriyor ekrana. Bir saat sürekli dua ettiriyor. Bitki bir saatte büyüyor. Allah kabul etmeyeceği duayı kuluna ettirmez.

Sizin sinirli olmanız, stres içinde olmanız çalıştığınız bilgisayar etkileyebilir. Hemen üretici firmaya kızmayın. Bir insan beyni, en güçlü bilgisayardan daha güçlü ve etkileyicidir diyor Rus Bilimler Akademisi üyesi Prof. Kaznatcheev, bitki koydu ekrana ve izleyicilerden sadece bitkinin gelişmesi için dua etmelerini istedi. Bitki bu kısa zamanda inanılmayacak kadar büyüdü.

Kaderi ancak dua değiştirir. Kazayı ancak dua geri çevirir. Ömrü ise iyilik uzatır. Dua; mü'minin Allah'a hitabıdır. O'na yaklaşılmaya çalışmasıdır. Dua ile mü'min, yaratıcısına şükranlarını bildirir, hamd ve sena eder, affını, mağfiretini diler. Dua, ruhun Allah'a teveccühüdür. Zikirdir. **Bana dua ediniz, size icabet edeyim.** (el-Mü'minun-60)

Rabbinize yalvararak ve hürmetle karışık korku ile dua ediniz. Doğrusu O, aşırı gidenleri sevmez. (el-Araf-55) Peygamberimiz, dua ederken, ellerini koltuklarının altı görününceye kadar kaldırırdı.

Bugün insanların yalnızlıktan, yalnız kalmaktan ödleri kopuyor. Onun için sevmedikleri, sevemeyecekleri, aynı ruhta, düşüncede olmadıkları insanlarla beraber olmayı, yalnız kalmaya tercih ediyorlar. Her şeye razılar. Tek yalnız kalmasınlar. Yalnızlık duygusu insanda ruh sağlığını etkiliyor. Çağdaş insan kendini düşman bir dünya içinde yapayalnız, kimsesiz hissediyor. J.P. Sartre, başkaları cehennemdir diyor. Oysa, Allah'a aşkla, inançla bağlı olan bir kimse için ruh sağlığını tehlikeye

düşürecek derecede yalnızlık duygusu söz konusu değildir. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Keriminde, **“Biz ona şah damarından daha yakınız”** diyor (Kaf-16). Madem ki Allah bize bizden yakın, en gizli hallerimizi biliyor, o halde O'na her türlü dertlerimiz, sıkıntılarımızın halli için neden baş vurmamalıyız? Her namazda **“Ancak sana ibadet eder ve ancak senden yardım dileriz”** demiyor muyuz? Çok ince düşünülürse, dua ibadetin ta kendisi olmuyor mu? Dua, ibadetin iliği ve özü gibi değil midir? Allah katında dua, en güzel bir sunuş değil midir? **“Kulum bana dua ettiği zaman ben onunla beraberim”**. Önemli olan her an Allah'la beraber olmaktır. Bu birlikteliği belirli zamanlara, belirli mekânlara hasretmek, bir yerde uzaklığın ifadesi olmuyor mu? Resûlullah Efendimiz, devamlı, kesintisiz bir Allah şuuru içinde değil miydi? **“Onlar ayakta iken, otururken, yanları üstünde yatarken Allah'ı anarlar.”** (Â-i İmran-191) Dua ferdin Allah'ın üstün varlığını kabullenışı, O'nun karşısında aczini itiraf ederek O'na dileklerini sunmasıdır. Ne var ki, bu sunuş içten geldiği gibi, bilinçli bir şekilde, sade, gösterişten uzak, tertemiz, bembeyaz olmalıdır. Duada acelecilik çok yanlıştır. Çünkü acele şeytandandır. Sükûnetle, edeple, sabırla beklenmelidir. Ne olur zaman zaman şu hususu hatırlasak. Bir an önce olmasını istediğimiz husus acaba gerçekten bizim lehimize midir? Bazen isteklerin olmaması, olmasından hayırlı olmuyor mu? Son üç yıl milli piyangodan en büyük ikramiye kazananların üçünün de hapiste oluşunda, düşünen insanlar için nice hikmetler ve ibretler vardır. Aklımıza geleni ille olsun diye istemek yerine, Allah'ım, eğer hakkımızda hayırlı ise olsun demek daha akıllıca bir davranış değil midir? Duada daimi olarak kulluk edebi içinde olmak gerekir. Çünkü dua, ibadetin özüdür. Dua mü'minin silâhıdır. **“Eğer kulum bana ellerini kaldırır da dua ederse, ben**

o elleri boş olarak geri çevirmekten hayâ ederim” Kudsi Hadisi ne kadar anlamlıdır. **“Ben kulumun zannı üzereyim.”** Artık dilediği gibi düşünsün. Allah kabul etmeyeceği duayı kuluna ettirmez. Allah istemedikçe siz isteyemezsiniz. Dua insanın varlığındaki ilâhi gücün ortaya çıkartılmasıdır. İnsan tam bir konsantrasyon ile dua edebildiği anda, pek çok imkânsızmış gibi görünen şeyin gerçekleştiğini farkedebilir. Mazlumun duası yerde kalmaz. Gece yarısından sonra yapılan dua çok etkilidir. Aynı şekilde secde halinde yapılan dua da... Duanın etki gücünü azaltan en önemli faktör, yine kişinin kendinde bulunan vehim, vesvese, kuşku durumudur. Bazıları, “nasıl olsa iş olacağına varıyor. Dua etsem ne olur, ne faydası var ki” türünden geliş güzel sözler söyleyerek kendilerini, duanın nurundan, feyzinden mahrum bırakırlar. Bunlar nasıl da boş sözlerdir...

Kâinatın Efendisi **“Şüphesiz ki, Allah ısrarla dua eden kullarını çok sever.”** **“Allah’ın fazl-ı kereminden isteyiniz, çünkü istenilmesinden hoşlanır.”** buyuruyor.

Hassas olduğunuz saatlerde dua etmeyi ganimet biliniz. Çünkü bu hâl rahmet saatinin hâlidir. Kendinizi, nefsinizi aradan çıkararak yapılan dualar da çok etkilidir. **“Çekil aradan kalsın yaradan”** der Azize Anne. İnsanda bilinmeyen, kullanılmayan, farkına varılmayan nice gizli güçler vardır. Belirli bir temizlik derecesinde, tam bir teslimiyetle Allah’a bağlanan insanlarda bu güçler tahakkuk etmeye başlar. Kendi nefesine **“diz çok önümde, diz çok ey zorlu nefis”** diyebilen ve bunu gerçekleştirebilen velilerde nice olağanüstü durumlar görülür. Çünkü fitratındaki asaleti, güzelliği, temizliği koruyabilen insanlardaki beyin, en üstün bilgisayardan daha güçlüdür.

İnsan çok uzun zamandan beri görmediği birini yoğun olarak düşünürse ve o şahıstan bir telefon, bir mektup, bir haber gelirse şaşmamalıdır. Bu oluşum, insanın yoğunlaştırdığı düşünceleri ile karşı tarafı etkilemesinden husule gelmektedir. Peygamberimiz, duanın ısrarla tekrarlanmasını ister. Kesinlikle söylenmesini bildirir. Bütün bunlarla insan (var ise) vehimlerinden, tereddütlerinden kurtulur. Dua bunun için insana bahşedilmiş en mükemmel güçlerden biridir ve bunun için dua müminin silâhıdır.

Her yerde dua edilebilir. Dua için özel bir yer aramaya gerek yoktur. Cemaatla yapılan dualar daha da etkili oluyor. Resûlullah Efendimiz, **“Üç kişi bir araya geldikleri zaman, birlikte ettikleri duayı Allah geri çevirmez”** buyuruyor. Dua yürekten yapılmalıdır. Aşkla, heyecanla, ürpererek yapılmalıdır. Lâf olsun diye, kendimiz de inanmadan birtakım kelimeleri sıralayarak yapılan duaların, ne dereceye kadar etkili olacağını, takdirlerinize bırakıyorum. Vehim terkedilmeden vahdet idrâk edilemez. Korku atılmadıkça vehmin terki mümkün değildir. Vehmini terkedip kendi hakikatini tanımaktır esas olan. Hakikat, dünyada yaşanırken idrâk edilecek, hissedilecek ve de yaşanacak bir olaydır. Kâinatın Efendisi, bu dünya bir tarladır, buyuruyor. Burda ne ekersen, öbür âlemde onu biçeceksin. Aman gözümüzü dört açalım. Her anımızı değerlendirelim. Mânâ âlemine eli boş gitmeyelim. Sevelim, sevilelim. Bu dünya kimseye kalmayacak. Allah'tan başka iltica ve sığınak arayanlar hüsrana uğrayacaklardır. Büyük zorluklarla, çilelerle karşılaştıklarında, tam bir İslâmî edeple Allah'a sığınanlar “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir” diyebilenler ne güzel insanlardır. Duanın asıl anahtarı helâl lokma yemektir. **“Ey Rabbim bana temiz rızık ver ve sâlih amel nasip et”** ne güzel bir duadır.

İyiliğin her çeşidi ibadetin yarısıdır. Diğer yarısı ise duadır. Sıkıntılı zamanlarında Allah'ın kendisine icâbet etmesini isteyen kimse, rahat ve huzur içinde olduğu zamanlarda, çok dua etmelidir. Resûlullah Efendimize salât ve selâm getirmek de duanın en önemli âdâbındandır. Bütün yaratılmış olanlar her yönden Allah'a muhtaçtırlar. Dua Allah'a ne güzel bir ilticadır. Dualarımız ile Allah'a daha çok yaklaşır, daha çok bağlılığımızı göstermiş oluruz. Dua vücudun sefası, kalbin devasıdır. İbadetler on kısımdır. Dokuz kısmı helâl kazanıp helâl yemektir. Kâinatın Efendisi, haram yiyenin duası kabul olunmaz buyuruyor. Duadan önce abdest almak, kıbleye dönmek, ana babasını anmak, mümin kardeşlerini anmak da sevaptır. Bir kimse dua ederken, kendi duasına âmin derse, melekler de o kimsenin duasına âmin derler. Söylenen söz vücut bulur. Bu nedenle bedduadan sakınmalıdır. Kimseye beddua etmemek en güzeldir. Unutmayalım ki, son pişmanlık fayda vermez. Babanın oğlu için dua etmesi, Peygamberin ümmeti için dua etmesi gibidir. Nâsın en âcizi duadan âciz olan kimsedir. Nâsın en cimrisi de selâm vermekte cimrilik gösteren kimsedir. Dualardan üç kısım vardır ki, reddolunmaz. Makbul ve müstecab olur. Ana babanın evlâdına duası, oruçlu kimsenin duası, misafirin duası... Dua mü'minin silâhı, dinin direği, göklerin ve yerin nurudur. Duada sesi çok yükseltmek doğru değildir. Yavaş sesle, yumuşak bir ses tonu ile dua etmelidir. Allah bizimle beraberdir. Hasta olan bir insanın duası, meleklerin duası gibidir.

Ey yüceler yücesi Allah'ım, fayda vermeyen ilimden, korkmayan kalpten, doymayan nefisten, kabul olmayan duadan sana sığınırım. İnsanın süsü hayâ duygusudur. Dili ile öğüt verene değil, fiili ile öğüt verene uy. Kudret âlemine cehalet ayağı ile

vurma. Beyazla olduğun zaman siyahı unutma. Kör, görenin koluna girerse daha sağlam, daha güzel yol alır. Bu kubbenin altında bir göz ara, seni sevsin. Vicdanı ferahlandıran şey sevaptır. İçi kemiren şey günahdır. Bu dünya hayatında cenneti yaşamak isteyen Allah'ın ve Resûlünün yolunda gitsin. İçi Allah ve Peygamber aşkı ile dolu olanlar, gerçek huzuru ve mutluluğu bulanlardır. Karga, bülbülün sırrını bilmez. Bilseydi o da onun gibi öterdi. İnsanların, diken olmayan gül gibi yaşadıkları dönemler oldu. Şimdi gülü olmayan diken gibiler. Gece ruhanî, gündüz cismanî âlemin sembolüdür. Miraç bile gece olmuştur. Gece yapılan ibadet ile gündüz yapılan ibadet arasında fark vardır. Hak âşıkları neden gece namazına kalkarlar? Neden Resûlullah Efendimiz vahiy gelince, beni örtün derdi? Bunlarda, düşünenler için büyük incelikler, ipuçları vardır. Dua ile, tefekkür ile, zikir ile, ibadet ile insanoğlu olgunlaşır, tekâmül eder, kâmil insan olur. Güzel huylar kazanır. Kıymetlenir. İbadeti bir kül, bir bütün olarak düşünmek gerekir. İhsan ve keremi de ibadete arkadaş etmek gerekir. İbadetten maksat, ihsan ve kereme kavuşmaktır. İhsan ve kereme ulaşamayan insan Allah'ın güzel kulları arasına giremez. Güneşe arkasını dönen, gölgesinin peşinden yürür. Yarın yatacağın karanlık toprağa şimdiden bir kandil yak. Kimin mayasında üç haslet varsa o cennetlidir. Nimet zamanında şükür, belâ vaktinde sabır, günah halinde tövbe... Hayatta iken verdiğin bir avuç hurma, senden sonra ruhun için verilecek 100 miskâl altından daha makbuldür. İyiliğini, hayrını gizli yap. Sağ elin verdiğini, sol elin görmesin. Rızık yalancılık yüzünden eksilir. Misafire hürmet et. Misafir gelirken rızkını da beraberinde getirir. Giderken ev sahibinin de günahını götürür. Ney, kendinden çıkan sesi ne bilsin. Gönül konuşmasını anlamayanlar doğruluk, fazilet nedir bilmeyenlerdir. Allah, kulun-

dan iki şey ister. Zâhirde Hak'kın emrini yerine getirmek, bâtında kalbini Allah'a bağlamak. Bেসmele, her işin Allah adıyla fet-hedilmesi için elimize verilmiş bir anahtardır. O anahtarı kullanabilmek için önce Allah adını kalbinde tut. Dünyada herkes gaflette değildir. Gönlü feyz-i ilâhi ve nûr-u Resûl ile dolmuş kimseler de vardır. Böylesi de bulunur mu diye şüpheye düşme. Onlardan bir tanesinin hürmetine binlerce kişi her türlü belâ ve âfetten korunmuş olur. Vesveseyi defet. Ne kadar işin varsa kaza, kadere teslim et. Ne dilerse öyle iş gören Allah'a kendini teslim et, o anda rıza yoluna girersin.

Şefkât ve merhamette güneş gibi ol. Başkalarının kusurunu örtmekte gece gibi ol. Allah'ım! Nefsimizin elinden kurtulup, içimizi senin aşkınla doldurmamız için bize yardım et. Biz de çevremize baktığımız zaman **“gül alırlar, gül satarlar, gülü gül ile tartarlar”** diyebilelim, bütün varlığı bir gül bahçesi gibi görebilelim. Allah'ım! Ürpermeyen kalpten, kabul edilmeyen duadan, doymayan nefisten, fayda vermeyen ilimden sana sığınıyorum. Allah'ım! Lütfet ki gittiğimiz her yere barış götürelim. Bölücü değil, birleştirici olalım. Nefret olan yere sevgi, ümitsizlik olan yere ümit, karanlık olan yere aydınlık, üzüntü ve dert olan yere sevinç götürelim. Kusurları gören değil, kusurları örtenlerden, teselli arayanlardan değil, teselli edenlerden, anlayış bekleyenlerden değil, anlayış gösterenlerden, yalnız sevmeyi isteyenlerden değil, sevenlerden olmamıza yardım et Allah'ım! Büyüksün, Rahmansın, Rahimsin, sen bizleri affeyle Allah'ım! Yarın o büyük hesap gününde, Resûlullah Efendimiz'in elinden öpmeyi bizlere nasibeyle Allah'ım! Âmîn...

Sessizlik Kültürü

Matematik profesörü olan bir arkadaşım anlattı. Japonya'ya dünya Matematikçiler Kongresine gidiyor, Tokyo'ya indiklerinde, görevli memura soruyor. Burada hem temiz ve ucuz, hem kaliteli hangi lokanta vardır? Memur tarif ediyor. Orada bin kişilik bir lokanta var diyor. Bir arkadaşı ile güle oynaya lokantaya gidiyorlar. Kapıdan girer girmez birden bin kişinin bakışları ile karşılaşıyorlar. Çünkü onların gürültü ile girdikleri lokantada çıt yok. Mutlak bir sessizlik egemen. Şaşıyorlar. Ne içeri girebiliyor, ne dışarı çıkabiliyorlar. Şef garson halden anlıyor. Hemen geliyor, onları içeri alıp oturtuyor. Çevreye bakıyorlar, herkes öylesine sessiz ki... Bir sipariş verileceği zaman garsonun kulağına fısıldıyorlar. Çatal kaşıklarını masaya koyarken inanılmaz bir dikkat gösteriyorlar. Aman bir ses çıkmasın, aman bir gürültü olmasın diye. Arkadaşım bakıyor bakıyor hayran oluyor. Demek ki diyor, bir de sessizlik kültürü varmış.

Yine bir pazar sabahı arkadaşım, trene biniyor. Bir pazar sabahı bir Japon banliyösündeki hayatın akışını etüd edecek...

Trende oturduğu yerin karşısında bir Japon aile var. Ana, baba ve çocuk. Çocuk henüz iki yaşında. Ne hikmetse durmaksızın ağlıyor. Anne bir yandan çocuğu susturabilmek için çırpınıyor, bir yandan da arada arkadaşımı süzüyor, acaba yabancıyı rahatsız ediyor mu diye... Ama bir türlü başarılı olamıyor. Eşi, köşede sükûnetle gazetesini okumakta. Nihayet gidiyor ondan yardım istiyor. Baba yine yavaş yavaş yerinden kalkıyor, çocuğun yanına gidiyor ve yanağına çok hafif, çok yumuşak bir fiske vuruyor. Çocuk derhal susuyor.

Bütün bunlar bize sağlıklı, mutlu, huzurlu yaşayabilmek için sessizliğin ne kadar önemli olduğunu gösteriyor. Yüksek sesle müzik dinleyenlerin bir süre sonra yavaş yavaş beyin hücrelerinin öldükleri bilimsel çalışmalarla ortaya çıkıyor. Gürültü insanı hasta ediyor, sinir sistemini tahrip ediyor, onu hayata karşı duyarsız ediyor. Pascal, insanın hayatta başına ne gelirse, işi bittikten sonra bir köşeye çekilip sükûnetle hayatı, insanları, olayları tefekkür edememekten gelir diyor.

Kur'an-ı Kerim'de Cenab-ı Hak'kın, Hazreti Musa'yı Firavun'u Hak'ka çağırarak görevlendirdiğini okuyoruz. **“Ya Musa, Firavun'la konuşurken yumuşak ve tatlı söyle”** diyor. Allah yavaş sesle konuşanları sever. Seslerinizi Peygamberin sesinden fazla çıkarmayınız. Bağırmayınız. Yüksek sesle konuşmayınız. Seslerin en çirkini eşek anırmasıdır.

Yunus bir haber verir, işitenler şâd olur. Şâd olmuyorsak, huzuru, mutluluğu içimizde bulamıyorsak kabahat bizdedir. Ya aramıyoruz, ya aramasını bilmiyoruz. Yunus insanları şâd eden haberi, nice arayışlardan, gayretlerden, fedakârlıklardan sonra bulmuştur. Bu bir aşk işidir. Çile işidir. Hepimizin bildiği bir ilâhi-

de bu ne güzel anlatılır. **Güzel âşık cevrimizi çekemezsin demedim mi? Bu bir rıza lokmasıdır, yiyemezsin demedim mi?**

Mânâ âleminin kapıları geceleri aralanır. El ayak çekilip sessizlik çökünce duyu organları yepyeni bir canlılık kazanır. Daha derin düşünür, daha güzel hissederiz.

Yeryüzündeki bütün büyük ve güzel işler, sessizlik içinde şekil alırlar. Güzellik ve yücelik duygusu ancak sessizlikte algılanır. Sessizliğin sesini dinleyenler, mesut ve bahtiyar insanlardır. Kenan Rifaî, **“sükût olsun sana tevhid”** diyor. Şunu unutmayalım. Söylenen söz vücut bulur. Söz gümüşse sükût altındır. Sabahın selâmını alanlar sağlıklı ve huzurlu insanlardır. **Dem bu demdir, dem bu demdir, dem bu dem** diye bir ilâhi okurdu büyüklerimiz. Ne güzel bir söz. Şu içinde bulunduğun ânı yaşayabiliyor musun? Mesele burada. Hayat, yaşamak, varoluş bu an içinde. Dün bir rüya idi, yarın ancak bir hayal. Bir saatin 59 dakikasını geçmişi anmakla geçiren insan, yaşamasını bilmiyor demektir. Geleceği öğrenmek için sarfettiğimiz her dakika kaybolmuş bir zamandır. Yaşadığı ânın bilincinde olmak. Onu en güzel şekilde değerlendirebilmek. Önemli olan budur. Hayatımızın her dakikası eşsiz bir mucizedir. Hiçbir zaman yenilenemeyen eşsiz bir mucize... Güzel, çok güzel, inanılmayacak kadar güzel bir dünyada yaşıyoruz. Renk dolu, ışık dolu, şiir dolu... Ama bütün bu güzellikler görene... görebilene... köre ne? Ne olur, ruh ve akıl sağlığından uzak insanların hezeyanlarıyla, saçmalıkları ile hayatımızı berbat etmeyelim. Yaşayalım. Seve rek, inanarak, aşkla, heyecanla, edeple, tevâzu ile, sabır, şükür ve kanâatle yaşayalım. Varoluşun çılgın güzelliğini duyalım. Sevmek devam eden en güzel huyum, diyelim. Sevdiğimi demez isem sevgi derdi boğar beni, diyelim. Sevelim sevillelim,

dünya kimseye kalmaz, diyelim. Küskünlüklerle, dargınlıklarla, kırgınlıklarla hayatımızı berbat etmeyelim. Şunu unutmayalım. Kırgınlıklar bizim için önemini kaybedinceye kadar kırılmaya hazır olalım. Kendi kendimiz olalım. Asıl güzellik dışta değil içtedir. Dışarda her şey önemini kaybettikten sonra sen varoldun. Sev. Deli gibi sev. Bütün kâinatı kucakla. Yerdeki kum tanesinden, gökyüzündeki Samanyolu'na kadar bütün varlığı bağrına bas. Alabilir miyim deme. Özdemir Asaf, dünya kaçtı gözüm diyordu. Her gün en az, kendinle yarım saat kal. Bunu yapamazsan, sağlığını ve ruh huzurunu kaybedersin. Vaktim yok diye kendini kandırma. Aldanışların en çirkini insanın kendi kendini kandırmasıdır. TV önünde, başkalarının günahlarını yazan gazete önünde, dedikodu ile geçen zamanların önünde geçen saatlerini bir hesaplasan. Ne verdiler sana şimdiye kadar. Bir düşün. Onlara vakit var, ama kendi kendimizle başbaşa kalmaya, bir güzelliği yaşamaya, pişmanlık duymaya, özür dilemeye, yaptığımız bir yanlışlığı düzeltmeye, bir dertlinin gözyaşını paylaşmaya, bir hastayı ziyarete vakit yok... Ne kadar rahat bir şekilde kendimizi kandırıyoruz. Bir gece kalksak, herkesin uyuduğu bir vakitte, gecenin sessizliği içinde bunları düşünsük. Bütün işe yaramaz, mânâsız, münasebetsiz düşünceleri atsak, içimizi sevgi ile, saygı ile, edep ile, incelik ile, hizmet aşkı ile doldursak... Şehrin gürültüsünden kurtulup, güzellikler âlemine katılabilirsek...

Hayat daima denge arayan bir teraziye benzer. Bir tarafta kaybedersek diğer tarafta kazanırız. Dimağın huzur içinde kalması, hayatın en büyük nimetlerindendir. İnsan ancak kendini kontrol ederek, bir güzelliği yaşayarak, hayır yaparak, Hak'ka giden yolun, halka hizmetten geçtiğine inanarak bu nimete kavuşur. Nefsini bilen Rabbin bilir. İnsan; kendini anlaması dere-

cesinde mutlu ve huzurlu olur. Sâkin insanı herkes sever, ona herkes saygı gösterir. Huzur ve sükûnet içindeki insan, diğer insanların barınacağı bir liman gibidir. Huzur ve sükûnet insan kültürünün en güzel dersidir. Bütün büyük, yüce, güzel duygu ve düşünceler onun içinde şekillenir. Güne huzur ve sükûnetle başlayıp, öyle bitirenler ne güzel insanlardır. Kâinatın Efendisi, imkân buldukça ekmeğini ve suyunu alır, Hira mağarasına gider, oradan kâinatı seyrederdi. Gökyüzünün, yıldızların yüceliğini, güneşin doğuşu ve batışındaki takat getirilmez güzelliği oradan seyrederdi. Doğa güzellikleri, san'at eserleri, hayat, ancak sessizlik ve yalnızlık içinde yaşanır ve idrâk edilir. Kargalar sürü halinde yaşarlar. Kartallar yalnız gezerler. Bütün büyük insanlar sessizliği ve yalnızlığı seven, az konuşan insanlardır. Çok konuşmak heybeti giderir, vakarı azaltır.

Bir veli zat tanımıştım yıllar önce. Güzeller güzeli bir insandı. Bir toplumda insanların boş ve mânâsız sözlerinden tedirgin olunca başını önüne eğer, sükût ederdi. Bu hareketi derhal karşı tarafı uyarır, onları hizaya getirirdi. Resûlullah Efendimiz, **“Ya hayır söyle yahut sus”** diyor. Bazen cevap vermemek, sükût etmek en güzel cevap oluyor. Kalabalıkta malzeme toplanıyor, sessizlik ve yalnızlıkta işleniyor. İç dışa yansıyor. Sessizlik ve nezaket bir kültür, gürültü ve kabalık ilkeliktir. Hâl ve tavrına, duruş ve oturuşuna bakarak bir insan hakkında isabetle hüküm verebiliriz. Asıl nezâket dimağın içten aydınlanması, ruhun bütün vücuda hâkim olmasıdır.

İnsanoğlu nazlı bir kuş gibidir. Kanatlarına kin, nefret, ihtiras, edep ve hayâdan mahrumiyet bağlanmışsa olduğu yerde kalır. Yüceliklere ulaşamaz. Hayatta kötü ve çirkin insan yoktur. Çeşitli nedenlerle içindeki iyilik ve güzellikleri ortaya çıkaramamış

insan vardır. Mevlânâ **“Ey kardeş, yalnız duyuş ve düşünüşten ibaretsin. Geri kalan sadece et ve kemiktir.”** diyor. Her an, her insan, yeni ve farklıdır. Her an hayat yeniden oluşuyor. Kur'an-ı Kerim'de, **“Allah her an yeni bir şe'ndedir”** buyrulmuştur. Yunus, “Her dem taze doğarız, bizden kim usanması” der. Ağız mübarek bir uzuvdur. Onu kirletmemelidir. Hayır için açık, şer için kapalı olmalıdır. Olaylara sükûnetle bakabilmek, olgun insanların harcıdır. **“Mevlâ görelim neyler, neylerse güzel eyler”** diyenler olgun, kâmil ve zarif insanlardır. Önemli olan, farkında olarak, her an yeni bir güzelliği yaşayabilmektir. Olan, olması gerekendir diyebilmek her babayiğidin harcı değildir. Gözlerim açık diye, her şeyi gördüğünü mü sanıyorsun? Her varlık kâinat kitabının bir kelimesidir. Her an hayat yeniden var oluyor; yeniden yok oluyor. Farkına varılamayan, bizim için yok demektir. Balık denizde yaşar ama ne denizi bilir ne kendisini...

Müslüman odur ki; diğer insanlar onun dilinden ve elinden selâmette olurlar. Muhakkak nefis kötülüğü emreder. Allah'ım, göz açıp kapayıncaya kadar bile olsa, beni nefsimle başbaşa bırakma. Ayıp örtenin ayıbı örtülür. Herkes, her meseleyi kendi hesabına yeniden düşünmelidir. Ancak o zaman Yunus'un dediği gibi, **“her dem taze doğarız, bizden kim usanması”** hâli tecelli eder. Bir fikir matematik kadar açık bile olsa onu yeniden ele almak lâzımdır. İnsanı hayvandan ve makineden ayıran ve üstün kılan düşünme melekesidir. Su yükseldiğinde gemi de yükselir. Bir sohbet meclisinden en çok istifade eden, edepli olan, susan, saygı ile dinleyen insandır. Zafer sabırdadır. Öfkesine hâkim olan kurtulur. Kur'an-ı Kerim oku diye başlıyor; Mesnevî dinle diye... Konuş diye başlayan bir kitap görmedim. Âmâ

peygamber var ama, sağır peygamber yoktur. Dinlemek, görmeden önce gelir.

Düşünmeden konuşanlar, toplumda hiçbir zaman sevilmezler, saygı görmezler. Derdini kimseye açma. Yan ama tütme. Allah'a havale et. Kimseden bir şey bekleme. Seccaden sana yetmiyor mu? Mutluluk ve huzur sessizliğin içindedir... Allah, ruhun içindeki ölümsüz sözünü sadece sessizliğin içinde söyler. Aşk ile gel, kemâl ile git. Kötülükten kaç; yalnızken bile işlesen, kötülük seni yorar. Hiçbir şey görüldüğü gibi değildir. Rabbim, her şeyi, nasılsa öyle göster bana. İnsanın hamuru iyilik ve güzellikle yoğrulmuştur. Her an yol alıyoruz birlikte kabre doğru. Savaşa, kavgaya, hırçınlığa ne gerek var? Allah'a olan sevgimizi, biraz da insanlara hizmet şeklinde göstersek ne kaybederiz? Fikirleri dağınıklıktan kurtarmak için, özüne irca etmek ve onu gözden kaçırmamak lâzımdır. Dağ ne kadar yüce olsa, yol onun üstünden aşar.

İtiraf edelim, zor bir çağda yaşıyoruz. Her şey insana karşı. Bugün insanları yargılarken insafı olalım. Bugünkü insana baskarken neyi noksan diye değil, bu şartlar altında hâlâ neyi kaybolmamış diye bakmak gerekiyor. İnsanlar doğuştan tertemiz doğuyorlar. Melek gibi doğuyorlar. Sonra aile, okul, toplum üçlüsü onu canavar haline getiriyor. Hepimiz, canımız dışımızda, çok zor şartlarda yaşıyoruz. İnsanlara eleştiri ile yaklaşmak, her an onları yargılamak bize ne kazandırıyor? Ne olur biraz da sevgi ile, saygı ile, edep ve incelikle yaklaşıp onlara. Bugünün insanı eleştiriden çok, yargılanmaktan çok, sevgi, saygı, ilgi özlemi içinde. Ne olur birbirimizden esirgemeyelim bunları. İnsanlar bizden sevgi bekliyor. Saygı bekliyor. Biz onlara ne götürüyoruz? İnsanda sesi duyulmamış büyük bir mûsiki gizli. Onu

duyabilmek için çaba harcamak lâzım. Yüzüne yanlığını çarp-
mayın hiç kimsenin. İtiraf için kimseyi zorlamayın. İç dünyasında
bir çıkar yolu bulabilmesi için, sevgi ve saygı ile, hikmetle ona
fırsatlar verin. Kâinatın en büyük sarayı, içi sevgi ile dolu insan
kalbidir.

Gevezelik içten fethi engeller. Tekâmüle engel olur. Etki
gücünü azaltır. Sükûta sarılan kurtulur. Kurtuluş, diline sahip
olmaya bağlıdır. Söz gümüşse sükût altındır. Sükûttan daha gü-
zel söz söyleyeceksek ağzımızı açalım. Sükûtun şiiiriyetini
yaşamak ne güzeldir. Özdemir Asaf, **“Bir kelimeye bin anlam
yüklediğim zaman sana sesleneceğim”** der. İnsan düğümü
ancak sevgi ile çözülür. Karanlıklarla dolu insan yaşamı ancak
sevgi ile aydınlanır. Hep şikâyet, hep eleştiri, hep yargılama...
Bunlardan ne kazanıyoruz ki... Karanlıklara küfredeceğimize bir
mum ışığı yakabilsek... İnancın temelinde yatan sevgi, saygı ve
hoşgörü değil midir? Neden sürekli olarak duygu ile düşüncenin
arasına fesat sokuyoruz? Kalbin alanı ayrı, kafanın alanı ayrı.
Biz kalple çözülecek, duygu ile halledilecek bir soruna kafa ile
yaklaşırsak, keza aklın çözebileceği alanlara duyguyu karıştırı-
rırsak, sonuç hüsrân değil midir? İnsanı mutlu eden, kendi iç
âleminde bir düzen, bir güzellik, bir âhenk kurabilmesidir. Kalbin
edebi sükûttur. Elde edilmesi en güç dostluk, insanın kendi ken-
disiyle dost olabilmesidir. Gözü yerde olanın, gönlü âsumana
çıkır. İnsanoğlu aşkla yükselir. İnsan olmak bir san'attır. İstirap
bir rendedir. Fazlalıklarımızı alır. İnsanı insan yapan yine insan-
dır. Her an yeni bir hâl içindeyiz. Her an yeni bir sınavdayız. Bu
dünya darılma pazarı değil, dayanma pazarıdır. İlkatten murat
idrâktir. Şükretmemek, nimetin elden gitmesine sebep olur.
Allah kuluna kâfidir. Seccadende bulamadığın huzuru ve gü-

zelliği hiçbir yerde bulamayacaksın. İnsanın gözü akli kadar görür. Dikkat et vücudun bir mâbettir. İçinde sana senden yakın olan vardır. Mânâ âleminin kapıları; sabır, şükür, edep, tevâzu ve sükût ile açılır. Dünya ancak sessizlikte açar kendini. Sessizlik kişiyi özgür kılar, darağacında bile... Yarının çiçekleri bugün atılan tohumlardır. Yaşamamanın hüneri, her yeni günün güzelliğini görebilmektir.

İnsan ve Şiir

Şiir, saf ve hayran kalplerin sesidir. Doğanın bağrından kopup gelen, iç dünyamızın en güzel rengi, ışığın ve estetiğin sesidir. Bizi yaratılışın asıl ritmine götüren, iç dünyamızı çevrenin tozundan, dumanından, isinden ve kirinden, patırtı gürültüsünden uzaklaştıran, bizi yeniden varoluşun çılgın heyecanına götüren bir mucizedir. Onunla kendimize gelir, onunla acılarımızı sarar sarmalar, onunla yeniden soluk almaya başlarız. Hayat her şeye rağmen yürüyenlerindir. Bizi ayakta tutan, bize yaşama sevinci veren, gördüklerimize, çektiklerimize rağmen, hayatı yaşanılır hale getiren şiidir.

Şiir, bizde uyuyan, bilinçaltında kalan duyguları uyandırır ve besler. Şiir bize hayatı, dünyayı ve insanları sevdirebilir. Bize mutlulukların en güzelini verir. Duygu ve düşüncelerimize çekidüzen verir. İç dünyamızda halledemediğimiz meseleleri çözer. Şiiri sevemeyenler, şiire yaklaşamayanlar insana da yabancı kalırlar. Kendilerine de yabancı kalırlar. Kendi kendileri olamaz, kendi varlıklarını ortaya koyamazlar. Şiir bizi bize tanıtır. İnsan düğü-

münü çözmeden bir yere varamayız. Ömür boyu huzur ve mutluluktan uzak yaşarız. Hayatta hiç kimse güzel şiirin sırrını ve formülünü bulamamıştır. Ama gerçek şiirlerde biz onu duyar, yaşar, tadarız.

Yunus'un şiirlerini tekrar tekrar duyarak, düşünerek okuyanlar, insan bilinmezini çözmeye doğru yaklaşmış olurlar. Biz, insanı şairlerden öğreniriz Onlar sezgileriyle bilinmeyen âlemlere ışık tutarlar. İnsanı sevmek demek, Tanrı'yı sevmek demektir. Hayatın rengi, ışığı, varoluşun amacı sevgidir. Sevgiden bakır altınlaşır. Cahit Sıtkı, **“Sevmek, devam eden en güzel huyum”** der. En büyük, en yüce insan, insanları en çok seven, onlara en çok yardımcı olanıdır. Hayatımız değişerek gelip geçmede, dış hayatımız azalarak akıp gitmede, buna karşılık içimizde bir dünya vücuda gelmektedir. Yunus, yüzyıllarca önce **“Bir ben vardır bende, benden içeri”** diyordu. Önemli olan sevgiyle, saygıyla, edep ve incelikle, hoşgörü ile o dünyayı geliştirmek, derinleştirmek ve zenginleştirmektir. Şiirin kaynağı insanın içindedir. İnsan içinde bulamadığı şiiri hiçbir yerde bulamaz. Duygularımızın ancak en sessiz anlarda cevap verebileceği sorulara biz dıştan cevap beklemeye kalkarsak, bu, gelişmemize kuvvetle engel olur. Kapı kapı dolaşma, muratlar sendedir. Kâinatta hiçbir şey kalmadı da sen varoldun. İnsan evrenin özü, gören gözüdür. Ancak şiirle dolu olduğumuz, şiiri yaşadığımız zamanlarda biz kendi öz varlığımızla, gerçek benliğimizle bir ve beraber oluruz. O zaman bütün evreni renk ve ışık içinde görürüz, iç çatışmalarımız biter, bütün hücrelerimiz sevgiyle dolar ve biz de Yunus gibi, **“Sevdiğimi demez isem, sevgi derdi boğar beni”** deriz. Bu fâni hayatta, acaba daha güzel, daha muhteşem ne olabilir? Ve bizler sevgimizi, mutluluğumuzu, huzurumuzu biraz da şairlere borçlu değil miyiz?

Çok değerli şair ve yazar R.M. Rilke şiirin yazılışını ne güzel anlatıyor:

“Ve mısralar yazdım. Ah, gençken yazılan mısraların kıymeti zaten nedir ki... Beklemeliydi ve bütün bir ömür boyu, mümkünse uzun bir ömür boyu, mânâ ve lezzet toplanmalıydı. Ve sonra, tamamen sonunda belki iyi on mısra yazılabilirdi. Çünkü mısralar, insanların dedikleri gibi, hisler değil, (his pek erken başlar) tecrübelerdir. Bir mısra için insan birçok şehirler görmelidir. İnsanları ve eşyayı görmeye ve tanımaya çalışmalıdır. Hayvanları tanımalı, kuşların nasıl uçtuğunu izlemelidir. Küçük çiçeklerin sabahları hangi kıpırdanışlarla açtığını bilmelidir.

İnsan, meçhul semtlerdeki yolları, beklenmedik tesâdüfleri ve uzun zamandır gelmekte olduğu görülen vedâları düşünmemelidir. Hâlâ anlayamamış çocukluk günlerini, bizi sevindireceğini sanarak hazırladıkları (ama ancak bir başkasını sevindebilecek) bir sürpriz yüzünden, anlamayıp incittiğimiz anne ve babayı, o kadar çok, derin ve müphem değişmelerle, acayip ve tuhaf başlayan çocukluk hastalıklarını, sessiz, kapanık odalarda geçen günleri ve deniz kıyısındaki sabahları, denizi, denizleri, üstümüzden esen ve bütün yıldızlarla uçan yolculuk gecelerini düşünebilmelidir. Bütün bunların hepsini düşünmek de yetmez. İnsanın birbirinden farklı birçok sevda gecelerine ait hatıraları olmalıdır. Doğuran kadınların haykırışlarına ait, içine kapanan, hafif, beyaz, uyuyan lohusalara ait hatıraları olmalıdır. Ama, hem de can çekişen kimselerin yanında oturmuş bulunmalıdır. Kesik kesik gürültü duyulan, pencereleri açık odada ölümlerle durmuş olmalıdır. Ve insanların hatıraları olması da kâfi gelmez. Hatıralar çoksa onları untabilmelidir. Ve insanın, hatıralar gelecek diye beklemekte büyük sabrı olmalıdır. Çünkü hatıralar da

henüz o değildir. Hatıralar, ancak hücrelerimizde yerleştikleri, bakış ve hareketlerimizde okudukları, isimsizleştikleri ve artık bizden ayırt edilemedikleri zaman, işte ancak o vakit çok nadir bir saatte, bir mısranın ilk kelimesi hatıraların ortasından ve hatıralardan tecelli eder.

Benim mısralarım ise başka şekilde meydana geldiler, bunun için şiir değildiler.

Görmeyi öğreniyorum. Bilmiyorum neden, her şey içimde daha derinlere işliyor, her zamankinden daha derinlere. Bir iç dünyam varmış da bilmezmişim. Her şey şimdi oraya gidiyor. Orada ne olup bitiyor cahiliyim.

Bilmem söyledim mi? Görmeyi öğreniyorum. Evet, başlıyorum. Henüz beceremiyorum, ama vaktimden yararlanmak istiyorum.”

Rilke şiirin arka plânını, birkaç güzel mısra yazabilmek için nelere katlanmak gerektiğini ne güzel anlatıyor. Öldükten sonra, arkasında kalıcı mısralar bırakabilmek, ne güzel bir olaydır. Görebilmek, sevebilmek, düşünebilmek, duyabilmek ne güzel... Herkes, her sorunu, kendi hesabına yeniden düşünebilse... Yunus'un **“Bir siz dahi sizde bulun, benim bende bulduğumu”** mısraında anlatmak istediği gerçeği, hâli yaşayabilse... **“Her dem taze doğarız, bizden kim usanası”** diyebilse...

İnanıyorum ki büyük şair olabilmek için, büyük düşünür olmak gerekiyor. Bilinmeyene bir yolculuktur çünkü şiir. Şiir sonsuzla yüz yüze gelmektir, varoluşun gerçekleşmesidir. Şiir, sessizlikte ve yalnızlıkta, söylenilmeyeni söyleyebilmektir, şiir aşktır, söylenilemeyenin en güzel anlatımıdır. Şiir bitmez. Bittiği an-

da okurun ve dinleyenin kafasında, gönlünde, iç âleminde, devam eder. Şiir sessizliğin sesi, yalnızlığın dilidir. İnsan, elinin değdiği her şeyi şiire çevirebilmelidir. Zor olan, şiirin hayatını yaşamaktır. Yazmak sonra gelir hep. Ne mutlu, sevmek devam eden en güzel huyum, diyebilenlere...

San'at ve Etkilenme

Bir gün bir galeride resimleri algılamaya, çözmeye, özümlemeye hazırlanıyordum. Bir ressam yanındaki arkadaşlarıyla konuşuyordu. "Fransa'dan gelirken dedi, bütün paramı röprodüksiyonlara verdim. Modern, klâsik pek çok eser aldım. İki yıl oldu. Daha paketi açmadım." Arkadaşı hayretle sordu, "Neden?" Cevap verdi. "Etki altında kalmaktan korkuyorum. Kendime, sanatıma ihanetten korkuyorum. Hep kendim kalmak istiyorum." Bu sözler beni uzun uzun düşündürdü. Matisse, Klee İslâm sanatından etkilendi. Ne kaybettiler?

Bu etkilenme olumlu olmadı mı? Etkilenmeden korkmak niçin? Önemli olan bir güzelliği kendimize katmak, onu yaşamak, özümlemek değil mi? Birçok insanlardan, birçok kitaplardan, birçok tablodan etkileneceğiz tabii. Yaşadığımız temiz ve büyük sevgiler bizi etkileyecek, gezdiğimiz ülkeler, gördüklerimiz bizi etkileyecek, bir iz, bir ışık, bir güzellik bırakacak iç dünyamızda. Önemli olan bütün bunları ve daha nicelərini içimizde eritmek, kendimize, kendi dünyamıza, öz benliğimize ilâve etmek değil

midir? Duran bir bulut, uçan bir kuş, yağan bir kar, çöküp peynir ekmek yediğimiz bir taş, bütün bunlar aşkın güzelliği ile içimizde yer etmektedir. Picasso, Paris metrosunda oturup, geçen vasıtalara bakarmış, pencereden gördüğü bir yüz, bazen saniyeden de az bir zaman diliminde, o inanılmaz dikkati arasında içinde yer eder, sonra gider, o yüzü çizermiş. Ah efendim, her şey bizi etkiler. Güzel bir yüz, zarif bir yürüyüş, incelik dolu bir giyim, anlamlı bir tebessüm, sınımsız bir merhaba, hüznü dolu bir elveda, insanın içine işleyen tatlı ve yumuşak bir ses tonu, ölesiye sevdiğiniz bir insanın; bir yanlış anlama, bir yanlış değerlendirme yüzünden sizi terkedişi ve “birer kalp bıraktılar bize kırık, ömrümüzce gözyaşı döktürecek” dedirterek sizi yapayalnız bırakıp gidişi, ya da yıldızlarla dolu bir yaz gecesinde, gökyüzüne hayran hayran bakıp, sonra oturup sessizce ağlayışınız da sizi etkiler. Bir mısranın, bir melodinin, bir desenin güzelliği sizi ömür boyu etkiler. Bir sergide gördüğümüz bir renk, bir desen, bir kompozisyon nice geceler rüyalarımıza girer, korkmak niçin, endişelenmek niçin? Arı balını binbir çiçekten yapmıyor mu? Çiçeklerin güzelliği arıyı korkutuyor mu? Nice insanlar yarım kalmış bir sevgiyi içlerinden söküp atmak için ölesiye mücadele verirler. Yorgun düşer, hayata küserler. Goethe “güzel kız seni seviyorsam sana ne” der. Bir sevgiyi, sevdiğimiz insan, bizi bırakıp gitti diye yarıda bırakmak, içimizden söküp atmaya çalışmak, bana çok yanlış geliyor. Bırakalım o, bir özsu gibi içimizde yıldız yıldız güzelliklerini yaysın, içimiz dışımız sevgiyle dolsun. Sevgiyle oturup sevgiyle kalkalım. Yediğimiz ekmek, içtiğimiz su sevgiyle dolsun, damarlarımızda kan sevgiyle aksın, ne olur yeryüzündeki bir kum tanesinden, gökyüzündeki Samanyolu’na kadar bütün kâinatı, sevgiyle kucaklayalım. Yeryüzündeki bütün insanlar, bütün hayvanlar, bütün

bitkiler, bütün eşya, sevgi sınırlarımız içinde kalsın. **“Sevelim sevilelim dünya kimseye kalmaz”** dediğimiz zaman ne kaybederiz? Bir şiirdeki, bir senfonideki, bir tablodaki güzellikten neden kendimizi mahrum edelim? Güzel, çok güzel, inanılmayacak kadar güzel bir dünyada yaşıyoruz. Keşke mümkün olsa da yeryüzündeki bütün güzel, değerli insanlarla tanışsak, onlarla bir sevgiyi yaşasak, bir güzelliği paylaşsak, bütün değerli kitapları okusak, senfonileri dinlesek ve tabloları içimizde yer edene kadar, rüyalarımıza girecek kadar seyretsek... Bilmiyorum ne kaybederiz. Bütün varlığımız, bütün hücrelerimiz, güzelliklerle dolsa, seviyoruz, güzelliğimiz bu yüzden diyebilirsek...

Gayet tabii etkileneceğiz, amaç her an daha iyiye, daha güzele gitmek değil mi? Adına ister hayat deyin, ister san'at, öyle görkemli bir doku ki, yüzbinlerce, milyonlarca incecik iplik bir araya geliyor, o kumaşı meydana getiriyor. Her ipliğin ayrı rolü var. İnsanın kişilik yapısı da öyle. Milyonlarca etkilenmeler bir araya geliyor. İç âlemde, bilinçaltında, o gizem dolu dünyada inanılmaz güzellikte bir terkip ortaya çıkıyor. Matisse etkilenmekten korksaydı, gönül dünyasının kapılarını sımsıkı kapasaydı acaba bugün hayranlıkla, aşkla seyrettiğimiz o doyumsuz güzellikteki eserleri ortaya çıkar mıydı? Önemli olan; iyi olan, güzel olan her şeye kapılarımızı sonuna kadar açmak, iç dünyamızda o sentezi yapabilmek, ortaya yeni, yepyeni, solmayan, pörsümeyen, eskimeyen bir güzellik koyabilmektir. İnsan gönlü ışıkla dolunca ışıktan farkedilmez. İnsan demek göz demektir. Göz tüm güzellikleri görebiliyorsa, seçebiliyorsa ona göz denir. Güzellik kâinatın altın anahtarıdır. O anahtar kolay kolay ele geçmez. Onu aşkla, heyecanla, sabırla yılmadan aramak gerekir. Amorfalyus Titanyum isimli bir bitki onbeş yılda bir çiçek

açar, doğada öyle gizli güzellikler var ki... Ancak belli bir düzeye gelen insanlar bu güzellikleri görebiliyorlar. Varoluşta her şey sevginin emrinde, ağaç bile sevgiden çiçek açıyor. Her varlık, her an, her şeyde sevgi özlemi içinde... Gönلünü sevgiye ve güzelliğe aç, bak sıkıntın kalıyor mu? Şekilde, kabukta kalan, öz olana, şekilsiz ulaşamaz. Güzele varmak, bütünü kavramakla olasıdır. Ayrıntılarda boğulan, yanlış yorumlarla dünyalarını karartanlar her gün biraz daha güzelden uzaklaştıklarının farkındalar mı? Evrende öyle çıldırtıcı bir güzellik ve ahenk var ki... Kendi kendilerini aşamayanlar, kendi egoları içinde hapsolanlar, hiçbir zaman o senfoniye dinleyemeyecekler. Su sesi ve kanat şakırtısına yabancı kalanlar, zamanı billûr bir avize gibi göremeyecekler. Ey zaman geçme dur öyle güzelsin ki, diyemeyecekler. Her zaman, maviliğın bittiği son hadde kadar yürüyebilenler, kendilerini varlığın dar hendeselerinden kurtarabilenlerdir. İnsan hayatının en küçük olayları bile çok büyük bir önem taşırlar. Görmek aşktır, Yunus **“Şu gözümde gören nedir?”** diye sorar. Görme yeteneği görendedir. Göz sadece bir dürbündür, dürbün görmez. İnsan kalbi başkalarının duygularına ancak kendi tecrübeleri nispetinde açıktır. Her eser bir derstir. Bir büyük ressamın eserinden yapılacak bir kopya, o eserde gizli olan bu dersi kendi kültürüne ilâve etmek, bir başkasına ait olgun bir tecrübe ile kendi sanatını zenginleştirmek demektir. Kültür bir ömür boyu devam eder, son nefese kadar.

Her büyük san'atkârın hayatında bu cinsten çalışmaların etkileri görülür. Viyana müzesinde böyle çalışan bir yaşlı ressam hanım görmüştüm. Paris'te ihtisas sahibi kopya resim yapanlarla tanıştım. Amerikalılar, bütün Rodin müzesini aynen alçı kalıplarla ülkelerine taşıdılar. Neden rengin ve desenin civıltısını en güzel şekilde biz de tatmayalım? San'atı geliştiren sevgi ve

ilgi değil midir? Bizi kendimize ve dünyaya tanıttacak gerçek san'atçıların yetişmesi için müze kültürü şart. Müze kültürü olmadan bir san'atçının yetişmesini, batılının kafası almaz. Oralarda iyi kötü bir san'at tarihini takip edecek derecede, müzesi olmayan bir tek önemli şehir bulamazsınız. San'at için, düşünce hayatı için geçirilen her duraksama acı bir kayıptır. Çünkü her geçen zamanı, bir misli daha geri kalmakla öderiz. Aşkla, inançla, heyecanla seyredilen her büyük tablo, her san'at eseri, o ürpertiye duyan her insanın dünyasında, ömür boyu unutamayacağı etkiler, güzellikler, izlenimler uyandırır. Aşk imiş her ne var âlemde, dedirtir. Bir bilsek... Bilebilsek... İçinde yaşadığımız çirkinlikler ve kabalıklar, sevgisizlikler ortamında, müze kültürümüzün olmayışının ne büyük rolü var... İstidadı olan, yetişebileceğini bilen bir san'atkâr, yetişmezse ıstırap çeker, kendisini ve çevresini zehirler. Bir topluma ruhunu veren, bir toplumu ayakta tutan san'atçılardır. San'atçılarına lââyık oldukları değeri vermeyen toplumlar, bir süre sonra yaşama sevinçlerini kaybederler; varoluş, onlar için anlamsız olmaya başlar.

Bir san'at kültüründen yoksun insanların, doğaya, insana, olaylara kendine has bir bakış açısıyla bakmasının, bir yaşama san'atına, yaşayış üslûbuna ulaşmasının imkânı var mıdır? Kişisiz, renksiz, incelikten uzak insanların, toplumun hangi çizgisinde bulunurlarsa bulunsunlar, çevrelerinde sevgi, saygı ve hayranlık uyandırmalarına imkân var mıdır? Estetik terbiye hayatımıza yapıcı bir âmil gibi girdikçe, yaşantımızda egemen oldukça, nice sorunlarımızın kendiliğinden halledildiğini göreceğiz. Ancak kalpleri ve kafaları bilimle, san'atla, sevgiyle, saygıyla, güzellikle dolan insanlar sağlıklı yaşar, mutlu olur, mutlu ederler.

Tanzimattan beri her yıl dışardan on tablo satın alsaydık şimdi eser sayısı binbeşyüze varan bir müzenin sahibi olurduk. Neden olmadık? Çünkü kültür ve san'atın hayattaki yerini bir türlü kavrayamadık. Hâlâ da anlamış değiliz. San'ata ilgisiz kalan insanlar ve toplumlar, insana da yabancı kalıyorlar. Kimse kimseyi anlamıyor, sevmiyor, saymıyor. Oysa nasıl da sevgi susuzluğu içindeler. Farkında değiller. Bir san'at eserini veya bir insanı hakkıyla tadabilmek için, anlayabilmek için ne kadar çok şeye muhtacız. İç dünyalarını sanatın ışığı ile aydınlatamayan insanlar için karanlıklar içinde yaşamak, sanırım kaçınılmaz bir sonuçtur. Görebilmek, tadabilmek, bir güzelliği yaşamak olayının arkasında, birbirinden farklı milyonlarca neden var. İyice derinlere inilirse, belki onların da bir nevi yaratma sürecinin içinde yer aldıklarını görürüz.

Bir tabloya bakan insanların sayısı kadar, birbirinden farklı değişik görüşler, duyular, seziler, algılamalar, lezzet almalar, ürperişler, bazen de gözyaşları var...

“Ferhat usta, Ferhat usta neden güzellik ağlatır insanı” diye sorar şair. Bir tablo önünde bazen insan öyle dalar, öyle etkilenir ki, o anda duygularını paylaşacağı insan arar. Yunus, **“Sevdiğimi demez isem sevgi derdi boğar beni”** diye haykırır. San'at zannedildiğinden çok daha ciddi, çok daha yüce bir iştir. İnsan tecrübesi, san'atçıda şeklini bulur. San'atın başladığı yerde her şey susar, saygıyla eğilir. Bir gün rahmetli Şefik Bursalı'nın bir sergisine gitmiştim. Genellikle sergilere erken giderim. Kalabalık, sigara dumanı ve gürültü içinde bir güzelliğin algılanabileceğine inanmam, ancak özel bir ortamda bir güzellik yaşanabilir. Merhum Şefik Bursalı, elinde fırçası eski bir tablo-sunun önünde bazı değişimler yaparken bir seyirci, “Efendim”

dedi, “Siz bu tabloyu uzun yıllar önce yapmışsınız, şimdi o sizin olmaktan biraz da çıkmış, neden müdahale ediyorsunuz” diye sorunca, Bursa’lı, kendine has, o tatlı hiddetiyle, kürk mantolu hanıma döndü, “Efendim” dedi, “Bir tablo hiçbir zaman bitmez. Ressam dilerse, son nefesine kadar onu düzeltebilir.” Bu sözü yıllarca düşündüm. Onu seyredenler de her an farklı bir yapıda oldukları için aldıkları zevk, duydukları heyecan da farklı olacaktır. Bir de, çeşitli nedenlerle bir insanın algılama gücü artar, dikkati yoğunlaşır. Bir önceki ziyaretinde göremediği güzellikleri, incelikleri bir sonrakinde görebilir, sezebilir, duyabilir.

Bazı sergilere tekrar tekrar gitmekte yarar vardır. Öyle ressamalar vardır ki, bize verdikleri çok sesli heyecanın, lezzetin, şevkin, hayranlığın yanı sıra bizi bize açıyorlar; bizi, bize tanıtırıyorlar. Yunus, **“Hiç kimse bilmez bizi, biz ne işin içindeyiz”** der. Dünyanın en zor işi, insanın kendini ve başkalarını çözebilmesidir. San’at eserleri, bu çözümde ayna görevini ne güzel görüyorlar. Unutmayalım ki uygarlık her şeyden önce bir kültür sorunudur ve kültür, milyonlarca, milyarlarca etkiden ortaya çıkan bir muhteşem sentezdir, birikimdir. Dar alanlara sıkışıp kalmayalım. Bırakalım algılarımızın kapıları sonuna kadar açılsın. İyi olan, güzel olan, büyük, asil, temiz ve yüce olan her şeye gönlümüz açık olsun. Güzellik kâinatın altın anahtarıdır, ondan korkmayalım.

Hoşgörü

Sevgi, saygı ve hoşgörü birbirini tamamlayan, bütünleyen, hayatı hayat yapan üç ana unsurdur. Bir sacayağı gibidir. Ama bana sorsanız, en önemlisi hangisi diye, hoşgördür derim. Hayatta kusursuz, noksansız, hatasız insan yoktur. Hepimizin, tek istisna olmadan hepimizin zayıf tarafları vardır. Ya tamamlanacak eksik taraflarımız ya da törpülenmesi gereken sivriliklerimiz vardır. İşte o zaman hoşgörü imdada yetişir. Hoşgörü ile birbirimizi sevebilir, sayabiliriz. Kabul edebiliriz. Ne güzel söylemiş Yunus Emre, **“Yaradılanı hoşgör, Yaradan’dan ötürü”** diye. Tasavvufta bir söz vardır. Allah Allah’lığını kimseye vermez diye. Tam, kâmil, noksansız ve her şeyden münezzehe olmak, yalnız Allah’a mahsus bir sıfattır. Biz insanız, noksanız, kusurluyuz. El açıp dualar ediyoruz. Kulluk edemedim, affına geldim diye. Birbirimizi ancak hoşgörü ile benimser kabul ederiz. Hatalı, kusurlu bir varlığı ancak **“Yaradılanı hoşgör Yaradan’dan ötürü”** diyerek sevebiliriz. Hoşgörünün olmadığı yerde sevgi de yoktur, saygı da. Yunus Emre **“taş gönülden ne biter?”** diye

sorar. Tabii hiçbir şey... Önemli olan o taş gibi gönlü ipek gibi yumuşak bir hale getirmektir. İslâm'ın getirdiği nice güzelliklerle bu sağlanır. Bir zamanlar taş gibi olan o insan gönlü, sevginin, saygının, hoşgörünün çiçeklendiği bir mübarek mekân olur. Ben gider, sen kalır. Nefsin egemenliği yıkılır. Yerini aşk alır, ihlâs alır, şefkât, merhamet ve hizmet aşkı alır.

Hoşgörünün olmadığı yerde ot bile bitmez. Hoşgörüden uzaklık Hak'tan uzaklığın belgesidir. Sosyal hayatta en faydalı fazilet hoşgördür. Gerek şahsen, gerek toplum halinde huzur içinde yaşamak istiyorsak, mutluluğun güzelliğini tatmak istiyorsak, hoşgörü kapısından geçmek zorundayız. Bize göre yaratılmış, ne bir insan vardır ne bir toplum. Kiminle tanışırsanız her mekânda her zaman ayrı ve farklıdır. Hani bir söz vardır. Derler ki; boyuma göre boy buldum, huyuma göre huy bulamadım. Hoşgörü sahibi değilsek, ömrümüzün sonuna kadar çırpınırsız; üzümün çöpü var, armudun sapı var diye... Zaman gelir geçer gideriz, sevmeden, sevilmeden, saymadan, sayılmadan, huzuru, mutluluğu ve güzelliği idrak edemeden. Bütün çevreye nefsin, egonun gözlüğü ile bakınca sonuç hüsrana mahkûmdur. Şüphe yok ki, nefis kötülüğü emredicidir. Ancak inanlar, inançlarına göre huzur ve sükûn içinde yaşayanlar, birbirlerine sabrı ve Hak'kı tavsiye edenler hüsrandan kurtulabilirler. Nefis bataklığında yaşadıkça, nefis gönül ülkemizin sultanı olunca, bir gün dahi güzel gün göremeyiz. Ve bir an yaşıyorum, bütün bir ömre bedel diyemeyiz. Seviyoruz, güzelliğimiz bu yüzden diyemeyiz. Sevmek, devam eden en güzel huyum diyemeyiz. Her yerde karşımıza çıkan aynıdır. Armudun sapı var, üzümün çöpü var. Bizim keyfimize göre bir insan, bir toplum yaratılmadığına göre, kimse şüphe etmesin, bu ıstırap ömür

boyu devam eder. Ondan sonra arabesk saçmalamalar başlar. “Tanrım beni baştan yarat” diye, “ölürsem kabrime gelme, istemem” diye... Kardeşim sende o kafa olduktan sonra yeniden dünyaya gelsen ne olur? Aynı hayatı yeniden yaşayacak değil misin? Hep itiraz, hep şikâyet, hep teslimiyet yokluğu, hep şükürden, sabırdan, kanâatten, edepten, incelikten uzaklık, yaşıntının ana kuralları olmayacak mı? Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri ne güzel söylemiş:

Deme neden bu böyle

Yerindedir o öyle

Mevlâ görelim neyler

Neylerse güzel eyler.

Sabredenlere, birbirlerine sabrı ve Hak'kı tavsiye edenlere huzurun, mutluluğun kapıları açılır. Yunus, **“Kakımak”** kelimesiyle bunu ne güzel anlatır. Kakımak, biliyorsunuz, her şeye itiraz etmek, karşı gelmek, her zaman, her yerde, herkesle kavgada olmak, mütemadiyen tartışmak...

Kakımak olaydı ger

Muhammed de kakırdı

Vara yoğa kakırsın

Sen derviş olamazsın...

Olan, olması gerekendi diye yola çıkmak ne güzeldir. Bizi huzura ve güzelliğe götüren merdivenin ilk basamağı hoşgörüdür. Hoşgörü ile geceler aydınlanır, kışlar bahara erer, dostluklar doğar, bakır altınlaşır, hoşgörü ile varoluşumuzun bilincine ulaşırız. Bütün sevgiler hoşgörü ile başlar, büyür, yücelir. Sevgi ve saygı, hoşgörü ile bize yaklaşır. Katılığın egemen ol-

duğu gönüllerde ne sevgi vardır, ne saygı... Ne edep vardır, ne incelik. Hoşgörüden uzaklık, kendimize ve devamıza güvenemediğimizin bir işaretidir. Hoşgörüde müsamaha ve tahammül etmek vardır. Önyargılı olmadan hareket etmek vardır. Hoşgörü kayıtsızlık ve adamsendecilik değildir. Uzun bir nefis tekâmülüne ihtiyaç gösteren güzel bir huydur. İnsanları hoşgörüden uzaklaştıran cehalet başta olmak üzere, menfaatlerine düşkünlük, düşünceden uzaklık, alışkanlıklar, korkular ve komplekslerdir. Nefsini bilen Rabbini bilir. Kendini tanı sözü, insanlık kültür tarihi kadar eskidir. Anlayışsızlık, insanda, kendisinin hiçbir hata ve kusuru olmayacağı şeklinde bir inancın yerleşmesinden ileri gelir ve her hata ve kusuru etrafındakilerde aramasının neticesidir. Anlayışlı bir insan, bir fert olarak kendisinin de kusurları olacağını bilir ve başkalarının da kendisi gibi hataya düşebileceğini kabul eder ve başkalarında kendi kusurlarına benzeyen kusurlar gördüğü zaman bunları hoşgörü ile karşılar. İçinde sevgi ve anlayış bulunan bir dünya tek bir ailedir. Kâinatın Efendisi, **“Nefsiniz için sevdiğiniz şeyi kardeşiniz için de sevmedikçe hiç biriniz gerçek mü'min olamazsınız.”** buyurur.

Gönül çalabın tahtı

Çalap gönüle baktı

İki cihan bedbahtı

Kim gönül yıkar ise... diyen Yunus ne kadar haklıdır.

Biz bu dünyaya şikâyet etmeye, başkalarının noksanlarını araştırmaya gelmedik. Sevmeye geldik, sevmeye geldik. Aslımızı aramaya geldik. Özümüzü bulmaya geldik. Her an kendi kendisiyle kavgada olan insan bunlara nasıl zaman ve imkân

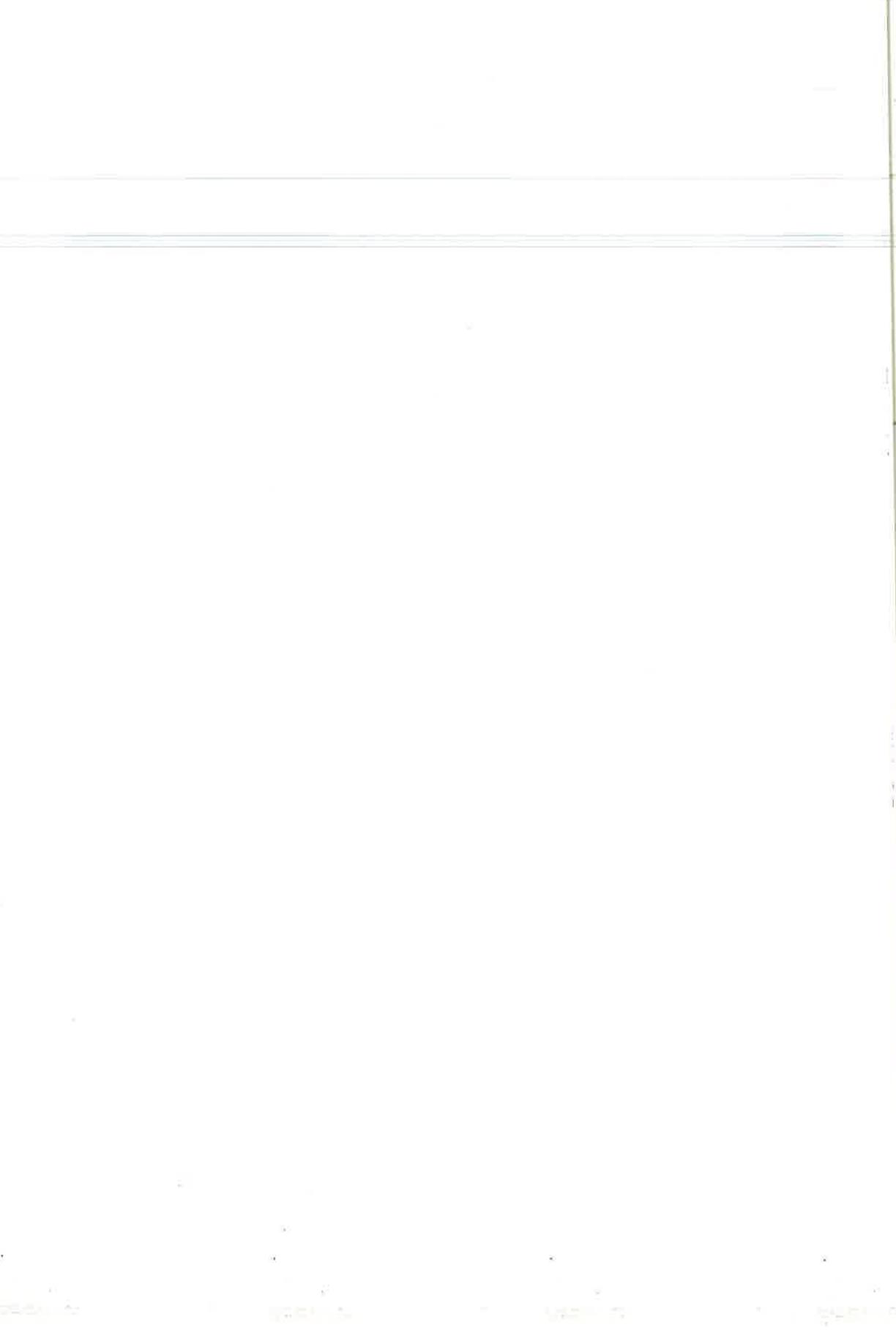
bulabilir... Dar görüşlü, katı, hoşgörüden uzak insan kendini nasıl aşabilir? Resûlullah Efendimiz, **“Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz.”** buyurmuyor mu? Yunus, aşk gelicek cümle eksikler biter, diyordu. Biz de el ele tutuşup hep beraber söyleyelim, ilân edelim...

“Gelin tanış olalım

İşi kolay kılalım

Sevelim sevilelim

Dünya kimseye kalmaz.”

Haberleşme Adresi : Telefon: (0312) 438 66 45